

Teológia

A TARTALOMBÓL

EVANGELIZÁCIÓ ÉS KATEKÉZIS

VI. Pál pápa apostoli buzdítása — A hitoktatás megújítása — Katekézis és liturgia — Evangelizáció egy szocialista országban — Hitoktatás pluralista társadalmunkban — A ma embere és az istenhít — Az igehirdető és az irodalom — Evangelizáció és keresztségi katekézis — A szeretet szavai és tettei — Jézus és az egyház küldetése — Hitre nevelés a családban — Katekézis, mint közösségteremtő eszköz — Egyházmegyei katekétikai bizottságok — A katekéta személyisége — Ének-zene hitre nyitó útjai —

Bindes Ferenc — Charytanski, Jan — Csánád Béla — Fila Béla — Keszthelyi Ferenc — Kipke Tamás — Kiss László — Koncz Lajos — Kozma Imre — Lukács László — Mosolygó Marcell — Nyíri Tamás — Rédly Elemér — Széll Margit — Tardy László — Tomka Ferenc írásai.

XIII. évf. 1979. 2. sz.

teológia

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XIII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

1979. JÚNIUS

TANULMÁNYOK

CSANÁD BÉLA: A hitoktatás megújulásának háttere és célja	67
JAN CHARYTANSKI S.J.: Katekézis és liturgia	73
NYÍRI TAMÁS: Mit jelent az evangelizáció egy szocialista országban?	77
RÉDLY ELEMÉR: Hitoktatás pluralista társadalmunkban	80
KONCZ LAJOS: A ma embere és az istenhit	84

TÁVLATOK

A teljesebb értelmű evangelizáció felé (Széll Margit)	89
---	----

FÓRUM

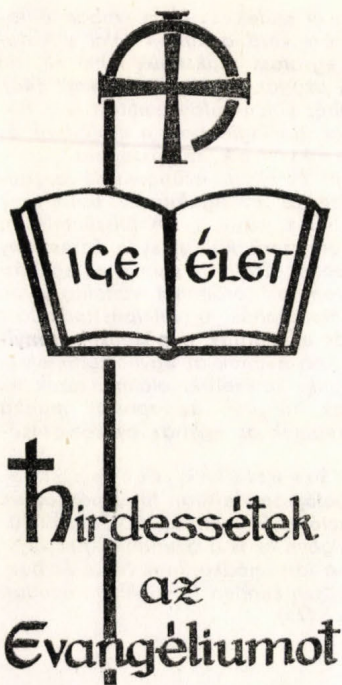
A monológ folytatása — az öngyilkosságról és a lelki segítségről (Kipke Tamás)	95
Diákok a hitoktatásról	96

KORKÉP

Az igehirdető és az irodalom (Lukács László)	98
Evangelizáció és keresztségi katekézis (Tomka Ferenc)	102
A szeretet evangelizációja (Kozma Imre)	106
Jézus evangéliuma és az egyház küldetése (Kiss László)	110

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

Milyen utat építsen a család a gyermekeknek a hit felé? (Mosolygó Marcell)	114
A katekézis mint közösségteremtő eszköz (Bindes Ferenc)	117
Az egyházmegyei Katekétikai Bizottságok munkája (Keszthelyi Ferenc)	120
Az ének-zene hitre nyitó útjai és katekétikai lehetőségei (Tardy László)	126

„Az evangéliumot hirdetni
korunkban nemcsak a ke-
resztény világ számára
fontos, de az egész embe-
riség javát is szolgálja”.

VI. Pál: „Evangélii
nuntiandi”.

Jelen számunk bevezetőjéül aligha találhatnánk megfelelőbb és egyben a legilletékesebb helyről közzétett gondolatokat, mint Istenben boldogult VI. Pál pápa „Evangélii nuntianaí” kezdetű apostoli buzdításának néhány szakaszát. Szívesen tennénk közzé az 1974-es Püspöki Szinódus anyagát összefoglaló pápai megnyilatkozás egész szövegét, erre azonban helyszűke miatt nincs lehetőségünk. (Magyar fordításban megjelent a Szent István Társulat kiadásában „A II. Vatikáni zsinat tanítása” c. kötetben, 1975. 511—546.) A következőkben kiemelt néhány idézet — úgy véljük — elégséges ahhoz, hogy mindjárt eljáróban feltárjuk: milyen feladatnak, célkitűzésnek akartunk eleget tenni, amikor az evangelizáció és katekézis korszerű elmélyítésének az egyház szándéka szerinti tanúságtételező lelkületet kívántuk helyi egyházunkban erősíteni.

„Evangelizálni: az egyház számára ez a szó annyit jelent, hogy vigye el a Jó Hírt az emberiség minden csoportjához, és az evangélium belső erejével alakítsa át az embereket. Így valósul meg maga az új emberiség: 'lásd, újjáteremtek mindent' (Jel 21,5). Új emberiség természetesen csak akkor alakulhat ki, ha előbb maguk az egyes emberek újulnak meg, a keresztségben újjászületve és az evangélium szerinti életben. Az evangelizálás célja: hogy létrehozza ezt a belső átalakulást. Azt is lehetne tehát mondani, hogy akkor beszélünk evangelizálásról, amikor az egyház az általa hirdetett isteni üzenetnek erejével megtéríteni igyekszik az egyes embereket és az emberi közösségeket; és megújítani törekszik mindent, ami az emberhez tartozik: munkáját, életét, közvetlen környezetét.” (18. szakasz)

Az evangelizálás útjairól többek között ezeket olvashatjuk:

„Hangsúlyozni kívánjuk, hogy az egyház szemében a legelső evangelizációs eszköz hűvek őszintén keresztény élete, szoros egységben Istennel, akire őszintén ráhagyatkoznak, — továbbá másokat szolgáló, áldozatos magatartásuk. ... Szent Péter szépen fejezi ki ezt, amikor azt írja, hogy a keresztények tiszta és szép élete, szavak nélkül is megnyeri azokat, akik nem hisznek az igének' (vö. 1 Pt 3,1). Az egyház elsősorban magatartásával, saját életével evangelizálja a világot: tanúságtételével, amikor hűséges az Úr Jézushoz, a szegénység, a lemondás szelleméhez, független a világ hatalmasságaitól. Egyszóval: életszentségével.” (41)

Az evangelizálás eszközeiről szólva szintén kiemeltünk néhány szakaszt:

„Hangsúlyozni kell az igehirdetés fontosságát ... Nélkülözhetetlen az evangéliumi üzenet szavakkal történő tolmácsolása. Annak ellenére, hogy a mai ember torkig van már a szavakkal, unja a beszédek hallgatását, sőt ami még rosszabb: immunizálva van már a szavak ellen... De ennek ellenére... ne becsljük le az élő szó erejét, ne veszítsük el belé vetett bizalmunkat! A beszéd mindig időszzerű lesz, különösképp akkor, ha Isten erejét hirdeti (vö. 1Kor 2,1—5).” (42)

„Különösen alkalmas eszköze az evangelizálásnak a zsinat által megújított liturgián belül az igeliturgia, a homília. ... A hűvek igen sokat várnak a prédikációtól és sokat tanulnak belőle, feltéve, hogy egyszerű, világos, közvetlen, életszerű, az evangélium alapul, hűséges az egyházi tanítóhivatalhoz, józan apostoli buzgóság lüti” (43).

„Az evangelizálás el nem hanyagolható része a hitoktatás. A rendszeres katekézsisből tanulják meg a gyermekek és ifjak a legfőbb igazságokat. ... Nyilvánvaló, hogy a katekézis igazi célja nem egyszerűen tudás közvetítése, hanem a keresztényi életre rávezetés.

Fontos a jó hitoktatók képzése, akár papok, akár tanítók, akár szülők... Nem szabad elhanyagolni a gyermekek hitoktatását, ismét sürgetően időszerűvé kezd azonban válni a katekumenátus jellegű oktatás is. Fiataloknak és felnőtteknek egyaránt szükségük lehet rá, ha Isten kegyelméből elkezdi felismerni Krisztus arcát és neki akarják szentelni életüket" (44).

Az evangélicizáció munkáiról szólva a pápai buzdítás külön-külön említést tesz Péter utódjának, a püspököknek és papoknak, a szerzeteseknek, a világiaknak, a családnak és a fiataloknak feladatairól. Majd kitér az új utak keresésének fontosságára.

„Nagy örömünkre szolgál, hogy sok lelkipásztor, szerzetes és világi evangélicizáló buzgóságában új utakat keres, hogy alkalmasabban közvetítse az evangéliumot. Bátorítunk minden lelkes kezdeményezést, ami e téren ma az egyházban történik... A fölszentelésen alapuló szolgálatok lelkipásztori megbízást adnak és hivatásszerű küldetést a keresztyén közösségekbe. De ömellöttük az egyház elismeri föl nem szentelt alkalmas személyek egyházi szolgálatát is meghatározott feladatokra... Sok hívő van, aki örömmel vállalna ilyen tisztségeket az egyházi közösség javára. Feltétlenül előmozdítanak a lelkipásztorkodást ilyen szolgálatok, ha nem feledkeznek meg az egységről és elfogadják a püspökök irányítását... Ezek a „szolgálatok” látszólag újak, de szorosan kapcsolódnak az egyháztörténelem során szerzett sok kísérlethez. Hogy csak néhányat említsünk: katekéták, előimádkozók és énekvezetők, igehirdetők, karitás-szervezők, kis közösségek irányítói, az apostoli munka vezetői és más szervezők. Mindezek a feladatkörök hozzájárulnak az egyház gyökérnéveléséhez és kisugárzásához" (73).

„Az 1974-es Püspöki Szinódus nagyon hangsúlyozta a Szentlélek szerepét az evangélicizációban. Kifejezte óhaját, hogy a püspökök és a teológusok jobban tanulmányozzák a Szentlélek működését és annak módjait a mai evangélicizációban. Mi ehhez csak annyit fűzünk hozzá, hogy ez a hívekre is vonatkozik, mert a keresztségben ők is a Szentlélek pecsétjét vették... Kérünk mindenkit, aki az evangélium követségében jár: imádkozunk hittel és buzgón a Szentlélekhez, és engedjük, hogy ő vezessen, ő lelkesítsen minden tervünkben, minden kezdeményezésünkben, minden evangélicizációs munkánkban" (75).

A TANÍTÁS FELADATA. A püspökök főfeladatai közt kimagaslik az evangélium hirdeteése. Ők ugyanis a hit hírnökei: új tanítványokat vezetnek el Krisztushoz; ők a hivatalos, azaz Krisztus tekintélyével felruházott tanítók, akik hirdetik a rájuk bízott népek a hitet, amelyet el kell fogadni és az erkölcsi életre kell alkalmazni. Újat és régít hozva elő a kinyilatkoztatás kincseiből (vö. Mt 13,52), a Szent Lélek világosságánál ők magyarázzák a hitet, életet alapító erőforrássá teszik, és éberan elhárítják a nyájukra leselkedő tévedéseket (vö. 2Tím 4,1—4). Amidőn a püspökök a római pápával közösségben tanítanak, mindenkinek úgy kell tisztelnie őket, mint az isteni és katolikus igazság tanúit; a hívőknek pedig egyet kell érteniök azzal a nyilatkozattal, amelyet hit és erkölcs dolgában püspökük Krisztus nevében terjeszt elő, — és vallásos, odaadó lelküllettel kell ragaszkodniok ahhoz.

Lumen Gentium, dogmatikai konst. az egyháziól, 25. pontjából — II. Vatikánj Zsinat tanítása, Szent István Társulat, Budapest, 1975. 57.

A PAPOK FELADATAI... Mivel hit nélkül senki sem üdvözülhet, a papnak, mint a püspök munkatársának első teendője, hogy Isten evangéliumát mindenkinek hirdesse, és így teljesítve az Úr parancsát: „Menjete el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek" (Mk 16,15), létrehozza és számban is gyarapítsa Isten népet. Az üdvösség igéje a hitetlenek szívében életre kelti, a hívők szívében pedig megerősíti a hitet, az apostol szavai szerint: „A hit hallásból fakad, a hallás pedig Krisztus tanításából" (Róm 10,17). A hit által pedig kialakul és növekszik a hívők közössége. A papok tehát minden embernek tartoznak azzal, hogy közlik velük az evangélium igazságát, amelyet maguk már boldogan birtokolnak az Úrban. Lehet, hogy hitetlen környezetben példás életükkel vezetik rá az embereket Isten dicsősítésére. Akár prédikációban nyíltan hirdetik a hitetlenek Krisztus misztériumát; akár a keresztyén oktatást végzik, vagy az egyház tanítását magyarázzák; vagy valamilyen időszerű kérdést igyekeznek megvilágítani Krisztus fényénél: sohase a maguk bölcsességére támaszkodjanak.

Határozat a papi szolgálatról és életéről, 4. pontból — i. m. 232.

TANULMÁNYOK

Csanád Béla

A HITOKTATÁS MEGÚJÍTÁSÁNAK HÁTTERE ÉS CÉLJA

A hitoktatás az egyház pasztorális munkájának, pontosabban prófétai küldetésének lényeges része. Külön zsinati dokumentum ugyan nem jelent meg róla, de a pasztorális megújulásról szólván, több helyen sürgeti a zsinat a hitoktatás korszerűsítését is; ezzel kapcsolatban rendelkezést hoz arról, hogy „készüljön útmutató a keresztény nép hitoktatásáról”. A rendelkezés értelmében a S. Congregatio pro Clericis szakértő bizottsága öt évi munkával el is készítette a *Directorium Catechisticum Generale* (DCG) c. útmutató vezérkönyvet, s ezt a kongregáció 1971-ben — nagyszabású hitoktatási világkongresszus alkalmával — adta át a papoknak és a hitoktatóknak. Természetesen ez a vezérkönyv a zsinat általános határozataira és külön a hitoktatással kapcsolatos rendelkezéseire épül. E tekintetben idéznünk kell legalább a *Christus Dominus* 14. pontját, amely sürítve összefoglalja a direktórium legfontosabb mondanivalóit: „A hitoktatás célja, hogy az emberekben az ismeretek által megvilágított hit élő, tudatos és tevékeny legyen; ügyeljenek tehát a püspökök arra, hogy nagy gonddal történjék a gyermekek és a serdülők, a fiatalok, sőt a felnőttek hitoktatása is. Legyenek rajta, hogy az oktatásban megtartsák a kellő rendet, s hogy a módszer feleljen meg a szóbanforgó anyagnak, a hallgatók lelkivilágának, képességeinek, korának és életkörülményeinek, maga a tanítás pedig merítsen a Szentírásból, a hagyományból, a liturgiából, az egyház életéből és tanítóhivatalának megnyilatkozásaiból. Gondoskodjanak ezenfelül arról, hogy a hitoktatók hivatásukra kellően felkészüljenek, jól ismerjék meg az egyház tanítását, sajátítsák el elméletben és gyakorlatban a lélektan törvényeit és a pedagógia szabályait. Legyenek azon is, hogy a felnőtt hitoktatók (katekumenek) oktatását újra bevezessék, illetve korszerűsítsék”. Ahány sor, annyi új követelmény a hitoktatás munkájához.

A DCG számol azzal, hogy — amint minden zsinati munkának — a hitoktatás megújításának is lesznek ellenzői. „Ezt a megújítást, úgy tűnik, kétségbe vonják a következők: — azok, akik nem képesek meglátni a tervezett megújítás mélységét, mintha csupán arról volna szó, hogy bizonyos tudáshiányokat kell csak megszüntetnünk...”.² Mintha csak ezeknek akarna válaszolni az *Evangelii nuntiandi*: „Nyilvánvaló, hogy a katekézis igazi célja nem egyszerűen tudás közvetítése, hanem a keresztény életre rávezetés.”³ Beszél a DCG a minimalistákról is, akik szintén a megújítás ellen vannak: „A *Gaudium et spes* és a *Dignitatis humanae* tanítása semmiféle minimalizmusnak nem kedvez, amikor a hit kifejtéséről beszélnek... Természetesen az igeszolgálat s különösen a katekézisben történő megújulás nem választható el az egyetemes lelkipasztoráció megújulásától.”⁴

Végso soron tehát a pasztorális szemlélet megújításáról van szó, arról a nyitott lelkületről, és a minden jót és hasznosat befogadó fejlődési készségről, amelyről VI. Pál pápa beszélt a római papság előtt 1970. október 29-én: „Új mentalitáson értjük a készséges, nyitott intelligenciát, a megismételt, krisztusi parancs iránti engedelmességet, amely az éberség kötelességéről szól; értjük ifjúságunk megőrzését, amelyről Szent Pál beszél, amikor kifejti: „ne veszítsük el bátorságunkat, mert bár a külső ember romlásnak indult bennünk, a belső napról-napra megújul” (vö. 2Kor 4,16). — Pontosan, szinte szó szerint a mi esetünkben arra van szükség, hogy „megújuljunk gondolkodásunk szellemében” (vö. Ef 4,23)”⁵.

Hazánkban is tapasztalható bizonyos ellenállás a megújulási törekvésekkel szemben, a hitoktatással kapcsolatban is. 1978. őszén a püspöki hatóságok kérdőívet küldtek szét a hitoktatóknak, véleményüket kérve — a hitoktatási bizottság nevében — a megírandó, tervezett, új hittankönyv sorozatról. A válaszoló (kereken) 990 hitoktató pap 63%-a azt kérte, hogy hozzák vissza a zsinat előtti hittankönyveket. A új hittankönyvek ellenzői jórészt az idősebb korosztályokhoz tartoznak. Ilyen sokan (vagy kevesen?) elleneznek nálunk a hitoktatás megújítását? Nehéz ítéletet mondanunk a számok alapján, azért is, mert a

papság egyharmadához el sem jutott a kérdőív. Az is lehet, hogy az ellenkezők csak továbbtanulási készségük nehézségéről adtak számot: nem tudnak az új lehetőségekbe és módzerekbe vagy követelményekbe belehelyezkedni, nem hajlandók új hittankönyveket „megtanulni”. Bizonyára nekik is, továbbá a hasonlóan gondolkodó szülőknek is szükségük van arra, hogy a megújulás zsinati követelményét részletesebben megvilágítsuk és megokoljuk. Sokkal nagyobb azoknak a száma, akik a megújulás irányával nem értenek egyet vagy egy-egy részletproblémát nem érzékelnek helyesen. Az eredményesebb munka érdekében bizonyára nekik is hasznos lesz, ha a legégetőbb kérdésekkel közelebről megismerkednek. Annál is inkább, mert a hitoktatási megújulás csak közösségi vállalkozásként jöhet létre. Az alábbiakban ha teljességre nem is törekedhetünk — a legfontosabb szempontokat szeretnénk sorra venni.

1. A világ gyors fejlődése

Sokféleképpen elnevezték már századunkat politikusok és tudósok (a technika, a szocializmus, a világűr, a komputer stb. korának), a zsinat a *Gaudium et spes* szerint a gyors változások korszakának nevezi: „Az emberiség ma történetének új korszakát éli: mélyreható és gyors változások érik fokozatosan az egész világot. E változásokat az ember értelmessége és alkotó tevékenysége idézi elő, ezek azonban visszahatnak magára az emberre, az egyedek és a közösség nézeteire és vágyaira, gondolkodására és cselekvési módjára mind a dolgokkal, mind az emberekkel kapcsolatban. Eszerint már joggal beszélhetünk gyökeres társadalmi és kulturális átalakulásról, amely kihat a vallási életre is”.⁶

A zsinat fenti felismerése különösen azért fontos számunkra, mert ezzel maga az egyház bírálja felül eddigi *statikus önszmeléletét*, amely jórészt külső biztonságérzetre alapult. A gyökeres és gyors változások új problémákat vetnek fel, s ezekre gyorsaggiornamentóval kell válaszolnia az egyháznak. A „permanens forradalom” *folytonosan új feladatokat* jelent az egyháznak az emberiség megértésében és üdvösségének szolgálatában.⁷

Mik a főbb vonásai ezeknek a gyors változásoknak a hitoktatás szempontjából?

1.1. *A társadalmi változások* feloldják a keresztény nevelés és a hitoktatás *eddigi szilárd kereteit*, megváltoztatják az oktató-nevelő munka *körülményeit és feltételeit*. A zsinat szerint „egyre gyökeresebb változásokon mennek át a hagyományos helyi közösségek, az atyai jogú családok, a nemzetiségek, a törzsek és a falvak, a különböző csoportok, társas kapcsolatok is.”⁸ Ha csak ezekre a „keretekre” gondolunk, a család, a hagyományos életforma és a megszokott emberi kapcsolatok változásaira, a társadalmi intézmények monopolista törekvéseire vagy közömbösségére az egyházi intézményekkel szemben, azonnal az a kérdés támad fel bennünk: hol és mikor van helye és lehetősége a folyamatos és rendszeres keresztény nevelésnek? Hogyan lehet megteremteni, — az emberek és családok teljes külső és belső mobilitása mellett vagy éppen ellenére — az eredményes vallásos nevelés szükséges feltételeit?

Ezek a kérdések megvilágítják a *mai hitoktatási terv* megalkotásának nehézségeit is. Különösen, ha egy ilyen tervnek az általános pasztorációs tervbe kell beilleszkednie. Minden tervezés ugyanis megvalósítható (konkrét és reális) *folyamatosságot és rendszerességet* jelent a gyakorlatban. Ezért szükséges — a DCG figyelmeztetése szerint is⁹ — a tervezés előtt *helyzetfelmérést és elemzést* végezni. Természetesen „az ilyen kutatás nem öncélú, hanem napvilágra kell hoznia azokat a tevékenységi formákat, amelyekből több eredményt lehet remélni.”¹⁰ Szociológusok tapasztalatból tudják, milyen nehéz és bonyolult munka a területileg és minőségileg szétszórt társadalmi változásokat és azok hatásait felmérni és értékelni. Még nehezebb ezekből biztos bázist építeni a nevelési-oktatási program alá. Hazai tapasztalatokból kiindulva azt kell megállapítanunk, hogy a gyors és egyenlőtlen társadalmi változások a nevelési terv és a tervterv folyamatosságra épülő rendszerességét bolygatják meg. Ilyen körülmények között — véleményem szerint — vagyis ha a vallásos nevelés és hitoktatás folyamatosságát és rendszerességét nem tudjuk biztosítani, legfeljebb csak több alternatívával dolgozó *keret*tervet lehet készíteni.

Az evangelizáció szempontjából igen fontos adatunk a társadalmi változások (urbanizáció, mobilitás stb.) kérdésében, hogy a *társadalmi fejlődés pluralista irányú*. Ez a pluralizmus nemcsak azt jelenti, hogy sokféle felfogású, világnézetű ember él együtt egy társadalmon vagy közösségen belül, hanem azt is, hogy a társadalom sokszínű lehetőséget, megoldást kínál az egyéni és közösségi élethez. Az embereknek sokszor hasonló vagy egyenlő értékű ajánlatok és lehetőségek közül kell szabad döntéssel választaniuk. Ennek a helyzetnek „szükségképpen magával kell hoznia az egyházi élet és a lelkipásztorok pluralitását” is¹¹. Ezért a mai keresztény nevelés és hitoktatás egyik legfontosabb feladatának tartjuk a *keresztény emberhez méltó, szabad döntés készségének kifejlesztését*. (A

mai ifjúság egy része éppen a szabad döntés „lehetőségének” a hiánya miatt utasítja el az „intézményesített hitet”, az egyházat.)

Ugyancsak a gyors társadalmi változásoknak, pontosabban a hagyományos közösségi keretek (család, területiális csoportok stb.) felbomlásának a következménye az emberek újfajta közösségi igénye és kapcsolata, a hívők között is.¹² Az új tanúságtevő kisközösségeknek evangelizációs szerepük is van. A hitoktatásnak nagy a felelőssége ezeknek a közösségeknek a kialakításában.¹³

1.2. A kulturális változások nem kevésbé érintik a hit előkészítésének és elmélyítésének ügyét, az evangelizációt és a hitoktatást, mint a fentebb tárgyalt társadalmi változások. „Az elmúlt korokban a kulturális hagyomány jobban kedvezett a hit továbbadásának, mint ma. Korunkban a hagyományos kultúra olyan mértékben megváltozott, hogy egyre kevésbé lehet rá támaszkodni. Ahhoz tehát, hogy a hitet a következő új nemzedéknek átadhassuk, megújított evangelizációra van szükség.”¹⁴ Az elmúlt idők kultúráinak egyik jellegzetessége volt, hogy igen erősen a keresztény hit hatása alatt fejlődtek, növekedtek naggyá. Az emberi élet — minden megnyilvánulásával együtt — természetes módon magába fogadta a vallási kultúra értékeit. Korunk kulturális életének legfőbb vonása viszont éppen az, hogy lassanként teljesen *kiveti magából a sajátos vallásos elemeket*, vagyis még „az európai keresztény kultúrának” nevezett életforma is elvilágiasodik.

A kulturális élet szekularizálódása — pasztorális szempontból — azt jelenti, hogy az emberek életformája, stílusa, erkölcsé, sőt életfelfogása és életbölcse (élnitudása, „Lebenswissen”) nem a hit és a vallás normái szerint fejlődik, hanem evilági, természetes értékek és irányulások szerint. Különösen három vonatkozásban figyelhető ez meg: az emberi kapcsolatok (Eros, Agapé, Sexualitás), a siker (tekintély, hatalom, szabadság) és a birtoklás (pénz, vagyon) területein.¹⁵

A hit által irányított európai kultúra és életforma például egészen a jelen század elejéig (kb. az első világháborúig) megőrizte a mindennapi életben és viselkedési formákban, sőt közösségi elvárásaiban is az egyház liturgiájából átvett szakrális vagy félszakrális szokásokat, szavakat és mozgásokat. Ezeket magától értetődően nemcsak gyakorolta, hanem becsülte és valóban értéte is. Ezek a szokások egyúttal a hit kifejezései, sőt a tanítás alkalmi is voltak, s ezáltal a keresztény nevelés eszközeivé váltak az idők során. Később, amilyen mértékben elhalványult ezeknek a szokásoknak az értelme és hasznossága, úgy tűntek el még a falusiak életéből is, és sokszor velük együtt más vallási megnyilvánulások is. Nyilvánvalóan ezek a formák nem tudtak választ adni az új stílusú ember kérdéseire. Mert „bár az emberi természetnek és létnek alapvető igényei és követelményei ugyanazok maradnak, korunk embere új kérdéseket vet fel az élet értelméről és értékéről.”¹⁶

Az evangélium és a keresztény hit minden kultúránál magasabb rendű életbölcsest és élnitudást közvetít a ma emberének. „Ezért a keresztény hit sűrűs feladata, hogy bemutassa igazi természetét, amely szerint felette áll (transzcendálja) minden kulturális haladásnak, és feltárja újdonságát a szekularizált és demokratizált kultúrákban.”¹⁷

A megújult hitoktatásnak új feladata tehát, hogy bemutassa és *megmentse múltunk keresztény értékeit*, „hogy láthatóvá tegye, megtisztítsa és részleteire bontsa azokat az igaz értékeket, amelyek azoknak az emberi kultúráknak lelki hagyományában találhatóak, amelyekben a vallásos érzék eleven maradt és az emberi létet egészen áthatja.”¹⁸ A mai hitoktatásnak feladata továbbá az *élő tanúságtétel*, mert „a mai embert inkább érdeklik a tanúk, mint a tanítók, és ha mégis hallgat a tanítókra, azért teszi, mert ők egyben tanúk is” — mondotta VI. Pál pápa 1974-ben a világiak egy csoportja előtt.¹⁹ Elsőrendű kötelessége az is a mai hitoktatásnak, hogy *az emberi jövő teljességét, reményét és örömét* bemutassa Jézus Krisztus által, mert a végső kérdésekre senki más nem tud választ adni, csak az evangélium.

1.3. A *tudomány és a technika fejlődése* ugyancsak súlyos kérdéseket vet fel a mai hitoktatásban, amikor a tudományos és technikai világnézetet szembe állítják a hittel („mitikus világszemlélettel”). Valójában az történik, hogy a hitet és a tudományt egymás ellen játsszák ki. Meg kell jegyeznünk, hogy tudományon (science) nem a szellemtudományokat értik, hanem kizárólag a természettudományokat és ide sorolják természetesen az ún. emberi (humán) tudományokat (szociológia, pszichológia stb.). Ezek mindegyikében a vizsgálat tárgya a *természet és az ember*, tehát csupa olyan „dolog”, amely a mindennapi élet tapasztalati körébe tartozik. Kétségtelenül más a „kutatási területe” a hittudományok és a hit-tannak: Isten, a lélek és a szellem világa. Csupa olyan „dolog”, amelyet a tudományos és technikai világban élő ember tapasztalatszerűen és élményszerűen csak közvetve, eredményeiben tud megismerni, mint „hipotéziseinek és kísérleteinek lelkét.”²⁰

A legnagyobb különbség azonban a hit és a tudomány között nem a tartalomban van, hanem a *gondolkodási formában*, amely által az egyikben is, a másikban is eljut az ember az ismeretig illetve az igazságig. S ez a tudományos és technikai gondolkodásmód

(gondolkodásstílus) előbb-utóbb *tudatformává* válik. „Egész műveltségünk sokkal kevésbé múlik az anyagismereten, mint a sajátos gondolkodásmód... és főleg a gondolkodási formák (Denkformen) megtanulásán” — mondja Jaspers.²¹

A *tudományos gondolkodás* alapját az objektív adatok, — más szóval — a tények alkotják. Amikor Galilei a „teológiai spekulációkkal” szembe helyezte a „makacs tényeket”, a tudományos gondolkodás úttörője lett. S ettől kezdve a „tudományos világnézet” mindig gyanúsán néz a hitre, és a hittudományra, mivel gondolkodási stílusától idegen a tények és adatok, egyáltalán az igazság tekintélyvel elfogadása.

A természettudományos módszer: *induktív módszer*. Hipotéziseiben is a tényekből és a tapasztalatokból indul ki, majd kísérletezik, analizál, újra megtapasztal, tapasztalatait kontrollálja, végül új tényeket állapít meg. A mai ember számára, aki a természettudományos és technikai módszer szerint gondolkodik és vitatkozik a szellem világában is, itt kezdődik a hit elfogadásának a problémája. Ezért van az, hogy a mai ifjúság általában az érzékelhető valóságot többre tartja az elvont igazságoknál és nekik rendkívül jelentőségek — a hit világában is — a *tapasztalatok* (tanúságtétel), a *viták* (induktív módszer: tapasztalatokból, problémákból kiindulva) és a *hitélmények* (az egész ember, főleg az elhanyagolt: emocionális képesség bekapcsolása és „ráállítása” a hitre!).

A másik alapvető probléma a tudomány és technika világában élő ember számára a hittel, illetve a vallásos magatartással kapcsolatban az az *élmény*, hogy az ember a tudomány és a technika eredményeit mint *saját eredményeit* éli át. Felfedezi és tovább alakítja a természet törvényeit a saját érdekében, mint *saját törvényeit*. Más szóval: az ember *saját hatalmát és autonómiáját* éli meg a tudományos és technikai kutatásokban és eredményekben. Ebből következik, hogy ha vétkezik, úgy érzi, hogy csak saját maga vagy esetleg a másik ember ellen vétkezik. Még a hívő ember is sokszor nehezen fogja fel bűnét *Isten elleni bűnnek*, mert ez a fajta *bűntudata* nincs már meg vagy elhomályosodott.²² Jórészt a (teológiai értelemben vett) bűntudat elvesztésének a következménye a mai embernél, hogy *meggyengült megváltásigénye*, nehezen tudja elfogadni a keresztény megváltást, főleg pedig a gyakorlatban az egyház közvetítői, szentségi szerepét. (Jellemző történet: amikor az egyik hitoktató Jézus megváltó szenvedéséről és haláláról beszélt fiataloknak, az egyik lány a következő — félig csodálkozó, félig elutasító — kérdéssel válaszolt: *Miért halt meg értem? Nem mondtam neki, hogy haljon meg!*)

A „tudományos világnézettel” kapcsolatos, összefoglalóan ismertetett lélektani vizsgálatok és teológiai megállapítások tehát azt bizonyítják, hogy főleg *módszertani* vonatkozásban szinte megoldhatatlan feladatok előtt áll a mai hitoktatás, elsősorban ott — így hazánkban is — ahol hiányoznak a tervszerűen dolgozó, nevelő és tanúságtévő családok és keresztény közösségek. A magyar iskolák nevelési terve, a jövő évben kötelezően életbe lépő új tanterv kimondottan a „tudományos világnézet” és módszer alapján áll: „A nevelés egész folyamata, a művelődési anyag feldolgozása, az ismeretek összefüggő rendszerének kiépítése, szintetizálása, az önálló tanulói tevékenység kibontakoztatása járuljon hozzá a meggyőzés, a magatartásban is kifejeződő tudományos világnézet megalapozásához.”²³ Ugyanakkor arra is ügyelnie kell a mai hitoktatásnak, hogy nem állíthatja be a hitet úgy, mint a mai tudomány és technika ellenségét vagy ellenfelét.

Módszer tekintetében: amennyire csak lehet, a hitoktatásnak mindent át kell vennie az iskolától, ami hasznos lehet a hit érdekében. A módszer önmagában nem hitelvi kérdés, viszont teljesen kilátástalannak látszik — heti egy vagy két órában — egészen más tanítási és gondolkodási rendszerbe „bedobni” ugyanazt a gyermeket, aki egyidőben tanulja a hittant és a természettudományokat. A hitoktatásnak tanúsítania kell a gyermek előtt is (nem védekezve!), hogy a hit és tudomány nemcsak hogy nem ellentétesek, hanem kiegészítik egymást az ember gazdagodására és üdvére. Tanúsítania kell, „hogy a hit lényegében nem tudományos szisztéma, hanem bizalom kérdése.”²⁴ A hitoktatásnak bizonyítania kell *élményszerűen*, hogy a „hit nem más, mint egy „Te” megtalálása, azé, aki fenn tart engem és az emberi sikon való találkozás minden kielégítetlensége és végső kielégíthetlensége ellenére azzal a romolhatatlan szeretettel ajándékoz meg, amely nemcsak vágyat kelt az örökkévalóság iránt, hanem azt meg is adja. A keresztény hitet az élteti, hogy nemcsak az objektív célt adó értelem létezik, hanem hogy ez az Értelem ismer és szeret engem, rábízhatom magam, mint a gyermek, aki édesanyjánál minden kérdésre biztos választ talál.”²⁵

2. A vallásosság, az egyházkép és a teológia változásai

A vallás- és egyházzociológusok bizonyítják, a pszichológusok pedig megerősítik azt a tényt, hogy a társadalmi és kulturális változások, a tudományos és technikai gondolkodásmód térhódítása nem semmisíti meg az ember vallási érzékét és igényét, csak esetleg a vallásosság megnyilvánulásai átstrukturálódnak, anonim vagy szekuláris jelenségekbe burkolóznak.²⁶

2.1. *A vallásosság változásai* arra ösztönzik a hitoktatás művelőit, hogy figyelemmel kísérik a fiatal nemzedék *vallási és egyházi kritikáját és irányulásait*. A hit hirdetőinek tudniuk kell: miért utasítanak el hívő emberek is egyes hittételeket és erkölcsi normákat? Miért utasítják el fiatalok az egyházat, mint intézményt? Mi a vonzóereje egyes szektáknak, az ún. „ifjúsági vallásoknak”²⁷ és mozgalmaknak? (Jézus mozgalom, „Isten gyermekeinek” közössége, karizmatikus mozgalom stb.). Altalánosságban észre kell vennünk, hogy az ifjúságnak „jó szeme” van ahhoz, hogy a „hagyományos vallások, egyházak és mozgalmak” hiányosságait, egyoldalúságait vagy éppen korszerűtlen vonásait meglássák. Nem szabad tőlük megtagadni a kritika jogát, amint hogy azt sem, hogy életkérdéseiket más-ként fogalmazzák meg, mint elődeik. Sokszor nemcsak ők a hibások abban, hogy tiltakozásuk egyéni és társadalmi konfliktusba torkollik, mint például a „virág és szerelem” mozgalom a technikai civilizáció túlzásaival szemben.²⁸

Főleg milyen *hiányosságokat* emlegetnek a hagyományos keresztény magatartás kritikájában? Szóvá teszik a formális elemek (külsőségek, jogi elemek) túlbuzgóságát, a krisztusi szabadság és lelki függetlenség leértékelését a gyakorlatban, vagyis az evangéliumi radikalizmus megtagadását sok keresztény életében, a közösségi (szociális) elkötelezettség hiányát, az érzelmi élet lebecsülését. Aki fiatalokkal foglalkozott mostanában, mindegyik problémával találkozott vitái során, s bizonyára bővíteni is tudná a felsorolást.

Kétségtelenül nem könnyű megfelelő választ adni az ifjúság merész, sőt néha „szemtelennek” látszó kérdéseire. Az egész hitoktatásnak kell őszinte, jóakarátú *nyitottságot* tanúsítania problémáik iránt. Feltétlenül szükség van arra, hogy megmutassuk a hit sokszínű világát és csodálatos hatását, sőt hasznát az emberi életben. Főleg a hit három vonását kell hangsúlyoznunk: a) a hit *személyes* ismeret és *élmény*, személyiségünket gazdagító és beteljesítő kapcsolat Jézus Krisztusban, b) a hit *közösségben* (az egyházban) megvalósuló kapcsolat, amely kiteljesíti az ember interperszonális és közösségi életét a szeretet által, c) a hit, mint két irányú és kölcsönösséget feltételező kapcsolat valóban az emberi boldogság, az *öröm forrása* (emocionális érték is!)²⁹ Mindezekre az utóbbi időben kevés gondot fordítottunk.

2.2. *Az egyházkép változása*, amely a zsinat után újfajta felelősségérzettel és apostoli buzgósággal töltötte el a hívők lelkét, a hitoktatásban is új szempontokat és feladatokat követel.

Az egyház önvallomása és identitása bennünk, felelősség és szolgálat az egyházban, szabadság és testvériség, egység és pluralizmus, apostolokodás és tanúságtétel: mind-mind a keresztény nevelés gyakorlati pontjaivá váltak célrendszerünkben. Mind olyan feladat, amely eddig nem kapott különösebb hangsúlyt hitoktatásunkban.

Alois Müller nem sokkal a zsinat után arra is felhívta a hitoktatók figyelmét, hogy *terminológiai* változásokra is szükség lesz, ha a zsinat szellemében akarjuk a gyermekek egyháztudatát fejleszteni.³⁰ Az egyház egyes tagjainak vagy intézményeinek tevékenységét nem szabad azonosítani az egyházzal. Főleg attól kell óvakodnunk, hogy — akárcsak a szóhasználatban — az egyházat azonosítsuk a közösség szolgálóival és vezetőivel: a püspökökkel és a papokkal. Ilyen szóhasználati hibákon is múlhat a zsinati egyházkép megértése és a régi magatartás megváltoztatása, hogy egyházon ne valami rajtunk kívül álló intézményt vagy egyesületet értsünk, amelybe — emberi szabályok, főleg pedig az egyházi adó által — ki- és belépni lehet.

A hitoktatás fő feladata az egyházzól szólóan mindenképpen az, hogy *az egyházhoz tartozás tudatát, felelősségét és gyakorlatát a gyermekekben is elmélyítse*. Olyannyira, hogy eljussanak a felnőttkorú, tevékeny, Krisztust és testvéreiket szolgáló keresztény életre. „Az egyházzól szóló hitoktatásban a hangsúlyt tudatosan arra kell helyezni, hogy minden ígért az egyház egészének szól, de ezek az egyes tagoknál különböző mértékben teljesednek” — írja *Alois Müller*.³¹

A zsinati egyházzán értelmében különös hangsúlyt nyer a mai hitoktatásban — az elmondottak miatt — az *egyház közösségi és szentségi* (liturgikus, kegyelmi, megszentelő) *jellege*, hogy végül is a gyermekek úgy fogják fel az egyházat, mint az *élő Jézus Krisztus élő közösségét*.

2.3. *A teológia fejlődése* ismételten új szempontokat és előnyöket jelent a hitoktatásnak, hiszen az Isten igéjére és szólítására válaszoló teológiai reflexió mindig is egyik *forrása*

volt a keresztény nevelésnek. Talán éppen ennek a folyóiratnak oldalain nem kell részleteznem, mennyi tartalmi és módszertani újdonságot hozott a teológiai gondolkodás megújulása az egyház életében. Ez a teológiai megújulás állandó továbbképzést és önképzést követel a hitoktatóktól, mivel „az Ige szolgálata nem egyszerűen megismétlése a régi tanításnak, hanem annak hűséges újrafogalmazása (reprodukcija), alkalmazkodván az új problémákhoz és elmélyülve a tanítás megértésében.”³² Az új problémákra a legérzékenyebben a teológusoknak kell reagálniuk, hogy az egyszerű hívő ember elmélyültebben érthesse a tanítást.

Kétségtelen, hogy a teológia fejlődése rengeteg vitát és átmeneti bizonytalanságokat is okoz egyesek számára. A hitoktatónak rendelkeznie kell a „szellemek megkülönböztetésének adományával”, hogy ne a tisztázatlan kérdéseket és csupán az érdekességeket vessse fel a hitoktatásban, hanem a *biztos és építő eredményeket* dolgozza be oktatási rendszerébe. Ezeket viszont ne hanyagolja el, ne jelentéktelenítse, mert a fejlődés elutasítása megbosszulja magát. Sok hitoktató megtapasztalta már azt a kellemetlen érzést, hogy tanítványai előbbre vannak, legalábbis a teológiai kérdés-feltevésben. Példaként fel lehet hozni a ma már biztosnak mondható biblikus teológiai eredményeket a szentírási exegézisben. A hittanuló ifjúság megérti, hogy „a Bibliával szemben fölvetett kritikus kérdéseink nem jelentik Isten vagy az Ige kritikáját, hanem kritikus megvizsgálását azoknak az elképzeléseknek és vélekedéseknek, amelyeket a bibliai szövegek első pillantásra gyakran kelteni szoktak... A nyelv- és kommunikáció tudomány újabb eredményeit tanulmányozva kiderül, hogy a szövegek egyedül véve, eredetük és az általuk megszólítottak kilétének figyelmen kívül hagyásával végső soron nem tekinthetők teljes értelemben Isten igéjének, hanem arra szolgálnak, hogy az ígét hallhatóvá tegyék.”³³ Világos, hogy a mai teológia eredményeit csak az életkori sajátosságoknak, „felvevő képességnek” figyelembe vételével használhatja a hitoktató, de ez a szabály már az általános, alapvető pedagógiai és didaktikai kérdésekhez tartozik.

Teljességre és részletezésre nem törekedhettünk ebben a tanulmányban, de a legfontosabb szempontokra talán sikerült rávilágítanunk abban a témában, hogy mi a mai *hitoktatási megújulás háttere*. De mi a célja ennek a megújulásnak? Az, ami a hitoktatás célja: a *keresztény életre nevelés*. A hitet nem a hitoktató és nem a módszerek adják az embernek, hanem Isten. De a hit elfogadását előkészíteni és a hit szerinti életet elmélyíteni a mi feladatunk.

És miért nemcsak a tudás, hanem az *élet elmélyítése* a megújulás célja?

„A kereszténységnek *küldetése* van és nem csak *követi megbízatása*. Az evangélium nem a keresztény hit tankönyve. Mint *híradás* egy eseményről értesít, amely *megtörtént*. Hogy küldetését, Isten országának megteremtését, betöltse és hogy Isten magaközlésének történelmi hordozójaként a maga szerepét az emberek közt megvalósítsa, az egyháznak arra kell törekednie, hogy munkáját az egész emberiségre kiterjessze, és hívja, tanítsa őket, hirdesse és közölje magát velük. Amit közöl, az a saját valósága és léte, és nem egy eszme”.³⁴

Jegyzetek: 1. *Christus Dominus* 44. — 2. *Directorium Catechisticum Generale*. S. Congr. pro Clericis, 1971. (Ford.: Diós István és Csörgi István. Kézirat.) 9. — 3. *Evangelii nuntiandi* 44. 4. DCG 9. — 5. Idézi G. M. *Medica*: Documento di base. (Il rinnovamento della catechesi.) Torino—Leumann, 1977. (ajánlás) — 6. GS 4. — 7. Vö. GS 4. — 8. GS 6. — 9. DCG 99—104. — 10. DCG 102. — 11. *Tomka Ferenc*, Urbanizáció, vallás, egyház. Vigilia, 1978. febr. (43/2) 81. — 12. *Evangelii nuntiandi* 58. — 13. Vö. *Csanád Béla*, A Krisztusközpontú nevelés. *Teológia*, 1978/4. — 14. DCG 2a. — 15. P. M. *Zulehner*, Helft den Menschen leben. Freiburg—Basel—Wien, 1978. 12. — 16. DCG 2b. — 17. DCG 5. — 18. DCG 5. — 19. Idézi: *Evangelii nuntiandi* 41. — 20. Vö. *Dieter Emeis*, Wegzeichen des Glaubens, Fr.—B.—Wien, 1972. 51. — 21. K. *Jaspers*, *Psychologie der Weltanschauungen*. Berlin, 1960⁵. 76. — 22. Vö. *Anselm Grün*, *Die Erlösungsbotschaft und der heutige Mensch*. *Theologisches Jahrbuch* 1977/78. Leipzig, 1978. 197—227. — 23. *Oktatási Minisztérium: Az általános iskolai nevelés és oktatás terve*. I. Budapest. 1978. 15. — 24. *Joseph Ratzinger*, *Glaube und Zukunft*. München, 1970. 35. — 25. *Joseph Ratzinger*, *A keresztény hit*. (Einführung in

das Christentum.) Bécs, 1976. 40. — 26. Vö. *Erwin Ringel*, A vallás és a neurózis. Mérleg, 1978/4. 315—328. — 27. Vö. *Fr.—W. Haack*, Die neuen Jugendreligionen. München, 1978.¹⁵ — 28. Vö. *Dieter Emeis*, i. m. 63—64. — 29. Vö. *Erich Feifel*, Catechesi in un mondo senza Dio. Torino—Leumann, 1968. 101—191. (A könyv eredeti címe: Die Glaubensunterweisung und der abwesende Gott. Freiburg/Br., 1965.) — 30. Vö. *Alois Müller*, Kereszténység, egyház — új szemmel. Bécs, 1970. 52—58. — 31. *A. Müller*, i. m. 59. — 32. DCG 14. — 33. *Jakob Kremer*, Bibliaolvasás — hittel vagy kritikával? Hűség és haladás, Bécs, 1977. 103—104. — 34. *Leslie Dewart*, Die Zukunft des Glaubens. Einsiedeln—Zürich—Köln, 1968. 12.

Jan Charytanski

KATEKÉZIS ÉS LITURGIA

Majdnem valamennyien J. Deharbe 19. századi klasszikus katekizmusa szerint nevelődünk. Ez a katekizmus apologetikus és teológiai jellegű volt, kérdésekből és feleletekből, valamint neoskolasztikus meghatározásokból állt. Három részre volt felosztva: hitigazságok, parancsolatok, szentségek, s így tudatunkban is ez a felosztás alakult ki, — a hitigazságok, valamint a szentségi élet külön terület volt. A szentségeket dogmatikus szempontból tárgyalták, csaknem teljesen mellőzve ezek liturgiáját. Annak mégis tudatában voltunk, hogy a liturgiában az ember bemutatja Istennek hódolatát, a szentségek pedig Isten kegyelmének, elsősorban segítő kegyelmének forrásai. Ez a felosztás az Egyháztörvénykönyvben alapult. A katekizmusból megtanultuk a hitigazságokat, megismertük a szentségekről szóló tanítást, a liturgia pedig elénk tárta az egyházi év felosztását és a szentségek szertartásait. A hitoktatásnak ez a módja az egyház akkori helyzetéből fakadt: szembe kellett néznie a 19. század második felének racionalizmusával és természettudományos világnézetével; megfelelt a „népegyháznak”, amikor a vallási közösség azonos volt az egy helységben élők közösségével. Az akkori időkben ez a hitoktatás be is töltötte szerepét. Felvetődik azonban a kérdés, hogy ugyanez folytatható-e a diaszpóra-helyzetben, alkalmas-e annak az egyháztudatnak formálására, amely kifejezésre jutott a 2. Vatikáni zsinat irataiban. Ennek a zsinatnak gazdag anyagából választottunk ki néhány, tárgyunkba vágó lényeges gondolatot.

A Szent liturgiáról szóló konstitúció szerint a *liturgia az egyház életének forrása és egyúttal tevékenységének csúcspontja*. Amikor az eukarisztiáról beszél a konstitúció, bemutatja az egyház megvalósulását az eukarisztikus közösségben. Az összes szentségekkel kapcsolatban is beszélhetünk az egyháznak ilyen alakító tevékenységéről. Végül az 1977-es szinódus több okmányban is hangsúlyozza azt a belső egységet, amely fennáll Isten szava és annak liturgikus ünneplése között. Mivel a liturgiának fontos szerepe van az egyház életében, és fennáll a kapcsolat az igehirdetés és a liturgia között, a katekétáknak és a katekézis szakértőinek át kell gondolniuk a liturgia szerepét és helyét a katekézisben.

Ebben az írásban a liturgiát úgy tekintjük, mint a *katekézis forrását és a nevelői törekvések célját*. — Rámutatunk az érett hitben és a liturgiában egybegyűlt közösségek tanúságtételének szerepére. — Hangsúlyozzuk a fiatalok bekapcsolódását az egyházi közösségbe a liturgia által. — Végül felhívjuk a figyelmet, hogyan fordulunk a világ felé a liturgiában.

A liturgia mint a katekézis forrása

Amikor a liturgiát úgy határozzuk meg, mint a katekézis forrását, akkor az egyházi évről gondolunk, a különböző szentségek szertartásaira és ezeknek jelentőségére a katekézis anyagának megválasztásában. Természetesen csak néhány, példaként kiragadott tényezőről beszélhetünk.

Közelebb akarjuk hozni a katekézisben részesülőket például a *keresztység misztériumához*. Nem azzal kezdjük, hogy meghatározást adunk, hanem együtt elemezzük mindazt, amit megfigyelünk és átélünk *húsvét vigíliáján*. Elsősorban megállapítjuk, hogy kapcsolat van a kereszttség szentsége és a húsvéti misztérium, azaz Krisztus halála és feltámadása között, valamint a kereszttség és a választott nép első pászka-ünnepe között. Megállapítjuk azután, hogy az egybegyűlt egyházi közösségnek feladatai vannak az újonnan megkeresztelttel szemben, és egyúttal az életre kiható kötelezettségei a keresztügyi ígéretek megújításával. Mindebből láthatjuk, hogy a kereszttség a hit erényének és a megtérésnek szentsége. Fel-

tételezi már a hitet és a megtérést, de ugyanakkor forrása a hit erényének és kezdete az egész életen át tartó megtérési folyamatnak. A keresztség megáldásakor mondott ima közelebb hozza a víz szimbolizmusát és annak beleygőkerezését az egész üdvösségtörténetbe. Végül a keresztség és az eukarisztia szertartásainak belső egysége rámutat a keresztség életbe való beavatás szentségeinek kapcsolatára. Ezért a hűsvét vigíliájának és a keresztség szentségének szertartásaiban megtaláljuk mindazt, amit hirdetniük kell a katekézisben, de egyúttal közelebb hozzuk ennek a szentségnek sajátos lelki magatartásait.

Az egyházi év a *biblikus katekézis forrása lehet*. Számot vetünk azzal, hogy a biblikus kutatások jelenlegi helyzetében, a Kinyilatkoztatásról szóló konstitúció után már nem lehet megtartani a hagyományos bibliai történeteket úgy, amint azok elmondják a választott nép történetét vagy Jézus életét. Figyelembe kell venni az irodalmi műfajokat az Ó- és az Újszövetségben. Kérdéssé válik ezért, hogy miként tudjuk közelebb vinni a gyermekekhez, főleg a legfiatalabbakhoz az irodalmi formájuk miatt nehéz bibliai szövegeket, például a Teremtés könyvének első fejezeit. Felvetődik a kérdés, hogy lehet-e irányelvet találnunk az oktatás minden fokának megfelelő bibliai szöveganyag helyes kiválasztására? Odafordulhatunk ismét az új liturgikus olvasmányrendhez, az egyházi évhez és a szentségek megújított szertartásrendjéhez. Így kezünkben vannak már az egyház és a hívők élete számára legfontosabbként kiválasztott szövegek. Az a feladatunk, hogy ezeket a gyermekek szükségleteinek megfelelően elrendezzük.

Amin: fentebb már említettük, a biblikus katekézis nem abban áll elsősorban, hogy történeteket mondunk el, hanem hogy *közelebb hozzuk a fiatalokhoz Isten szavát, az élet szavát*. Az a feladata, hogy felfedje a fiatalok előtt a bibliai szakaszok igazi értelmét, fogékonyra tegye őket Isten minden kor emberéhez intézett felszólításának meghallgatására. Ez nem könnyű feladat. Az egyházi év liturgiája ismét segítségünkre siet. Vegyük például *epifánia (vízkereszt)* ünnepe olvasmányainak elemzését. Meg szoktunk maradni a csillagnál, az ajándékoknál, az utazásnál és ennek veszélyeinél. De ha összehasonlítjuk az ünnep első és harmadik olvasmányát, ha gondolunk az ünnep nevének eredeti jelentésére (epifánia = az Úr megjelenése), ha megnézzük az új misekönyv prefációját és könyörgéseit, felfedezzük a szakaszok egészének új üdvösségtörténeti mondanivalóját. Meglátjuk Jézus Krisztus küldetésének egyetemességét, és ugyanakkor az egyháznak, az Ő testének odafordulását az egész világhoz. Ennek következtében a katekézisben részesülők elsősorban nem a hódolatra, az ajándékokra fognak gondolni, hanem tudatára ébrednek az egész egyház és minden egyes keresztség missziós kötelezettségének.

Igy tudjuk és így is kell keresni az egyházi évben és a szentségek szertartásában a katekézis anyagát és módját.

A liturgia a katekézis célja

A liturgikus konstitúció azt óhajtja, hogy a hívők ne legyenek néma hallgatók, hanem vegyenek részt a szent cselekményekben tevékenyen, tudatosan és gyümölcsözően. Ha visszaemlékezünk arra a fentebb idézett mondatra, hogy a liturgia az egyház tevékenységének csúcspontja, akkor előttünk áll a katekézisnek az a feladata, hogy erre a liturgikus részvételre neveljen. Ilyen értelemben mondhatjuk, hogy a liturgia a katekézis célja.

Milyen mozzanatokat tartalmaz a tevékeny, tudatos és gyümölcsöző részvételre való nevelés? Fordítsuk figyelmünket az *eukarisztiára*. Elsősorban tudatosítanunk kell a Krisztussal való találkozást, az egyetlen közvetítő főpap jelenlétét. Ő a liturgia legfőbb szereplője. Jelenléte valósítja meg az Újszövetség áldozatát, de ugyanakkor egyesíti áldozatát és az egyház áldozatát, amelyet így vele együtt ajánlhatunk fel. Ebből az következik, hogy tudatosítanunk kell a nevelésben részesedésünket Krisztus papságában és tevékeny részvételünket az eukarisztiában, amely áldozat és lakoma egyszerre. A katekézisben részesülőknek tökéletesen ismerniük kell minden reájuk eső feladatot. A liturgikus konstitúció szerint mindenkinek azt kell végeznie és csakis azt, ami sajátos feladata az eukarisztia ünnepelésében. Az egész közösség tevékenysége mellett vannak egyéni szerepek, mint például a lektoré, a kántoré. Ezekre a szerepekre való előkészítésben érdemes figyelni arra, hogy a katekézisben részesülők életében vannak szakaszok, amikor hajlamosak szerepvállalásra, mások viszont visszahúzódnak önmagukba. Ha az első szakaszt nem használjuk ki, fennáll a veszély, hogy később már nem tudjuk őket megnyerni. Ez az előkészítés azonban nem torzulhat közönséges szoktatássá vagy pusztán külsőséges tevékenységgé.

Még egy fontos feladatunk van. Minden szentségnél, főleg az eukarisztiánál szükség van olyan lelki alapra, amely feltétele a gyümölcsöző részvételnek. Az igeistentszeteleten való részvételnél lényeges a készség Isten szavának meghallgatására, a bibliai szöveg igazi mondanivalójának megtalálására, Isten hívó szavának keresésére, és feleletünk megfogal-

masására. Az áldozatban való részvétel nem lehetséges, ha az emberben nincs személyes felajánlás, amelyet a konstitúció szerint a híveknek egész életükön át tanulniuk kell. Nem lehet lelki haszonnal a lakomán, az áldozás szertartásain részt venni, előkészíteni az adományok felajánlását, a hívek könyörgését szeretet és lelki egység nélkül. A prefáció éneke pusztán szavak meghallgatásává lesz, ha a hívekben nincs meg mind az emberi, mind a vallásos hálaadás. Akkor tudunk igazán bekapcsolódni a szentmisebe, ha ezekre a lelki alapokra nevelnek minket. Ezt a lelki alapot nem lehet kialakítani pusztán egyéni törekvéssel, sem csak szavakkal. Mindezt közös emberi tapasztalatból kiindulva szerezzük meg. Így az eukarisztikus nevelésre a katekézis minden évében törekedni kell. Ugyanezt mondhatjuk a többi szentségre nevelésről, a keresztséghez, a bérmláshoz és a többi szentséghez szükséges lelki alap kialakításáról.

A liturgia és a hit érettsége

Úgy tetszett Istennek, hogy minden külön-külön üdvözíti az embereket, hanem néppé teszi őket, — ezt mondja az Egyházművelődési konstitúció. Ezért a kinyilatkoztatás mindig Isten népének közösségében hangzik el, ott valósul meg az üdvösség is. Istenhez az egyház közösségén keresztül vezet az út. A katekézisnek nemcsak az a feladata, hogy közölje a hit igazságait az egyéni hit felkeltésére, vagy hogy tanítson a szentségekről a kegyelemben való egyéni részesedés érdekében, hanem elsősorban módszeresen *be kell vezetni a fiatal keresztényeket a helyi egyház közösségébe*, ahol jelen van és megvalósul az egyetemes egyház. Egyébként is a kisgyermek nem képes önálló és személyes hitaktusra. Hite részesedés az idősebb családtagok, azonkívül az egyházközség hitében, ezért hitének érleléséhez szükséges a *felntettek állandó tanúságtétele*. Az a katekézis, amely megelégszik a katekéta és a gyermek kizárólagos kapcsolatával, nem tudja ezt az érzést biztosítani. Lehet-e ilyenkor a liturgiához fordulni?

A hit Isten szavának hirdetéséből fakad és erősödik, amely főként a szentségek liturgiájában hangzik el. Elsősorban az eukarisztia liturgiájában látjuk, hogy mennyire kiváltságos helye és ideje az ennek a hirdetésnek. A liturgiában tapasztaljuk a hit szilárd begyökerezését az Ő- és Újszövetségi Szentírásba. A kinyilatkoztatást olyan hitigazságok sorrendjeként fogjuk fel, amelyek azonos értékeknek látszanak, de amelyek kiemelkedő pontokhoz kapcsolódnak; ezek a pontok elsősorban a húsvét, azután a megtestesülés és az epifánia. A liturgia szemléletesen elénk tárja az igazságok hierarchiájának alapelvét, amelyről az ökumenizmusról szóló zsinati határozat és az „Egyetemes Katechetikai Direktórium” beszél, amelyet az 1977-es szinódus is alaposan megvitatott. Az igeliturgia megmutatja, hogyan irányítanak minket a szavak a szentség felé. Ezért nem meglepő, hogy egy idő óta a katechetikai mozgalomban egyre erősebben jelentkezik a követelmény a hitoktatás tantervének összhangba hozására az egyházi évvel. Még a felsőbb osztályokban sem kellene elhanyagolni a húsvét és karácsony közelebb hozását. Vajon nem vezet-e a katekézis az egyházban való életre, amelynek középpontja az eukarisztia liturgikus közössége? A katekézis, legalábbis intézményes formában befejeződik az iskoláztatás végével, de mindig *megmarad az egyházi év liturgikus katekézise*. Ha nincs határozott és világos kapcsolat az intézményes katekézis és az egyházi év katekézise között, kétséges, hogy a fiatalok meg fogják-e találni helyüket az egyházi közösségben.

A gyermek, a fiatal is éhezi a világot, éhezi a találkozást a valósággal. Ez képekben és közvetlen tapasztalatokon keresztül történik inkább, mint szavak segítségével. Több-kevesebb eredménnyel törekszenek bejutni a felnőttek világába, együtt akarnak lenni velük. Az egyetemes egyház számukra elvont dolog. Konkrétta a helyi egyházban, a templomokban, egy meghatározott helyen élő emberekben válik, — az együttélés, együttműködés megtapasztalható formáiban megfigyelik és követik a példákat. Éppen a liturgiában tudják átélni az egyház valóságát. Ha a katekézis folyamán tanult igazságokat a felnőttek tanúságtétele megerősíti, akkor azok saját igazságukká lesznek. Lehet-e a karácsony gyermeki átélésekor másról beszélni, mint ami megvalósul a hívek közösségében? A fiatalok meglátják a liturgiában a hierarchikus szervezetet, tapasztalják az egyház közösségi jellegét, a szavaknak, a szentségeknek szerepét, főként pedig a kölcsönös szeretetnek és egységnek mindenkét összekötő fontosságát. Megtapasztalják azt is, hogy az egyház a világ felé fordul, — épp ez lesz utolsó tárgyalási pontunk.

A liturgia mint világ felé fordulás

Deharbe klasszikus katekizmusa szerint a keresztyén életre való nevelés tényezői a következők: a parancsok megtartása, a halálos bűn kerülése, a kegyelmi állapotban való állhatatosság és mindebből érdemgyűjtés a mennyország számára. Az egyház Noé bárkájára emlékeztet, amely ott úszik az egyetemes romlás vizén, miközben az örökkévalóság kikötője felé tart. A megváltozott keresztyének legfőbb erénye az engedelmisség. — Az Egyházzal szóló konstitúció az egyházat az üdvösség egyetemes, tehát minden emberre kiterjedő szentségének nevezi, a liturgikus konstitúció szerint pedig az egyetemes egység jele. Az Egyház és világ viszonyairól szóló konstitúció rámutat a keresztyének tevékenységének széles területeire az emberi élet minden ágában. Az 1977-es szinódus magáévá teszi ezt a gondolatot, központban a „compromissio christiana” fogalmát állítja, ami azt jelenti, hogy a keresztyén ember elkötelezett a mai élet minden problémájában. Övött azonban attól, hogy elhanyagoljuk a keresztyén tevékenység sajátos jellegét. — Felvethetjük a kérdést, vajon csak bizonyos taktikai megfontolással állunk-e szemben, vagy visszatérés ez az igazi keresztyén lelkiismereti állásfoglaláshoz? Az 1977-es szinódus a szentségeket olyan jeleknek nevezte, amelyek a keresztyéneket a világ felé fordítják. Milyen alapon?

A Zsidóknak írt levél alapján egészen pontosan magunk elé állíthatjuk Krisztus alakját. Úgy jelenik meg mint egyetlen főpap, mint közvetítő Isten és emberek között. Mint az Isten, a Szentháromság örök szeretetének kinyilatkoztatása és kegyelmet hozó közeledése az emberhez. Emberi mivoltában pedig — benne, mint tökéletes emberben — az emberiség tér vissza az Atyához, megadva neki az Őt megillető tiszteletet és engedelmisséget. Jézusban két út találkozik: Isten szeretetének leszálló, és az embereknek Istenhez emelkedő útja. Benne valósul meg az embereket megszentelő istentisztelet, amely az egyház egész liturgiájának alapja. A szentségekben Krisztus mint főpap egyesíti magával az embert, belekapcsolja a megszentelő istentiszteletbe, arra hívja és teszi alkalmassá, hogy élete az Atyának tökéletes tisztelete legyen. Krisztus egész élete az Atyának nyújtott hódolat volt; ezért az Egyháznak és a mai világnak viszonyáról szóló konstitúció „lelki áldozat” címen felsorolja a társadalmi és egyéni élet különböző területeit. Krisztus embermivoltában az Atyának és az Ő üdvösségéértvének volt jele. Ma ez a jel Krisztus Teste, az egyház. Az üdvösség fogalma azonban többet jelent számunkra, mint a mennyországba való jutás. Az üdvösség műve mint „új teremtés” magában foglalja az egész valóságot, ez az egész világnak Isten felé irányulása, amely állandóan megújul. Minden megkeresztelt és megbérmált ember is jel az előbb említett értelemben. Pész vesz az új teremtés művében, amikor a közös felajánlaskor Krisztussal együtt Isten felé irányítja a világot, amelyet az emberben megérintett a bűn. Minden szentség az embernek Krisztussal való találkozása, aki meghív és alkalmassá tesz az istentiszteletre. A szentségek ünneplésében megvalósul a minket hívó Krisztus és a kötelezettséget vállaló ember párbeszéde. Ez a kötelezettségvállalás még a betegek szentségében is megvan, amikor az ember a getszemánikerti állapotban is meghívást és képességet nyer arra, hogy Krisztussal együtt felajánlja szenvedéseit az egész világ javára.

Igy válik a keresztyén ember élete a szentségek segítségével az Atya tiszteletévé, az egész egyház jelzerepében való részesedéssé, amikor a keresztyén ember vállalja azokat a kötelezettségeket, amelyek ebből a szerepből adódnak. Ezért az 1977-es szinódus úgy beszél a szentségekről, mint olyan jelekről, amelyek a keresztyéneket a világban való küldetésük felé irányítják. A szentségekre való előkészítés olyan nevelés lesz, amely alkalmassá tesz arra, hogy a szentségek szertartásaiból kiolvassuk ezt a meghívást és ezt a kötelezettséget. A katekézisben tehát nem beszélhetünk a szentségekről, mint önmagukba zárt — tehát csak az egyént gazdagító — valóságokról. A katekézis tantervében meg kell mutatni az összefüggést az egyház és azon emberek élete között, akik számára Krisztus ezeket a szentségeket rendelte. Nem beszélhetünk tehát az eukarisztiáról anélkül, hogy az egység és szeretet problémáiról ne szólnánk. Nem lehet megmagyarázni a keresztséget anélkül, hogy ne tudatosítanánk az új teremtésben való részesedésünket. A betegek szentségével kapcsolatban beszélünk kell a szenvedés, a beteagség és a halál összefüggéséről. A házasság szentsége a családra és a családi életre történő előkészítésre fordítja figyelmünket. A szentségek segítségével az emberi élet előtt új távlatok nyílnak és teológiájukban világosságot és erőt találunk az élet emberi problémáinak megoldására.

• • •

A liturgia tehát nem lehet és a maga valóságában sem egyszerű tananyag, ennél több: elsősorban forrása a katekézisnek. Ha elmélyedünk benne, megtanuljuk, hogyan kell keresztyén módon nevelnünk. Ezenkívül a katekézisnek célja is. Tudatában vagyunk Krisztus egye-

temes papságában való részesedésünknek, és segítenünk kell a katekézisben részesülőket, hogy megvalósítsák ezt a méltóságot, ezt a feladatot. A liturgia szükséges *mértéke minden katekézisnek*. Nélküle nehéz segíteni az érett hithez való eljutást Isten népének közösségében.

Végül tegyük fel a kérdést magunknak, katekétáknak: Mi a liturgia számunkra? — Rubrikák rendszere? Szertartások összessége? vagy pedig Isten tervébe kapcsolt életünk misztériuma? Ezzel a kérdéssel állunk szemben: Hogyan tesszük magunknak elétté a liturgiát?

Nyíri Tamás

MIT JELENT AZ EVANGELIZÁCIÓ EGY SZOCIALISTA ORSZÁGBAN?

1. A kérdésfelvetés háttere

1.1 *A kérés jogosultsága.* — Mindenekelőtt meg kell előznünk az esetleges félreértések lehetőségét. Habár az egyház helyzete a szocialista országokban hasonlóságot mutat, vannak jelentékeny különbségek is. Ezért mint magyar teológus csak arra vagyok némileg illetékes, hogy saját hazámról írjak. Másrészt felvetődik a kérdés, vajon az evangelizáció Európa iparosodott területein lényegében nem ugyanazokkal a problémákkal kerül-e szembe, mint a szocialista Magyarországon, egy olyan országban, amelynek több mint ezer éves keresztény hagyománya van.

1.2 *Történelmi feltételek.* — A mai helyzetnek történeti gyökerei vannak. A magyar egyház 1945-ig megtarthatta a középkorból származó valamennyi előjogát és világi hatalmát. A magyar társadalom forradalmi átalakulása, valamint az állam és az egyház szétválása azt eredményezte, hogy az egyház elvesztette privilégiumait. Ennek a háttérnek és a marxista valláseméletnek az ismeretében nem csodálkozhatunk azon, hogy a vallás és az egyház létjogosultságát kétségbe vonták, s mindkettőt a múlt kipusztulásra ítélt maradványai közé sorolták. Az egyház először politikailag ellenzékbe vonult, s ebben a Vatikán is támogatta. Ez a politika és az általa kiváltott ellenrendszabályok az egyházat a tönk szélére juttatták. Ez a hosszú külső és belső küzdelem nem volt mentes hibás döntésektől, és nem maradt el a represszió sem. Végül a magyar egyház realitásnak ismerte el a szocialista társadalmi formát: és a marxista államot. Ezzel egyidejűleg pedig belátta, a történelem Ura jelölte ki a magyar egyháznak azt a feladatot, hogy ezen a helyen és ilyen körülmények között hirdesse az evangéliumot.

A döntő fordulatot ebben a folyamatban a Vatikán és a magyar kormány közti részleges megállapodás hozta 1964-ben. Amióta 1976-ban Lékai Lászlót kinevezték esztergomi érsekké és ezáltal Magyarország primásává, azóta ismét megyéspüspök áll minden egyházmegye élén. 1977 júniusában VI. Pál pápa magánkihallgatáson fogadta Kádár Jánost, az MSZMP első titkárát. Az egyóráos eszmeesere végén a pápa hosszú, de soha félbe nem szakadt folyamat végpontjának nevezte ezt a látogatást. A Vatikán és a magyar állam közti párbeszéd célja az volt, mondotta a pápa, hogy az igazi vallási béke légkörében elősegítse az egész nép javára a lakosság valamennyi rétegének egységét és lojális együttműködését. A magyar egyház és a Vatikán kész arra, hogy továbbhaladjon a pozitív együttműködésnek ezen az útján. Ugyanilyen szellemben nyilatkozott Kádár János. Kifejezésre juttatta elismerését az egyház morális ereje és etikai értéke iránt.

1.3 *Helyzet és összefüggések.* — A mondottakból nem következik azonban, hogy az egyház problémáktól mentes. Erről beszélt Lékai bíboros esztergomi érsekké történt kinevezése után 1976 februárjában. Az MTI-nek adott interjújában négy döntő fontosságú megoldásra váró kérdést említett: 1. a templomi hitoktatás kielégítő szabályozása. 2. A világi hívők nagyobb számban való bevonása az egyház életének és az evangelizációnak az alakításába. 3. A lelkipáztorkodás korszerű szervezete, amivel kapcsolatban a legfontosabb feladat a papság utánpótlásának biztosítása. (Tekintettel a klérus elöregedésére, a papok megváltására szolgálatuktól¹ és a szeminaristák csekély számára azzal kell számolnunk, hogy 1990-ig a mai aktív papi állomány mintegy a felére csökken.) 4. Az egyik leglényegesebb feladat a magyar egyház helyzetére vonatkozó információk hiányának megszüntetése.

1.4 *A fogalom apóriája.* — Az „evangelizáció” fogalmának jelentése önmagában sincs kielégítően tisztázva, de homályossága csak még jobban szembetűnik, ha az evangelizációt egy szocialista ország lehetőségei és feltételei között vizsgáljuk. Az igaz tanítást Magyarországon évszázadokon át az igehirdetésnek az ellenreformáció korából származó formájá-

ban adták elő a híveknek. Mihelyt elveszítette előjogait az egyház, nyomban megmutatkozott, milyen szákcúhoz vezet az igehirdetésnek ez a felfogása. A hívőknek még a fele sem tudott eljutni a hitnek valamilyen reflektált formájáig. Világossá vált, hogy a tanítás előadásának ez a módja — amely az evangelizációt a verbális igehirdetésre és a racionális reflexióra korlátozta (úgy, ahogyan ezt a reflexiót a specialisták gyakorolták) — alkalmatlan volt arra, hogy a hit alapjait lerakja, s méginkább arra, hogy az örömhírt közvetítse.

Ezek a tényezők okozzák Magyarországon, hogy a vallásosság szintje az értelmiségiek csoportjában jóval alacsonyabb (1973-ban 21%), mint a lakosság más rétegeiben. A műveltek körében különösen erősek a vallásellenes előítéletek. Ehhez járul egyes, a modern valláskritikával szemben többnyire tanácstalan papok filozófiai műveltségének hiányossága. Mindez arra mutat, hogy valamilyen tannak pusztán verbális közvetítése — miközben az iskolázottság általában növekszik — egyre kevésbé érhet célt. Annál nagyobb szükség van új szempontok és kezdeményezések felkutatására.

2. Eszközök és utak

2.1. *Akadályok legyőzése.* — Hogy az új kezdeményezések hatni tudjanak, ahhoz néhány akadályt el kell távolítani. Így az igehirdetés hagyományos nyelvi mintái (az egyház nyelve ma is, mint régen, tipikus „beavatottak-nyelve” és benne diszfunkcionális nyelvi klisék vannak túlsúlyban) nem alkalmasak arra, hogy felkeltsék az érdeklődést és megfelelően közvetítsék (*sufficiens praedicatio*) az evangélium nélkülözhetetlen tartalmait. Az ilyen vallási nyelv, az elavult gondolkodási formákhoz való ragaszkodás és az egyház önfelfogása szükségképpen megakadályozza minden fajta evangelizáció alapfeltételeinek teljesülését: meggátolja azokat a kommunikációs folyamatokat, amelyek a hitet megalapozhatják és a már meglévő hitet elmélyíthetik.² Sajnálatos, hogy éppen hosszú keresztény múlttal rendelkező országokban alakulnak ki egyházellenes indulatok. A magasabb műveltségűek tudatában ráadásul még az ideologizálás gyanúja is felmerül a vallással kapcsolatban. Így érthető, hogy a hívők egy szocialista országban nem tudnak racionálisan megbírközni azokkal az ellenvetésekkel, amelyekkel naponta szembetalálkoznak, már csak azért sem, mert a papok sem tudnak mindig kielégítő választ adni a mai világban élő keresztények különféle napi problémáira.

2.2. *Személyes tanúságtétel az eleven közösségben.* — „A hit hallásból fakad” (Róm 10,17). Habár ennek a kijelentésnek alapvető jelentősége van az evangelizáció alapstruktúrája szempontjából, azért vannak oly szentírási helyek is, amelyek a „megélt tanúságtétel” emelik ki (pl. Mt 5,13,16; 1Pt 2,12). A szóbeli igehirdetés és a személyes tanúságtétel mögött mindig ott van a tanítványok testvéri szeretetközössége (vö. ApCsel 2,44—47; 4,32. és köv.; 5,12—14). A zsidómisszió kudarca után a fiatal egyház lemondott a voltaképpeni missziós tevékenységről, és az evangelizáció gondját teljesen Istenre bízta (ApCsel 2,47). Mégis mind többen és többen csatlakoztak az egyházhoz. Az ifjabb Plinius szerint a kereszténység úgy terjedt Bythiniaiban, mint valami „járvány”.³ A „fertőzés” képzete arra utal, hogy a keresztények nem propagandával, hanem pusztá létezésükkel, organikus úton idézték elő a keresztények számának növekedését.

A legfontosabb tényező a személyes kapcsolat volt,⁴ és itt minden a közösségek keresztény életének minőségétől függött. Még egy Justinus, a filozófus is azt írja, hogy megtérésében a filozófiának nem volt kivételesebb szerepe: „Mert (a keresztények) akkoriban nemcsak bizonyítások segítségével mutatták be tanaikat; sőt, éppenséggel le is mondanak mindenfajta bizonyításról, és mégis hitelre méltó tanúi az igazságnak.” A keresztény közösségben Isten Lelkére talált rá: „De lelkem rögtön lángra gyúlt, és szeretet ébredt bennem a próféták és ama férfiak iránt, akik Krisztusnak a barátai.”⁵ Ennek ellenére még egy olyan rigorózus keresztény is, mint Tertullianus, a filozófiát hívja segítségül (amelyet állítólag elutasít), mielőtt azzal a feladattal kerül szembe, hogy meggyőző teológiát dolgozzon ki. Mert fonák dolog volna egészen lemondani a filozófia szolgálatairól, amint ezt már a második században felismerték.⁶

Tekintettel az ipari országok fokozódó elkereszténytelenedésére, aligha kételkedhetünk abban, hogy az evangelizáció eddigi formája nem kielégítő. Az igehirdetés mindaddig üres szó marad, amíg a vallási beszéd háttérében nem lesz átélhető valóság az, hogy Krisztus él tovább az ő közösségében. Kiderül tehát, hogy az evangelizáció egyik legfontosabb feltétele az eleven közösség. Ez a megállapítás különösképpen érvényes azokra az országokra, ahol az egyház megszabadult ugyan földi hatalmának „terhétől”, de a tevékenysége is szűkebb területre korlátozódik. A régi, jóformán államegyházi rendszernek az összeomlása csak még inkább indokoltá teszi az evangelizációnak azt a módját, amely

az evangélikáció természetének amúgyis a legjobban felel meg: az egyházi közösségek létrehozását.

2.3. *Egyházi közösségek és csoportok létrehozása.* — Isten a mai Magyarországon is élő hitre ébreszt embereket, közvetlen emberi hívás nélkül is. Imádságos emberek ők, akiket maga Isten „keresztelt meg” tűzzel és Szentlélekkel. Az evangélikáció központját az ilyen kis közösségek alkotják, amelyek kapcsolatban állnak az egyházközséggel és az egyházzal.

A II. világháború óta vannak Magyarországon egyházi kisközösségek; számuk és jelentőségük az utóbbi években valószínűleg növekedett. „Tudatában vagyunk annak, hogy a hiveink közül sokan vágyakoznak, férfiak és nők egyaránt, tartalmasabb lelkeségre; ezért keressük az útját annak, hogyan tudnánk kívánságukat megvalósítani”, mondotta Lékai bíboros a vatikáni rádióknak adott egyik interjújában. Sokasodnak a jelek, amelyek arra mutatnak, hogy pontosan meghatározott keretek között engedélyezik az egyházi kisközösségek létét és tevékenységét. „A magyar pasztorális tevékenységben lehet és kell is alkalmazni a modern lelkipásztorokodás valamennyi megbízható eszközt”.⁷ Ez különösképpen vonatkozik azokra a hittel kapcsolatos tanulási folyamatokra, amelyek összhangban vannak a társadalmi kommunikáció és a modern tanulásmódszertan törvényszerűségeivel. Ennek megfelelően az egyházközség is csak az eleven csoportok kialakulásán keresztül válik igazi, hitbeli közösséggé.⁸

Azok a csoportok viszont, amelyek a hivatalos egyházi struktúrák peremén keletkeznek, sem az egyházi élet alapfunkcióit nem tudják teljesen betölteni, sem a közösség evangélikációjához nem járulnak hozzá. Ezért nagyon is érthető, hogy hivatalos egyházi körökben problematikusnak látják a kisközösségek létezését. Ehhez társul az állami hatóságok tartózkodása az ilyen marginális csoportokkal szemben.

Az egyházi közösségek szükségességének felismerése még egyáltalán nem vált általánossá. A magyar klérus túl sok időt fecsérelt el azzal, hogy visszasírja a múltat, és a „zsúfolt templomok” láttán túl sokáig ringatta magát illúziókban a tényleges pasztorális helyzetet illetően. Egyáltalán, a hivalkodó egyházi intézményeknek és költséges szervezeteknek koránt sincs akkora jelentőségük, (lásd Ausztria, az NSZK stb. példáját), mint amekkorát régebben tulajdonítottunk nekik.

Jelenleg (1975) Magyarországon a megszületett gyermekek 60,5⁰/₀-át katolikusnak keresztelik meg, az elhunytak 60,9⁰/₀-át katolikus szertartás szerint temetik el, és a házasságok 37,3⁰/₀-át katolikus pap előtt kötik.⁹ E számok azt mutatják, hogy a vázolt értelemben vett evangélikáció — éppúgy, mint rég —, ma is nagy esélyei és lehetőségei vannak. Az evangélikáció a meglévő közösségekben történik, de feladatát csak akkor töltheti be, ha olyan csoportok valószínűsítik meg, amelyekben tapasztalhatóan működik Isten Lelke a közösség hitében és szeretetében. Az ilyen csoportoknak erős kisugárzásuk van, létükkel és lojalitásukkal pedig rációfolnak mind a marxista valláskritikára, mind arra a fenntartásra, amely állami és egyházi körökben megnyilvánul irántuk.

(A „*Concilium*” folyóirat 1978 áprilisi számában megjelent írást Endreffy Zoltán fordította magyarra.)

Jegyzetek: 1. Hivatalos statisztikák szerint Európában Magyarországon a legmagasabb a papságtól megválók arányszáma. Magyarországot csak Brazília múlja felül e tekintetben. Vö. E. Colagiovanni, *Crisi vere e false nel ruolo del prete* (Roma 1973); *Nyíri T.* Come vive il clero magiaro: CSEO-documentazione 7 (1973) 91—98. — *Nyíri T.* Godsdienstigkeit en ateïsme in Hongarije; enkele aspecten: *Wending* 32 (1977) 39—50. — 2. Vö. E. Bartsch etc., *Verkündigung. Pastorale. Handreichungen für den pastoralen Dienst* (Mainz 1970) 9. — 3. Ep C, 96. — 4. *Origenész*, C. Celsus III, 50 (Sour. chrét. N° 136, 118—120) — 5. Dial. c. Tryphone J, VIII, 2; VIII, 1 (PG 6,492) id. a Bibliothek d. Kirchengater 33 (Kempten 1917) 11—13 alapján. — 6. Elegendő *Justinusra*, *Quadratusra*, *Tatianusra*, *Cypríanra* utalni. — 7. *Szennay A.—Tomka F.*, Egyházi kisközösségek. *Teológia* 1977/2. 118—123, itt 121. További értékes szempontokat köszönhet a szerző Tomka Ferencnek. — 8. Vö. *J. Müller*, *Gemeinde als Lerngemeinschaft: H. Erharder etc.*, *Prophetische Diakonie* (Bécs 1977) 139—146. — 9. *Csanád B.*, A katolikus vallásosság mérése hazánkban; *Vigilia* 41 (1976) 294—303, itt 299.

Mint hogy az evangéliumi élet béke és öröm az Isten Lelkében, — a kereszténységet nem értheti meg más, csak az, aki az életében is kipróbálta.

Marella bíboros

HITOKTATÁS PLURALISTA TÁRSADALMUNKBAN

A következőkben a 6—14 éves korú gyermekek katekézisének azon időserű kérdéseit vizsgáljuk, melyek azzal a ténnyel kapcsolatosak, hogy a ma hitoktatásra járó gyermekek világnézetileg pluralista társadalomban élnek.

Feladatunk a megváltozott helyzetben

Minden hitoktató előtt jól ismert panaszok: „Vallásosan neveltem gyermekeket, s most felnőve nem akarja megkereszteltetni az unokámat, nem járhatja hittanra, nem viszi templomba, nem engedi, hogy elsődíldozó legyen...” mondják a nagyszülők. — „Nem értem, mi van a gyermekemmel, nem akar szentmisére járni, nem akar hittant tanulni...” panaszojják a szülők. Ezeket a panaszokat alátámasztják saját megfigyeléseink: sok megkeresztelt gyerek van, aki nem lett elsődíldozó; elsődíldozás után a gyerekek egy része elmarad a templomból, a hitoktatásról és már bémálásra sem jelentkezik; egyre kevesebben jönnek templomba házasságot kötni, és sokan meg sem kereszteltetik gyermekeiket.

Ha ezeket az adatokat azoknak a lelkipásztoroknak a szemszögéből nézzük, akik valamikor heti 20—30 órában tanítottak hittant, akkor bizony igen lehangoló tényekkel találjuk szemben magunkat: „Ez lett lelkiismeretes, buzgó hitoktatásunk eredménye? Pedig valamikor tele voltak a templomok, alig győztük az elsöpénteki gyóntatást... Igen, de azóta megváltoztak a körülmények. Világnézetileg is pluralista társadalomban élünk, s a kettős nevelés is érezteti hatását.”

Valóban ilyen lehangoló a helyzetünk? Ha az Apostolok Cselekedeteinek könyvét olvasuk, ha az egyház történetét tanulmányozzuk, akkor azt is meg kell látnunk, hogy a kereszténység sokkal mostohább körülmények közt is képes volt nemcsak megmaradni, hanem terjedni is. Az ő helyzetüket nézve nincs jogunk panaszkodni, még akkor sem, ha ténylegesen méltánytalan vagy gőgöt elbánásban van részünk olykor. A kereszténységnek ma is megvan a jövője, s ez a jövő nem függhet attól, hogy orvosolják-e panaszainkat. A megoldást nem másoktól kell várunk, magunknak kell megtalálnunk a kibontakozás útját.

Meggyőződésünk szerint a vallás az ember személyes kapcsolata Istennel. Kereszténységünk pedig még ennél is több: kegyelmi életközösség az értünk emberré lett Istennel. Ez az életközösség nem valamely társadalmi és gazdasági rendszer felépítménye, hanem a világtól független Isten tetteiben megnyilvánuló emberszeretetének felismerésén és elfogadásán alapuló élet. A kereszténység története tanúsítja, hogy a Krisztust követő keresztény élet bármilyen körülmények közt is megvalósítható, függetlenül a társadalmi és gazdasági körülményektől. Ebből következik, hogy sok keresztény vallásosságának ellanygulása és megszűnése sem a körülmények megváltozásának szükségszerű következménye. Inkább arról van szó, hogy csak azoknak a vallásossága szűnt meg és csak azok nem tudták vallásosságukat gyermekeiknek átadni, akiknek az életében a vallásosság valóban csak felépítmény, külsőséges szokás volt. Minden törekvésünk ellenére sokan voltak, akik nem rendelkeztek elegendő hitismerettel ahhoz, hogy a hittel kapcsolatban felmerülő kérdésekre választ tudtak volna keresni, akikben nem volt annyi áldozatkészség, hogy hitükért komoly áldozatot is tudtak volna vállalni. Jó katolikusok voltak, de nem tudatosan. Kitarítottak, de csak addig, amíg a körülmények is segítették őket.

Ezek után, ha arra gondolunk, hogy 10—20—30 év múlva azok alkotják majd keresztény híveinek derékhadát, akik ma hitoktatásra járnak, akkor a ma hitoktatásra járó gyermekek számából arra kell következtetnünk, hogy az elkövetkező évtizedek keresztényei vallási és világnézetileg szempontból kisebbségi sorsban fognak élni. Olyan keresztényekké kell tehát nevelnünk a ma hitoktatásra járó gyermekeket, akik elegendő tudással és még inkább elegendő áldozatkészséggel rendelkeznek ahhoz, hogy hitük szerint éljenek, hogy hitüket ne csak megőrizték, hanem tovább is tudják adni. Erre a keresztény tanúságtételre csak öntudatos közösségekben élő keresztények képesek, hiszen egy olyan társadalomban kell tanúságot tenniük hitükről, mely a maga elméleti és gyakorlati anyagelvű világnézetét anyagi jólétben, megfelelő kulturális szinten vallja és éli, és a hírközlő-eszközök szinte kizárólagos birtokában terjeszti is.

Ezt a feladatunkat akkor tudjuk teljesíteni, ha elérjük, hogy a hitoktatásra járó gyermekek valóban mint a legdrágább kincset ismerjék meg és értékeljék Istennek irántunk való szeretetét, örömeiket találják Jézus szeretetében és tudatosan épüljenek bele az egyház

közösségébe, vegyenek részt annak életében. Ennek alapján kell Jézus mai apostolaiává válniuk, akik tudják, hogy Isten általuk akarja megismertetni jóságát és szeretetét minden emberrel.

Ez a feladat nem a hitoktató egyéni feladata, hanem az egész egyházé, a helyi egyház-közösségé, a szülőké, a lelkipásztoroké és a hitoktatóké. Az eredményes keresztyén neveléshez valamennyiüknek együtt kell működniük képességeik és lehetőségeik szerint.

Néhány szó a kettős nevelésről

Hivatásos nevelők sokat beszélnek a szülőknek a kettős nevelésről és annak káros hatásairól. Ezért a gyermekek hitoktatásával kapcsolatban nekünk is szólni kellett róla. Első megállapításunk, hogy többféle értelemben beszélhetünk kettős nevelésről, és ezt mindenképpen figyelembe kell vennünk, ha értékelni akarjuk következményeit.

Az egyik fajta kettősség abból a tényből következik, hogy a gyermekek különböző világnézetű felnőttek között élnek, és nevelődik közt is különböző világnézetű emberek vannak. Ilyenfajta kettősség mindig volt, és ez a kettősség önmagában nem jelent komoly veszélyt a gyermekek vallásos nevelésében, ha szüleik öntudatos keresztyének. A különböző felfogású emberek megismerése arra ösztönzi őket, hogy jobban megismerjék hitüket, és így tudatosabban tudnak érte áldozatot is vállalni. Gondoljunk csak arra, hogy a katolikus hitvallás kifejtését és egyben a hittudomány fejlődését is elősegítette, hogy a hittudósoknak a különböző tévedésekre és nehézségekre választ kellett keresniük. Az eredményes keresztyén nevelésnek így nem az a feltétele, hogy a gyermekeket elzárjuk a más világnézetű nevelő hatások elől, hanem az, hogy feleletet adjunk felmerülő kérdéseikre.

Veszélyesebb és sok zavart okozó kettősség azonban a gyermekek számára az, ha valamelyik nevelője saját világnézetével kerül ellentmondásba. És ha a gyermek ezt a kettősséget a magát keresztyénekként valló szülője életében tapasztalja meg, akkor ennek általában az szokott a következménye lenni, hogy a gyermek előbb-utóbb szembefordul szülője világnézetével. Mindenképpen káros a gyermek lelki fejlődésére, ha a szülő, aki gyermekét hittanra járattja, saját maga nem él hite szerint és nem teljesíti alapvető vallási kötelességeit. Ilyenkor inkább annak a nevelőnek a hatása fog érvényesülni, akire a gyermek fel tud nézni, mert úgy ismeri, hogy meggyőződése szerint él. Mivel manapság viszonylag sok olyan gyerek jár még hitoktatóra, aki szülőjében megtapasztalja ezt a kettősséget, azért minden hitoktató eredményes munkájának egyik feltétele az is, hogy a gyermekekkel párhuzamosan a szülőkkel is foglalkozzék, és saját egyéniségével pótolja azt a keresztyén nevelő hatást amit a gyermekek nem kaptak meg szüleiktől.

Végül kettősségről beszélhetünk a hit és a tudomány által szerzett ismeretekben. Ez a kettősség azonban csak látszatellentétet okozhat, hiszen végső soron minden tudás Istentől származik. Ő tanít minket a kinyilatkoztatásban és tőle kaptuk értelmünket, hogy az igazságot keressük és megismerjük. Így ha valamely természettudományos igazságot nem tudunk összeegyeztetni hitünk tanításával, akkor vagy az a baj, hogy nem jól ismerjük hitünket, vagy az, hogy tudományos ismereteinkben vagy következtetéseinkben tévedünk. Sajnos a hitoktatás sokáig nem figyelt fel erre a problémára, és ez az oka, hogy ez a látszat-kettősség sok embernek okoz ma is hitválságot. (Pl.: Helytelenül jár el az a hitoktató, aki Mózes könyvének első fejezeteit szó szerinti értelemben magyarázva tanítja, figyelmen kívül hagyva a biblikus kutatások eredményeit.) Számítanunk kell rá, hogy azok, akik valamikor gyermekkorukban tanultak hittant, ilyen és hasonló kérdésekben tévesen ismerik hitünk tanítását, és ezért hangoztatják, hogy a hit és a tudomány összeegyeztethetetlen. Ezért feladatunk, hogy figyelembe véve a teológiai kutatások leszűrt eredményeit, úgy tanítsuk a gyermekeket, hogy ne adjunk alapot az ilyen nehézségeknek. Másrészt a szülőkkel foglalkozva helyesíteni kell gyermekkorukban szerzett hitismereteinket. Azt is el kell mondanunk a szülőknek, hogy mi hogyan tanítjuk gyermekeiket, és ők hogyan beszél-gessenek velük ezekről a kérdésekről.

Az alapvető erkölcsi követelmények tekintetében nincs kettősség a hívő és a nem hívő ember életében, hiszen minden ember egyformán vallja, hogy a jót meg kell tenni, a rosszat pedig el kell kerülni. A jó és a rossz megítélésében lehet ugyan eltérés, de gyermekkorban ezen a területen nincs vitás kérdés. Lényeges különbség azonban, hogy a hívő ember számára a legfőbb törvény a szeretet. Ez sem okoz azonban ellentétet, mert nem fordítja szembe az embert az igazságosság követelményeivel, hanem arra készíti, hogy szeretetből többet tegyen, mint amit az igazságosság megkövetel, és adott esetben le tudjon mondani arról, amihez joga lenne. Feladatunk, hogy a gyermekeket ráneveljük arra, hogy valóban a szeretet legyen a legfőbb parancs az életükben.

A hírközlő eszközök hatásának figyelembevétele

A tévé, a rádió és az újságok a felnőtt emberekre is nagy hatással vannak, a gyermekekre pedig még a felnőtteknél is jobban hatnak. Ezt a hitoktatásban is figyelembe kell venni, hiszen az oktatásra járó gyermekek is igen sok ismeretet a tévéből merítenek. Figyelembe kell vennünk ezt a hatást azért is, mert a keresztyén nevelés szempontjából ez sokkal több nehézséget jelent, mint gondolnánk. Mielőtt néhány részletkérdést megvizsgálunk, meg kell állapítanunk, hogy a tévé egyik legfőbb veszélye, hogy a nézők szinte kritika nélkül magukévá teszik, amit a tévében látnak. Ennek az a lélektani tény az alapja, hogy aki nekem szimpatikus, abban megbízok, annak állításait akkor is elfogadom, ha nem bizonyítja. Másként megfogalmazva ez azt jelenti, hogy a tévéhez gyermekek észrevétlenül szívják magukba a nem hívő világnézetet, és mindent ennek megfelelően értékelnek. Mi ezzel kapcsolatban a hitoktató feladata? Az, amit egyébként is meg kell tennie, hogy a gyermekek megismerjék Jézusban Isten szeretetét. Ebből kiindulva meg kell őket tanítani arra, hogy mindent Jézus tanításának fényében vizsgáljanak és értékeljenek. Tudniuk kell, hogy azok, akik nem ismerik Jézust, nem tudják, hogy Isten szeret minket, — sok kérdésről másként vélekednek, mint mi. Megértjük őket, anélkül azonban, hogy mindenben elfogadnánk véleményüket. Sőt nemcsak megértjük őket, hanem arra törekszünk, hogy ők is megértsenek minket, hogy válaszoljunk felvetett kérdéseikre, és ők is megismerjék Isten üzenetét, az ő szeretetét.

A gyakorlatban ez annyit jelent, hogy a hitoktató tudja azt, hogy mit látnak és hallanak tanítványai. Nem kell minden műsort végignéznie, de tudjon róla, hogy meg tudjon felelni azokra a nehézségekre, amelyek a gyermekekben felmerülnek, de amelyeket sokszor még nem tudnak megfelelő kérdésben megfogalmazni. A felmerülő kérdésekre válaszolnia kell, nem tudományos igényű előadással, hanem egyszerűen elbeszélgetve a látottakról és hallottakról. Ha a gyerekek látják, hogy hitoktatójukkal mindent meg lehet beszélni, akkor ezekből a beszélgetésekből megtanulják, hogy mint keresztyéneknek, hogyan kell véleményt alkotniuk. A gyerekek hamar megértik, hogy a tévé úgy mutatja be a világot, ahogy azt a nem hívő emberek látják, ugyanakkor hitoktatójukkal megbeszélve megtanulják hívő szemmel nézni és értékelni a világot.

A tévé által bemutatott világban Istennek, az ő szeretetének nincs szerepe, az embereket csupán az igazságosság elve alapján ítélik meg. Ezzel szemben a hitoktatásra járó gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy vegyék észre Isten gondoskodó szeretetének jeleit a világban. Tudják, hogy a szeretet többet kíván tőlünk, mint az igazságosság, ezért is követünk szigorúbb erkölcsi elveket. Számunkra az örök élet a földi életnek Istentől rendelt célja, és ennek szempontjából ítéljük meg a világ dolgait. Ez nem jelenti azt, hogy nem törődünk ember-társaink evilági jajaival, mert Isten iránti szeretetünket is embertársaink iránt tanúsított szeretetünkkel kell igazolni. Mégis azt tarjuk, hogy nem az anyagi jólét a legfontosabb a világon, nem is az igazság minden áron való győzelme, hanem a szeretet és béke megvalósulása. Ezért ítélünk el minden erőszakot és agresszivitást. Rá kell nevelni tanítványainkat arra, hogy ne a nyers erő és az önző ügyeskedés imponáljon nekik, hanem az önzetlen szeretet, az önfegyelem és az áldozatkészség.

A tévé egyik veszélye még, hogy mindent készen talál, s elveszi az időt a családi beszélgetésektől. Ezért fel kell hívunk a szülők figyelmét, hogy ők se legyenek a tévé rabjai, és tudatosan fordítsanak időt a családi megbeszélésekre, s ne kerüljék el a tévé által felvetett témákat se, még akkor se, ha azok kényes kérdések. Ugyanígy a hitoktató se sajnálja az ilyen beszélgetésektől az időt, mert az ilyen beszélgetés mindig hatékony tanítás.

A színművek, regények és filmek világában ritkán szerepelnek vallásos emberek pozitív beállítással. A múltban játszódó eseményekben pedig igen sok az ellenszenvesen beállított keresztyén, pap és püspök is. A szerzőket nem lehet történelemhamisítással vádolni, mert maguk vallják, hogy a cselekmény kitalált, nem valóban megtörtént esemény. A kelő történelmi ismeretekkel nem rendelkező gyerekek (sokszor felnőttek is) ezek alapján mégis hamis képet alkotnak maguknak a vallásról, az egyházzal és annak történetéről. A hitoktatónak nem kell tagadnia, hogy valóban voltak negatív szereplői az egyház történetének, viszont meg kell tanítani a gyerekeket arra, hogy a múlt eseményeit a kor szemüvegén nézzék és ítéljék meg, továbbá be kell mutatni az egyház történetének pozitív alakjait is. Tény az is, hogy gazdasági és hatalmi szempontok sok egyházi vezetőt irányítottak, hogy sokan élőködtek az egyházon, de az egész egyházat és annak valódi nagyjait nem evilági, hanem örök szempontok vezették hősies életre és sokszor a vértanúság vállalására. A hitoktató a reális kép bemutatásával tudja elérni, hogy a gyerekek megértik, hogy az egyházban valóban Jézus él tovább, hogy az egyház egyszerre isteni és emberi arcú közösség.

Külön problémát jelent a szexuális szabadosság levegője. Sokszor igen káros hatások érik a gyerekeket ezen a téren, és sok olyasmit látnak és hallanak, amit igazán még nem tudnak megérteni, mert senki sem magyarázza meg nekik a dolgok igazi értelmét. És ha egyszer már amúgy is sok mindent látnak és hallanak, akkor feltétlenül szükséges, hogy a hitoktató próbálja ezeket épp az ő javukra fordítani. Ha a hitoktató nem Isten parancsai-ból, hanem a gyerekek meglévő ismereteiből indul ki, akkor megfelelően feltett kérdésekkel elvezetheti őket a helyes erkölcsi értékelésre, s eljuthat odáig, hogy megértik, hogy Isten épp az ember javát szolgálja látszólag nehéz parancsaival. (Példa néhány ilyen kérdésre: Cserélne-e N. szereplővel? Jó lenne, ha a te családotban történe ilyenemi? Ők mégis hogyan jutottak idáig? ...)

A családi környezet ismerete

Általánosan elismert tapasztalati tény, hogy a gyermekek vallásos nevelésének eredményessége elsősorban a közvetlen családi környezeten múlik. Természetesnek tartjuk, hogy a valóban keresztény családokban a gyermekek mindent megkapnak ahhoz, amire szükségük van, hogy felnőve belenőjenek a keresztény közösségbe. A lelkipásztoroknak tudniuk kell, hogy a gyermekek hitoktatása akkor kezdődik, amikor szüleit a házasságkötés előtti jegyesoktatáson és a keresztelezési előkészítő oktatáson megtanítják a keresztény nevelés legfontosabb ismereteire. A lélektani vizsgálatok egyértelműen hangsúlyozzák, hogy milyen meghatározó szerepe van az iskoláskor előtti családi nevelésnek. Ezért a hitoktatóknak már az iskolába még nem járó gyermekek szüveivel is foglalkozniuk kell, megbeszélve velük az időszzerű keresztény nevelési kérdéseket. (Pl.: Hogyan beszéljünk Istenről, Jézusról, hogyan tanítsák gyermekeiket imádkozni, hogyan ünnepelejk meg a családban az egyes ünnepeket...)

Mivel hitoktatásunknak ez a területe még nagyon kezdetleges fokon van, azért az iskolába járó gyerekek hitoktatásánál kell pótolni mindazt, amit a családi környezet nem adott meg. Sajnos azt is meg kell állapítanunk, hogy sokszor még kedvezőtlenebb a helyzet, mert nemcsak pótolni kell, hanem a családi környezet negatív hatásának semlegesítését is meg kell próbálniuk. Negatív hatású, ha a szülő nem vallásos, és a gyerek csak a nagyszülő kedvéért jár hittanra; ha nincs a szülők között világnézeti egyetértés; ha a szülők válófélben vannak, elváltak vagy már újra is házasodtak... Ilyen és hasonló esetekben a szülőkkel külön-külön is meg kell beszélnünk, hogyan segíthetünk elő a nehézségek áthidalásával gyermekük vallásos nevelését. Természetesen a gyerekekkel is különleges figyelemmel kell foglalkoznunk, szükség esetén egyénileg megbeszélve velük nehézségeiket. Fontos, hogy a gyerek ne akarja kihasználni a felnőji közt meglévő ellentétet. Tanácsot adhatunk a gyerekeknek, hogyan élhetnek Jézus tanítása szerint, lelkiismereti törés nélkül. Tudniuk kell, hogy Jézus mit kíván tőlük, de azt is, hogy csak az vétkezik, aki saját elhatározásából fordul szembe Jézus tanításával. A hitoktató feladata, hogy megtanítsa őket magukra alkalmazni a keresztény élet követelményeit. Mindezt csak akkor tudja megvalósítani, ha ismeri tanítványait családjukban is.

A keresztény nevelés szempontjából sok nehézséget jelent egyes családok önző anyagiassága és a gyermekek elkényeztetése. Az önzetlen szeretetre nevelés a helyes jutalmazással és büntetéssel kezdődik. Ha a jutalom lényege, hogy a szülő rámosolyog gyermekére, a büntetés pedig, hogy a gyermek látja szülője szomorúságát, akkor azért, hogy ne okozzon szomorúságot, hanem örömet szerezzen szülőjének, képes lesz egyre nagyobb áldozatra. Míg ha a jutalom cukorka, vagy más pénzzel mérhető ajándék, a büntetés pedig valami hasonlónak az elvonása, akkor a gyerek számítóvá lesz, és nem azt nézi, mi jó, mi rossz, hanem megéri-e vagy nem. A hitoktatónak nemcsak a szülőket kell az ilyen jutalmazásra és büntetésre megtanítani, hanem saját magának is ezt kell alkalmaznia. Így érheti el, hogy az önzetlen szeretet, az áldozatkészség vonzó lesz tanítványai számára.

A szülők is emberek, nekik is vannak hibáik. Ezt a gyerekek előtt sem szabad tagadni, de rá kell mutatni arra, hogy észrevegyék a hibák mögött a jóért vívott küzdelmet. Ha látják, hogy a felnőtteknek is küzdeniük kell a jóért, akkor számukra is természetes lesz az önnevelés, melyre szintén el kell vezetni tanítványainkat.

Hasonló gondot okozhat, de más előjellel egy-egy iskolai nevelő. Természetes, hogy a gyerekek szeretik tanítóikat. Visszaélés azonban, ha ezen szeretet tudatában a tanító a gyermeket szembe akarván állítani szülei világnézetével. A tanító tekintélyét ilyenkor sem szabad lerombolni, de a gyerekeknek meg lehet magyarázni, hogy tanítójuk azért beszél így, mert ő nem ismeri igazán Jézust, neki talán nem voltak olyan szülei, akikről megtanulhatta volna, hogy Jézus szeret minket. Aki igazán szeret minket, az nyilván nem akarhatja, hogy csak őt szeressük, az nem akarhat szembeállítani szüveimmel, de Jézussal sem.

A baráti kör felhasználása

A család után a legmélyebb nevelőhatást az iskola jelenti, részben a nevelők személyi tekintélye, részben pedig maga a gyermekközösség. Tudjuk, hogy az iskola, az iskolai közösség nem hívő szellemben neveli a gyermekeket. És ezzel a nevelő hatással a hitoktató egy személyben nem veheti fel a versenyt. De erre nincs is szüksége, mert a keresztény nevelés az egész keresztény közösség feladata, és ez a közösség képes arra, hogy tagjait, akik különböző emberi közösségekbe tartoznak, a keresztény közösségben megerősítse és megtartsa. Helyileg minden gyerek beletartozik egy-egy plébániai közösségbe. A hittanos csoport ennek a nagy közösségnek egy része. Ebben a kisebb közösségben kapja meg a gyermek mindazt az ismeretet, kegymeli és emberi megerősítést, amire szüksége van, hogy mindennapi életében mint keresztény helytállhasson. Hogy ez megvalósuljon, ahhoz az kell, hogy a hittanos csoport valóban közösséggé váljon. *A hitoktatónak nem tudós kereszténynek, hanem a keresztény közösség hívő tagjaivá kell nevelnie a gyermekeket.* Ezt a nevelő hatást segíti elő, ha a hitoktatásra járó gyerekek a mindennapi életben is jó barátaik egymásnak. Tudjuk, hogy a gyerekek barátkozását sem előírni, sem eltiltani nem lehet. Barátkozásukat mégsem lehet a véletlenre bízni. Ezért a szülőket kell elvezetni egymás ismeretére és barátságára, s ha a katolikus szülők barátkoznak egymással, akkor remélhető, hogy gyermekeik is jó barátokra találnak egymásban. Ha pedig egy hittanos csoportban jó barátok vannak együtt, akkor barátságuk másokat is magához fog vonzani, és alkalmassá teszi őket arra, hogy keresztény közösséggé fejlődjenek. A hitoktatónak arra kell ügyelnie, hogy az ilyen baráti közösségek ne legyenek másoktól elzárkózó klikké, hanem másokat is Jézus felé vonzó, nyitott szeretetközösség legyenek.

Jézus az evangéliumot egy kis közösségre, az apostolok közösségére bízta, s egyházát a mustármaghoz hasonlította. A történelemből tudjuk, hogy ez a kicsiny mustármag mennyire életképes, ha megmarad az apostoli közösségben, az imádság és a kenyérszegés közösségében. Az egyháznak ez az élettereje ma is megvan. A mi feladatunk részt venni abban a munkában, melyben a mustármag terebélyes fává nő.

Koncz Lajos

A MA EMBERE ÉS AZ ISTENHIT

A hitkérdés egyszerű megközelítése már azt mutatja, hogy a hit a mai világban, a ma emberisége számára *polarizált helyzetbe került*. Egyrésztől visszavonulni, eltűnni, zsugorodni látszik, részben a tudományos, intellektuális ateizmus bizonyos térhódítása által, részben — és ez a sokkal szélesebb bázis — a „szívek ateizmusának” terjedésével. Ez az utóbbi E. Biser kifejezése, és egyszerűen érthetjük alatta az elközbömbösülést, a gyakorlati materializmust, evilágiságot, a hit, vallásgyakorlatok kiüresedését, formálissá válását, majd teljes leépülését. Azt az állapotot, amikor az emberekben lévő ún. vallási tudat már csak visszamaradt csökevény, mint a leáldozó nap kihunyó visszfénye... Más szempontból viszont — részben az intézményes, formális vallásosságtól való megszabadulás által — megjelent és mind nagyobb körben hódít a tudatos, elkötelezett, meggyőződéses hit és elmélyülő, *perszonális vallásosság*. S ez igyekszik kiteljesedni is a vallás többdimenziós modellje szerint minden irányban: a kultuszgyakorló és etikai szférában éppúgy, mint a belső hit és devóció, sőt teológiai műveltség dimenziójában is.

Az előbbi polarizáltságok mögött viszont közös adottságként jelentkezik valami, amire különösen Ratzinger mutatott rá erőteljesen. Akár kiüresedett, sőt ateista egy hit (mert ez is hitjellegű meggyőződés és nemcsak tudomány!), akár pedig őszintén, mélyen és elkötelezetten vallásgyakorló, mindegyik és mindenképpen megkísértett hit, *veszélyeztetett hit* — a mai komplex világban és pluralista társadalomban, ahol a hívő és nem-hívő együtt él, és óhatatlanul hatással van egymásra. Rabut (ex-domonkos hittudós) egyik könyvének címe jellemző: „A bizonytalanság kereszténysége” (1968).¹ Vagy idézzük Ratzingert²: „Mind a hívő, mind az ateista a maga módján részt vesz a hitben és kételyben”, a „*talán* kikerülhetetlen kísértése” ott lebeg mindegyikünk fölött... S e ponton rá kell mutatnunk az igazi vallási közösségek jelentőségére, mert a magányos hitbeli veszélyeztetettséget csak e szakrális, liturgikus közösségeknek kegymeli hatékonysága, megtartó-megőrző és erősítő ereje képes ellensúlyozni.

Tanulásgósnak ígérkezik választ keresni a kérdésekre: milyen tényezők okozták (és okozák) a hit mai *válság-helyzetét*; jelenleg hogyan állunk ez ügyben? Továbbá *milyen legyen az a hit*, amit ma is hitelképesen és vonzóan fel tudunk mutatni a világnak?

A hit hármás krízise

S. Freud a felvetett kérdés első részét az *újkor* embert ért *hármás megrázkódtatás* bemutatásával válaszolta meg.³ A 16. századi az ember — Jézus is szerinte — abban a hitben élt, hogy az Isten a világmindenség központjában adott otthont az emberiségnek, minden e földgolyó körül forog, és így az ember a világ ura. Kopernikus azonban megrendítette e hitet és életérzést, az ember a világmindenség parányi bolygójának esetleges lakója lett csupán, — ez a *kozmológiai* megrázkódtatás vezetett a hit első kríziséhez. Megszűnt a boldog naivitás korszaka, az ember nem érezheti magát többé ilyen egyszerűen az Isten tenyerében, a világ szívében... Aztán a múlt századig hihette az ember, hogy ő egyedül és közvetlenül az Isten teremtő kezéből került ki; Isten hasonmására alkotva, értelemmel és halhatatlan lélekkel, s ezért alapvetően különbözik az állatvilágtól. De jött Darwin, és bebizonyította rokonságunkat az állatokkal, — ez a *biológiai* megrázkódtatás újabb hitválsághoz vezetett, — Freud szerint a fejlődésemélet győzelmével. (S ki ne érezné, hogy igazat is mond? Mert az ember és Isten közti kapcsolat, amely az embernek sajátos méltóságot adott, többé nem olyan közvetlen és maától értetődő!) Szóval megrendült a föld a lábunk alatt, testi miolyunkról ugyancsak kiábrándító dolgok jöttek napvilágra. De a leutóbbi idők legalább bizhattunk a lelkünkben. Ez már igazán a mi otthonunk. legbensőbb biztos bázisunk, szuverén birtokunk, a szabadság, autonómia hordozója. Nos, jött a mélylélektan, és feltárta, micsoda sötét, zűrzavaros, tudatalatti irracionális világ rejtőzik mindegyikünkben, amely jórészt felderíthetetlen, s mint ilyen, bármikor megalázó meglepetéseket okozhat, nem tartjuk biztonsággal a kezünkben. Ha pedig az ember agyi, idegrendszeri manipulálhatóságát is idevesszük a jövő nyomasztó, de reális látomásaiból teljessé válik a harmadik, *pszichológiai* megrázkódtatás képe is. A hit és a vallás végső válsága következhetik be, ha az emberrel kapcsolatos alapvető fogalmak elvesztik értelmüket (szabadság, bűn, erkölcsi felelősség stb.). A sötét képet még ki lehetne egészíteni a történelmi tényező, a relativizmus, pluralizmus betörésével a teológiába és hitbe, melynek következménye a bibliai, sőt dogmatikai hermeneutikának a megbizonytalanodása.

Mindez természetesen csak kisarkítva jelentkezik ilyen élességgel. De hogy a hitnek és vallási életnek mégis komoly *problémákat* is jelentenek, egyformán tapasztalhatja a lelkipásztor és hívő ember. Amikor például a vilán teremtését, ember származását kell értelmezni, az ókori viláképből, keleti gondolkodásból, képes beszédből kibontani és elfogadtatni a kivilatkoztatási, üdvösségi igazságot. Vagy például amikor elméletben, vagy a gyóntatószékben felmerül — az egyéni felelősség, beszámíthatóság, az ösztön és bűn misztériumának problémája. És semmiképp sem volna helve, ha a hitnek és vallási életnek ezen elvi és konkrét valósággyökerei nem volnának figyelemmel a kérügmában, katekizisben, egyéni lelki vezetésben, főképp ahogy a hitről beszélünk, a hitre nevelünk, ahogyan a modern ember hitét igyekszünk formálni, erősíteni. Természetesen azokat a problémákat is bölcsen helyükre téve és megválaszolva, amelyekről előbb esett szó, teológiai, antropológiai és lélektani szempontból.

„A vallásosság új hulláma”

De most lássuk ennek a negatív jelenségnek az ellenkezőjét is! Mert a legprofánabb tudományoknak a vallás és hit esélyeire nézve meglepően pozitív előrejelzéseik is vannak. Általános jelenség a marxista körön kívül (de valami itt is érződik), hogy a tudományok mindenhatóságában és megváltó erejében való hit — illúziónak bizonyult. Az élet cáfolta meg ezt a hitet: az emberiségre szakadt problémák megoldatlansága (melyeknek egy részét épp a tudományos haladás okozta), a tornyosuló szociális bajok, a legjölétebb társadalmakban is növekvő, irracionális lázadás, terrorizmus jelenségei, s alapvetően: a lét és élet értelmének feladatlan misztériuma. Mindez a „vallásosság új hullámát” fakasztotta fel a világban, melynek komoly tudósok is a regisztrálói, sőt szószólói. Nem mozgalmakat akarunk itt felsorolni (amilyen pl. a Jesus-people, vagy keleti vallások és egyéb mítoszok stb.), hanem a tudomány eszmélését idézni, ahogy kihallja és regisztrálja a világ zűrzavarából „a növekvő vallási nyugtalanság” és keresés szignáljait.

Nemcsak az egzisztencializmus bölcselői panaszkodnak már az ember „*metafizikai árvaságáról*”, létbe való kidobottságáról. A biológus Monod szerint a tudományos világkép megrendülésének következtében „az ember felismerte totális elhagyatottságát, tudja már,

hogy helye az univerzum peremén van, mint egy vándorcigánynak, de még a muzsikája is süket fülekre talál." „Minél megfoghatóbb lett a mindenség, — vallja az amerikai fizikus, Weinberg — annál értelmetlenebbnek tűnik". Wittgenstein szerint pedig „még ha minden lehetséges tudományos kérdésre meg tudnánk válaszolni, akkor sem volna válasz az élet-problémákra." Hol vagyunk már a tudomány mindenhatóságába vetett hittől, Büchner és Häckel magabiztos optimizmusától a múlt századból? Híres könyveik, az Erő és Anyag, meg a Világtalány — százezres példányszámban hódítottak számtalan nyelven a tudományos materializmus szolgálatában. Most viszont H. Küng Istenről szóló könyve fogyott el már első kiadásban százezer példányban... Persze a vallás elleni kritikák (Feuerbach, Marx, Freud stb. kritikái) ma sem halottak, Kísértenek most is és felismerhetők sokfelé; még az olyan magazin típusú polgári lapokban is, mint pl. a nyugatnémet Spiegel. Egy 12 oldalas cikke élén a vallás tagadhatatlan újjáéledésének jelentőségét ilyen minősítéssel igyekszik degradálni: „Tétova lelkek támasza."⁴

Mégis minden jel szerint véget ért a tudományok triumfalizmusa. Nemrégiben még csodálatos eredményeit magasztaltuk (és joggal) — a motorizáció, híradástechnika, tévé, űrhajózás és a civilizáció mindenfajta ajándékaiban. De aztán ráncszakadt Auschwitz, Hiroshima döbbenete, a környezetszennyezés, nukleáris katasztrófák és egyéb újabb veszélyek réme. Nem mintha a hidrogénbombák, vagy haláltáborok bizonyítanák a tudomány szükségképpen bűnösségét. De azt mégis megmutatják, hogy a tudományok elégtelének, sőt képtelének arra, hogy a velük való visszaélést megakadályozzák. Horkheimer vallomása szerint: semmilyen tudományos alapja nincs annak a követelménynek, hogy pl. ne gyűlölködjünk. Minden, ami az erkölccsel összefügg, végső soron logikusan teológian megy vissza! Ha az Isten halott, teljesen megedgy, hogy a betegeket ápolják, vagy elpusztítják, — írta komor látnokként Camus.

A tudomány tehát — úgy tűnik — felmondta a szolgálatot. Nem tud sem az egyéni, sem a társadalmi létnek igazí értelmet, megalapozást adni. Ezért fordult a szociológia (ez a feltörő, legmodernebb tudományág) oly intenzív figyelemmel újabban a *vallás szerepe és jelentősége* felé. Nem igazolják a ma szociológusai sem a vallás metafizikai realitását (nem is érdekli őket tudományuk szempontjából az Isten létének kérdése!), de állítják, hogy a vallás és a hit nélkülözhetetlen az emberi társadalomban. A New York-i Berger szerint pl. tény „a transzcendencia újrafelfedezése". Ennek legmélyebb oka, hogy minden társadalom lényegéből kifolyólag stabilizálásra, törvényesítésre szorul, s ezt az alapot nyújtja a társadalomnak a vallás „a legszentebb valósággal." Durkheim francia szociológus ugyanezért nevezi a vallást a társadalom „integrációs tényezőjének", s Broniszlav etnológus az egyes emberi kultúrák alapozójának és végső összefoglalásának. A konstanzi Luckmann pedig már kifejezetten a vallásos hit „szükségességéről" beszél, mert csak ennek a segítségével képes az ember létének átfogó értelmezésére és megnyugtató elfogadására. A hasonló nevű Luhmann és a bölcselő Gehlen a lét bizonytalanságát feloldó és megoldó *funkciót* tulajdonítanak a vallásnak, amit nem is képes semmi más pótolni.

Figyelemre méltó, ahogy ezen a ponton még terminológiában is találkozunk a polgári filozófia véleménye a mai marxista bölcselők hasonló belátásaival (pl. a magyar Lukács J., Jóri, Buda, Murányi stb. elemzéseiben).⁵ Szerintük is a vallásnak, a hitnek az egyes emberek lelki életében esetenként, és időnként (betegség, öregség, szenvedés, magány, halál stb.) feloldó, vigasztaló, stabilizáló „funkcionális szerepe" van, amit nem lehet tagadni. A mélylélektan két képviselőjének megállapításával foglaljuk össze az eddigieket. E. Fromm diagnózisa szerint („Sein und haben" c. könyvéből) — „először fordul elő a történelemben, hogy az emberiség fizikai fennmaradása az ember belső radikális megváltozásától függ." S hogy ennek valamilyen titokzatos belső felismerése már útban van, tanúsítja E. Ringel bécsi orvos-pszichiáter egészen mai keletű nyilatkozata:⁶ „Ha megismerjük igazán az embereket, úgy ahogyan a pszichológusnak van rá módja, határozottan késébe kell vonni, hogy ma csökkent volna a vallásosság. Az a különös, hogy a tudatos kétségben ugyan kisebb lett a vallásosság, de a tudat alattiban a vallásos vágyakozás nagyon erős."

Személyes találkozás az Istennel

A jelek szerint tehát igen jelentős fordulatnak vagyunk szemtanúi az Isten-hit és vallás területén, de aligha maradhatunk becsülettel passzív szemlélők. Nem várhatjuk, hogy a gondviselés végezzen el mindent. A világ, az emberiség ébredő szomjúsága a kereszténységet szolgáló szolidaritásra szólítja, — megmutatni a világnak az üdvösség egyetlen, reményteljes útját: a *hitet Jézus Krisztusban*. Tartalmilag a feltámadt Üdvözítő örömhírét és kegyelmi megtapasztalását jelenti ez (egy korábbi írásunk ennek volt szentelve),⁷ itt most a *keresztény hit lélektanára* fordítanánk fel a figyelmet. Annál is inkább, mert ebből a

szempontból, a hit formális, megélési mozzanatában is föl kell figyelünk a ma istenkereső és vallásyagkorló embernél egy változásra, sőt válságra és igényre, ami a hit eddigi egyoldalú, iskolás felfogását komolyan érintette és kiegészítésre kényszeríti, éspedig biblikus alapon.

A skolasztika ui. a görög filozófia hatása alatt intellektualista volt, a kinyilatkoztatásban is túlhangsúlyozta az igazság-elemeket, és a hitaktust a hitigazságok értelmi elfogadásának tekintette a kegyelem segítségével. Ez a hit-analízis azonban egyoldalú és elégtelen. Mert tisztán egy hívő embert nézve, csak arról van-e szó a hitben, hogy elfogadjunk bizonyos hitigazságokat? Nincs itt valami sokkal, radikálisan több, mélyebb és titokzatosabb? Több az Isten szempontjából (nemcsak róla szóló igazságok), és több az ember odaadásában, megnyílásában is? A 2. Vatikánum már ezt érezve írta a hitről (DV 5): „Az ember a hitben szabadon *Istenre bízva egész önmagát...*” Igen, a modern ember, miután megszűnt körülötte a középkor, sőt még az újkornak is jórészt keresztény, homogén társadalmát, s ennek légköre (Guardini már a negyvenes években a „hit félelmetes magányáról” jövendölt!), ilyenek kezdé érezni a hitet: *személyes meggyőződéssel és döntéssel* egészen Isten mellé állni, s föltenni rá az életet.

Ez elköteleződést, egzisztenciális odaadást jelent. S a hitnek ezt az egész embert érintő karakterét a protestáns teológia tudatosította újabban, pontosan S. Kierkegaard. Reá mennek vissza az olyan kifejezések, amelyek a hitaktust egyetlen pontra, döntés-szituációra szűkítik, mint pl. „ugrás”, „rizikó”, „vakmerő lépés, abszurd tett” stb. Újabban ezt az egzisztenciális értelmezést (és kiskarikást) kiegészítjük a lélektan szempontjaival,⁸ részben a skolasztikus elemzést is használva, részben a personalista bölcsélet alapján elmélyítve. A hitet ui. — egyes ritka, rendkívüli megtérési esetektől eltekintve — nem szabad egyetlen aktuára redukálni, s még ilyen esetekben is kimutathatók az előkészítő, érlelő mozzanatok és elrendező utómozgások. A hit — s újabban ismét ezt hangsúlyozzuk — *folyamat, történés*, amely a márki hasonlat szerint (4,26—9) olyan, mint az elvetett mag: „magától” és „éjjel, álomban” is; a tudatnál mélyebb rétegekben „kicsírázik” és szárba szökken az Isten országa vetéseként.

A hit-probléma mai megközelítésben alapvetően ezt a kérdést teszi föl:⁹ Vajon a hit legmélyebb gyökerében tárgyi, vagy személyi jellegű? Valamire, vagy valakire irányul? Kijelentéseket fogad-e el igaznak, vagy egy másik személyt? Szent Tamásnál meglepően modern választ találunk:¹⁰ „Aki hisz, mindig *valakinek hisz*, ezért a legfontosabb, mintegy a végcél minden hitbéli kötődésben a személy, akinek a hit szól. Az igazságok, amiket az ember így elfogad, másodrendűek”. A Szentírásban ugyancsak (szinte kizárólag) a perszonális jellegű hit dominál. Nemcsak Jézusnak, hanem *Jézusban hiszünk* (vö. Mt 18,6; Jn 1,12; 6,35; ApCsel 5,14; 16,34 stb.). Ezért biblikus alapon a hitet semmiképp sem tudományos következtetések modelljében kell elgondolnunk (van Isten, adott kinyilatkoztatást, tehát hiszek!), hanem a személyes kapcsolat módján. Vagyis a hitnek — mai kifejezéssel — perszonális struktúrája van.¹¹ Amint pl. egy gyermek hisz szüleinek, tanítványa a mesternek, barát a barátának stb. — a szentpáli „tudom: kinek hiszek” (2Tim 1,12) analógiájára. Van e magatartás mögött ésszerűség is, de sokkal többet föltételez annál, főképpen bizalmat. A mélyebb emberi kapcsolódásokban sem az értelmi, vagy egyéb felületi „meggyőződés”, a döntő, hanem igazában valami megfoghatatlan, az egész embert érintő, de nem „megmagyarázható” személyi bizalom: Az én-te kiegészülés igénye, hite és reménye. Viszont van ebben valami „rizikó” is. Egy másik embert elfogadni, megérteni, személyi valóját megragadni — nem lehet másképpen, csak valamiféle irracionálisban, a bizalom, szeretet, önatadás bizonyos kockázatával. A hitben még „kockázatosabbnak”, következményekkel terhesnek tűnik az odafordulás, kinyílás és odaadás — az Abszolútum felé, az Isten elfogadásával életünkben.

Rahnerrel az élen az újabb teológia ezért sokszor figyelmeztet, hogy az Istenben való hithez az út Krisztuson át vezet, manapság különösen. Korunk antiintellektualista hajlama ui. az ésszerűségi érvek iránt nagyon meggyöngyöztette a bizalmat. Sok hívő, értelmiségi főképp — Geffré francia domonkos hittudós szerint¹² — a hitnek bizonyos „fideista” ízű formáját éli, amely homályosan tudja, hogy a kereszténység az emberre vonatkozó teljes igazságot is birtokolja, mégis kellemetlenül érzi magát, ha valamely dogmának racionális igazolását kell hallgatnia, vagy általában tárvai-tudományos jellegű hit-megalapozást. Ezzel a ténnyel sok esetben kell számolnia a lelkipásztori gyakorlatnak, pl. szentbeszédekben, még a katekizisekben is (ne tanítgassunk, „okoskodjunk”, érveljünk folyton, hanem Isten-találkozási élményt igyekezzünk nyújtani). Ezért ajánlja a mai teológia a hit megalapozására is az egzisztenciális utat: *Krisztus személyét elfogadtatni* a hitben, e hit örömeinek bizonyos megtapasztalására segíteni. Általa feltárul a kereszténység és Isten egész üdvösségi világa... Claudel megtérési élménye e mai igényű hit-felfogás minden lényegi elemét tartalmazza:¹³ felismertem, hoay „akik hisznek, boldog emberek... Van Isten, és itt van. Valaki. Éppúgy személy, mint én: szeret és hív.” „És nincs többé mit tenni a hit ellen, mely

úgy tör fel bensőmben, mint egy új világ. Nincs mit tenni a Hang ellen, mely volt, mielőtt a világ, s most — Enyém vagy! — így kiált." ...

Osszefoglalásul próbáljuk röviden megválaszolni a föltett, legfontosabb kérdést: *Milyen hitet* kell ajánlanunk a világnak, a ma emberének? Olyan hitet, amelyet pszichológiailag perszonális, személyes meggyőződésű vallásosság alapjának tekinthetünk, szociológiai megközelítésben — mai szóval — elkötelezett és tanúságtévő, hiteles vallásosságnak mondhatunk. Dogmatikai, aszketikus, erkölcsi tartalma szerint pedig — a keresztség ontológiai beiktatódásán túl — a Krisztussal való találkozás személyes élményében tudatosodott hit, és a vele való kegyelmi, de lélektani szinten is megélt azonosulás örömét tudja nyújtani (vö. Gal 2,20—21).

Jegyzetek: 1. Vö. Az apologetika útjai, Mérleg 1971/1, 76—81. — 2. Ratzinger: A keresztség hit, Bécs, 1976. 18—19. — 3. Vö. G. Sporschill: Die Kränkung Gottes, in: Entschluss 1978/6, 4—5. — 4. 1978/12—13, 228—240. — 5. Vö. részletesen Koncz: A mi Istenünk, Bp. 1978. 61—64. — 6. Mérleg, 1978/4, 324. — 7. Koncz: A feltámadt Krisztus megtapasztalása a plébániai közösségben. Teológia 1978/4, 253—258. — 8. Irodalmi áttekintését is ld. Freiburger Zeitschrift für Phil. u. Theol. 1976/3, 453—513. — 9. M. Schmaus: Der Glaube der Kirche I. München, 1969, 211 stb. — 10. Thom 2II 11,1 c; vö. 2II 1,2 ad 2; 2,2 c; 4,2 ad 3 stb. — 11. *Lais*: Probleme einer zeitgemässen Apologetik, Wien, 1956, 169—73; vö. biblikus alapon: G. Huyghe: Biblische Glaubensschule, Luzern, 1966; Fr. Monfort: La bonne nouvelle de l'amour, Paris, 1973; és általában: J. Mouroux: Je crois en Toi (La rencontre avec le Dieu vivant), Paris, 1948. — 12. Vö. Mérleg 1976/3, 233. — 13. Claudel: Pages de prose, Paris, 1944, 277; és „1886. dec. 25.” c. költeménye.

ÚJ UTAK KERESÉSE. Ma rendkívül fontos a világiak aktív szerepe saját hivatáskörükben. De nem kevésbé fontos lehet közreműködésük a lelkipásztorok segítségében, az egyházi közösségekben, ha ilyesmire hivatást éreznek vagy felkéri őket. Új színt, új életet vihetnek az egyházközségbe, ahol különböző tisztségeket tölthetnek be a nekik adott kegyelem és képességek mértéke szerint (...) A fölszentelésen alapuló szolgálatok lelkipásztori megbízást adnak és hivatásszerű küldetést a keresztség közösségeibe. De ömelléttük az egyház elismeri föl nem szentelt, alkalmas személyek egyházi szolgálatát is meghatározott feladatokra. Erdemes ilyen szempontból pillantást vetni az öskereszténység korára, mert tanulságot vonhatunk le az akkori tapasztalatokból. A szolgálatok különfelesége tette lehetővé, hogy az egyház erősödött, növekedett, terjedt. De ezt a visszapillantást ki kell egészíteni azzal, hogy fölfigyelünk az emberiség és az egyház mai szükségleteire. Merítsünk hát az örökké lelkesítő forrásokból, ne hagyjunk veszendőbe menni semmit, de tudjuk is alkalmazni az akkori dolgokat a mai helyzethez és követelményekhez: ez általános irányelv. Ezen az alapon kell mindent okosan átgondolni, és eszerint kell különféle szolgálatokat újra bevezetni, amelyekre az egyháznak ma szüksége van.

Sok hívó van, aki örömmel vállalna ilyen tisztségeket az egyházi közösség javára. Föltétlenül előmozdítanák a lelkipásztorkodást ilyen szolgálatok, ha nem feledkeznek meg az egységről és elfoadják a püspökök irányítását, mert az egyház egységéért ők felelnek és nekik kell megvalósítaniok.

Ezek a „szolgálatok” látszólag újjak, de szorosan kapcsolódnak az egyháztörténelem során szerzett sok kísérlethez. Hoav csak néhányat említsünk: katekéták, előimádkozók és énekvezetők, igehirdetők, karitás-szervezők, kis közösségek irányítói, az apostoli munka vezetői és más szervezők. (...) Az evangélicáció munkásait jól kell készíteni hivatásukra, főként azokat, akik az igehirdetést végzik. Legyenek tudatában Isten Szava szentségének és gazdagságának, és amikor hirdetik, gondoljanak arra, hogy méltón, pontosan és érthetően fejezzék ki maukat. Ma nagyon sokat nyom a latba, hogy valaki hogyan tud szólni. Minden prédikálónak és katekétának ismernie kell a beszéd művészetét.

Evangelii Nuntiandi 73.

TÁVLATOK

A TELJESEBB ÉRTELMŰ EVANGELIZÁCIÓ FELE

A „parttalan” téma

Amikor VI. Pál pápa az 1974. évi IV. Püspöki Szinódus (III. rendes, mert az 1969-es rendkívüli ülés volt) tárgyául „Az evangelizáció a modern világban” kérdést választotta, azt számos sajtóvélemény „parttalan”, átfoghatatlan témának nevezte. — A Szinódus ötödik évfordulóján már láthatjuk, hogy a pápai kezdeményezés akkor is megkésett volt: az egyház alapvető küldetésének gyakorlati megújítását nem lehet egyszerre világszinten megvalósítani. 1973. június 22-én VI. Pál már figyelmeztette a bíborosi testületet: „A megváltozott társadalmi helyzet kikényszeríti belőlünk, hogy módszereinket újra átgondoljuk, és minden erőnkkel új utakat és eszközöket keressünk, amelyekkel a keresztény üzenetet elfogadhatóvá tesszük a mai ember számára. Meg kell értetnünk az emberekkel, hogy csak az evangéliumban található választ kérdéseikre, csak belőle meríthetnek erőt, hogy elkötelezzék magukat egymás javára...” (AAS 65/1973/383) — Az 1974. évi Szinódus „újdonsága” volt, hogy tagjai — az eddig szokásos elvi előterjesztésektől eltérőleg — *induktív módszerrel*, kölcsönös tapasztalatcseréből indultak el. Ennek alapján hamarosan kiderült, hogy a jelenlevők mennyire különböző módon értik az „evangelizációt”. A legtöbb püspök azonban a sajátos kultúrába ültetett igehirdetési módszert sürgette. A Szinóduson tudatosult problémák feltörő áradatát nyilvánvalóan nem tudták egyszerre megoldani. A zárókmánynak is csak a bevezető részét foadták el, és a püspökök a további feldolgozás igényével távoztak. És bár az evangelizációt ekkor még tágan, tartalmilag egymást fedő fogalmakkal közelítették meg, annyi azonban már világossá vált, hogy *Jézus Krisztus akaratából és a Szentlélek erejéből az egyház legfőbb feladata: hirdetni az evangéliumot!*

VI. Pál a további kutatások alapján elkészített „Evangelii Nuntiandi” kezdetű apostoli buzdítását a szentév bezárása alkalmával (1975. dec. 8.) ajándékként adta át „mindazoknak, akik az üdvösség hírét várják az egyháztól”. A hét fejezetbe és 82 pontba rendezett anyag elsősorban az *evangelizálás világformáló erejét emeli ki*.

Új szó — új szemlélet

Ha elfogadjuk, hogy a szavak változása a tények mozgását jelzi, akkor ezt igazolva látjuk az „evangelizáció” új kifejezésében. Az Újszövetség több mint negyvenszer használja az „euangelizoo” igét, századunk közepéig mégis körülírással fordították: „Örömhírt vigyek a szegényeknek” (Lk 4,18), „az evangéliumot hirdetem” (1Kor 9,16); az utóbbi években azért terjedt el az „evangelizálás” eddigi szokatlan kifejezése, hogy az *apostoli tevékenység új szemléletét* juttassa érvényre — írja *Alszeghy Zoltán* az Életfeladatunk az evangelizálás című tanulmányában (Szoalálat, 1978/1. 5—12). Hivatalosan a kifejezést először VI. Pál pápa az Evangelii Nuntiandi (EN) Apostoli Buzdításában használja: „De evangelisatione in mundo huius temporis” (AAS 68/1976/5). Az új szemléletre az előterjesztés tárgyalási módja, majd a további módszertani változások utalnak. Amíg korábban „felülről”, a hierarchikus vezetők sürgettek egy-egy újabb egyházi kinyilvánítást, most az „alulról” érkező, a helyi egyházakból jövő *hívek képviselőinek a kezdeményezéseit* tette magáévá a Szinódus. A helyi egyházak kikérték az egyesek véleményeit, majd felterjesztéseiket 200 tagú munkabizottság foglalta össze és terjesztette a pápa elé. Az ülések eseményeiről és a további fejleményekről *a sajtó és a rádió rendszeresen tájékoztatta a híveket és a lelkipásztorokat*. Elmondhatjuk tehát, hogy ma ezen és ezen vesznek részt hitünk kérdéseinek megfogalmazásában és így a hívek valóban aktív részesei lehetnek „az egyházi közösségnek”.

Az utóbbi évszázadokban — mint tudjuk — keresztény szemléletünk *eckléziocentrikus* volt: az egyház belső szempontjából értelmeztük az emberiség helyzetét. Ma egyre inkább

teocentrikus nézőpontból vetjük fel a kérdést: Mit akar az Isten a világban megvalósítani? Minden ember üdvösségét, — Jézus Krisztus egyháza az üdvösségnek egyetlen eszköze legyen! — írja Gustav Thils (Evangelisation et salut, Lumen Vitae, 1974/4. 503.). Ez adja meg az egyház evangéliumi hirdetésének új szemléletét: *Isten egész népe hirdeti az üdvösséget minden embernek.*

Az EVANGELIZÁLÁS folyamatos munkálkodás, mely fogalmilag megkülönböztethető a katekizistól és a homiliától —, az életben azonban az evangelizáltak körében nem választható el a nem hívők érdeklődése a hívők önátadásától. Hiszen még egyetlen emberben — sőt ugyanabban a közösségben is — változhat a hit ereje, a Szentlélek működése és az emberi hozzájárulás szerint. Az evangelizációnak ezért a legemberibb feltételekből kiindulva sokféle módon és eszközzel kell közelítenie az evangéliumi örömhír teljesebb kibontásához.

EVANGELIZÁLÁSNAK szokták nevezni: *Krisztus hirdetését azok előtt, akik Őt nem ismerik.* Ebbe a hirdetésbe tartozik a prédikáció, a katekézis és a többi szentségek kiszolgáltatása. Bármily módon is akarnék meghatározni az evangelizálás fogalmát — írja az Apostoli Buzdítás (EN 17) — *minden meghatározás csupán részleges és töredékes lesz; azzal a veszéllyel jár, hogy elszegényíti (...) ennek a fogalomnak a gazdagságát, sokrétűségét, dinamizmusát. — Teljesebb megértéséhez úgy jutunk el, ha funkcionális megközelítésben sorra vesszük az evangelizáció lényeges elemeit:*

— Az evangelizáció megújítja az emberiséget az emberi élet minden területét. (Vö. EN 18—19.)

— Az evangelizációban legfontosabb a tanúságtétel (EN 19—20.)

— Az evangelizációban a kifejezett hirdetés is szükséges (EN 22.)

Az 1977. évi Püspöki Szinódus „Korunk katekézise” dokumentuma az *evangelizációt és a katekézist mint egyenértékű tényezőt* mutatja be a Jó Hír továbbadásában. Hangsúlyozza, hogy az alapos és rendszeres hitre nevelés, a *katekézis csak evangelizációs légkörben* lehet eredményes. Ismert jelenség, hogy a pusztán csak hitoktatásban részesültek, az elsőáldozásra gyorsan felkészített gyermekek milyen hamar elfelejtik a keresztény életet és tanítást, ha kikerülnek az evangélium hatósugarából.

Az evangelizálás megújítja az élet minden területét

EVANGELIZÁLNI legáltalánosabb értelemben annyit jelent, hogy az egyház vigye el a Jó Hírt az emberiség minden csoportjához, és az evangélium belső erejével alakítsa át az embereket. Evangelizálni kell a kultúrát (...), belülről, életet alakítva, gyökereken (EN 20.).

Az evangélium első Jó Híre a reménység, hogy egyéni, örök sorsotok jó kezekben van, mert az Istennek minden emberrel szép és jó terve van, — írja a *Holland Katekizmus*. Először az emberséges életforma szükséges ahhoz, hogy az ember reménykedni tudjon és képes legyen a magasabb lelki igényeket befogadni. Az *Egyházak Ökumenikus Világtanácsa* Bangkokban tartott 1972/73. évi konferenciáján kifejezte, hogy az egyházak az örök üdvösséget hitelesen ma csak úgy hirdethetik, ha az *igazságosság evilági dimenziójában* tevékeny tanúságot tesznek az *emberi méltóságról*, mert csak így tudják bemutatni a reménységet a nyomorgók, a kétségbeesettek nagy tömegének éppen úgy, mint a jóléti országok céljavesztettjeinek. — Ha a világ megtapasztalja, hogy önzetlenül szolgáljuk az „evilági üdvösséget”, — G. Thils szavaival élve (i. m. 505.) — akkor figyelmünket könnyebben fordíthatjuk az „örök üdvösségre”.

Az evangelizáció ezen szolgálati formájában ismételten felvetődik az a kérdés, amit *Norbert Greinacher* és *Alois Müller* is megfogalmaz: Nem lenne jobb, ha az embereket öröklött vallásosságukban erősítenék meg, vagy éppen a rendezett lelkiismeret kialakításával vezetnék az üdvösségre? (Moratorium der Evangelisation? — Concilium, 1978/4. 109.) — A mai világban a keresztény egyházak ugyanis kisebbségbe kerültek. A nyugati egyházak jó része pedig ma is feszültségben él az úgynevezett „missziós egyházakkal”. Az új keresztény egyházaknak viszont még hosszú, kulturális önállósulásra van szükségük, — a szocialista országokban éppen úgy, mint az új független államokban —, hogy megtalálják gondolkodásuk és életmódjuk szerinti azonosságukat az egyházi intézményekben, a liturgiában és a lelkiiségben. Ennek nyomán vált kérdésessé, hogy *evangelizációs küldetésünk „tértítés”* legyen-e a hitre, vagy inkább „*humanizálás*”? Tudjuk, hogy az egyház az evangelizációt sokáig térítésnek, olyan misszionálásnak fogta fel, hogy azzal minden ember „minél hamarabb” eljusson Krisztus hitére. Ez a tevékenység feltételezi azt a felfogást, hogy akik

nem hisznek Jézus Krisztusban, azoknak üdvösségük veszélyben forog. Ma az evangelizációt sokan egyre inkább „humanizálásnak” tartják; az ilyenek elfogadják a vallási pluralizmust és a felebaráti szeretet parancsából kiindulva azt akarják, hogy a keresztyén a szeretet szellemében *minden embert önzetlenül szolgáljon*, és emberibbé tegye az életet. Ez a fel-fogás azt vallja, hogy minden ember üdvözülhet, amennyiben követi lelkiismeretét. Még a zsinati szövegekben is találunk hangsúlybeli eltéréseket. A Missziókról szóló határozat ezt írja: „Az egyháznak Krisztustól kapott feladata hirdetni Isten szeretetét minden embernek (...), ezért rendkívüli missziós feladat előtt áll: Kétmilliárd ember él a földön, (...) akik az evangéliumról semmit, vagy alig hallottak” (Ad Gentes 10.). — Az Egyház a mai világban konstitúció „Az ember szolgálata” fejezetében viszont általánosabban fogalmaz: „Üdvö-zíteni kell az emberi személyt, a társadalmat meg kell újítani” (GS 3.). A két értelmezést *Ludwig Wiedenmann*, a missziós kérdés kutatója helyesen így kapcsolja össze: Az emberre váró üdvösség nemcsak a halálunk utáni jövőnket érinti, hanem már ebben a világban el kell kezdeni az emberi élet radikális gyógyítását (Heil — üdvösség, gyógyítás), és követ-kezményei kihatnak túlvilági életünkre is. *Az üdvösség bibliai értelme*: Elföldülni a gyűlölkö-déstől, az önzéstől, és *felszabadulni a teljes szeretetre*, hogy az ember otthonra találjon a szeretet nagy családjában, ahol a békét, az odaadást, az Isten dicsőítését szolgálja. Ön-erőnköből mindezt nem tudjuk megvalósítani. Az ember örömét csak Istennek Jézus Krisztus-ban megtestesült szeretete teheti teljessé. Ezért az *egyház sohasem adhatja fel azt a remé-nyét, hogy minden embert meghívjon Krisztus hitére* (Die katolischen Missionen, 1973/1. 10k).

Krisztus üdvösségének az evangelizálása az emberi személy központjára irányul, hogy innen a hitet belülről kifelé sugározza. A szolgálat viszont a keresztyén közösség testvéri közelítése az önzetlen segítésre. *A keresztyén szolgálat minden anyagi, szociális segítségén felül többet akar*: „*Hírül adni Jézus Krisztus üdvösségét*. Az evangélium hirdetése szolgálat, amelyet teljes hűséggel kell továbbadni.” (EN 15.)

EVANGELIZÁLÁSNAK mondható ilyen értelemben már az is, ha a keresztyén közösség *hitelesen éli a szolgáló szeretet életét* és az igehirdetésben és minden párbeszédben feltárja *élete értelmét, Jézus Krisztust*. Ne feledjük el azt sem, — figyelmeztet *Wiedenmann* —, hogy Isten Országában nincs egyenes vonalú fejlődés: Az egyház egyszer „*kisded nyáj*” (vö. Lk 12,32), amely erősítésre szorul — máskor viszont megvalósul életében az ábrahám-i ígért: „*Nagy nemzetté teszlek!*” (Ter 12,2)

Az evangelizációban legfontosabb a tanúságtétel

„*Íme itt él egy keresztyén, vagy egy keresztyén közösség (...), mindenkit megértenek, mindenki vel szolidárisak mindenben, ami szép és jó (...). Hitük egyszerűen és spontán kisugárzik a közéletre (...). Csupán életükkel adott, szavak nélküli tanúságtétel ez.*”

AZ ILYEN CSONDES TANÚSÁGTÉTEL magába véve is már eredményesen terjeszti a Jó Hírt. *Ez az evangelizáció első lépése (...)* Sokan nyugtalanul keresnek valamit vagy „Valakit”, akinek hiányát érzik...” Sok más fontos égető problémát is felvet a keresztyének tanúságtévé élete (vö. EN 21.). Ezért jó, ha a keresztyének ott élnek közöttük, megosztják életüket! — mondja *Tertullian* az első idők keresztyéneinek (Apologeticum 39.). Ezt az *ősi evangelizációs formát* újították fel korunk nagy elkötelezettjei, hogy csak a lelkiermelkedőbbeket említsük: *Terézia anya* az utcán haldoklókat szedte össze, hogy a végső percek emberi közelségében „egyszer” megtapasztalják a szeretetet, mint életük értelmét. *Roger Schutz*, a jóléti országok fiataljaival él együtt a nyomorgó kinaiak bérkáján vagy a néger-ek kunyhóiban, és innen küldi üzenetét a világba. *Jacques Loew* a dokkmunkásokkal együtt dolgozik, hogy tanúságot tegyen a számukra ismeretlen Krisztusról. *Madeleine Delbrél* az egyházközségi szociális munkáját terjesztette ki minden munkanélküli-re és igénybe vette az egyéni és intézményes támogatás minden lehetséges formáját.

A tanúságot követő feladatunk — írja *Marcello Zago*, a Lateráni Egyetem missziológusa, aki maga is tizenöt évig igehirdető volt Laoszban —, hogy *Krisztust beletestessítsük* egy bizonyos kultúrába (inkulturációs folyamat fontossága!). (Die Evangelisation in Raum der asiatischen Religionen, Conc. 1978/4. 251.) Nem elegendő tehát egy városnegyedben, egy új településen vagy akár egy új országban templomot vagy egyházat létesíteni, hanem az *élő Krisztust* az ott élők igényei szerint kell *tapasztalhatóvá tenni*. Ehhez fel kell kutatni a helyi hiányosságokat, enyhíteni kell a betegségeket, a tudatlanságot, felismerni a sajátos lelki igényeket, kialakítani a családi közösség teljesebb életét, mert ezek a keresztyén hit meggyökereztetésének előfeltételei, amit ma *prévangelizáció*-nak is neveznek. Az

embert mindenek előtt emeljük föl önbecsülése szintjére. A feleslegesség tudata, az önleértékelés érzése elveszi az életkedvet és eluralkodik az emberben a gatlás és a kétségbeesés, — mondja *Erwin Ringel*, a bécsi pszichológus (*Herder Korrespondenz* 1978/3. 174—182). Ez a lelki károsodás nemcsak a Harmadik Világ népeit érinti, bárhol jelentkezhet, egyesekben vagy közösségekben. Az evangelizáció első örömhíre ezért együttjár az emberi méltóságnak elismerésével, az egyéni értékek kiemelésével, hogy ezzel is kifejezzük: az ember Isten képmása! — Mint említettük, VI. Pál új utakat és eszközöket kíván az evangelizáció szolgálatában. Többek között ilyen a

SEGÍTŐ EVANGELIZÁCIÓ. A közvéleménykutatási eredmények ma fokozottan sürgetik az egyéni gondozást, a lelki segítséget. „Kihez fordul Ön egyéni problémáival?” — felszólításra az amerikai megkérdezettek 42%-a a lelkipásztort választja. Az NSZK-beliak 49%-a az egyházak segítségét kívánja a lelki problémák megoldására. — Majd megfordították a kérdést, így: „Mi a lelkész legfőbb szolgálata?” — A válasz ugyanaz: A német protestánsok 75%-a, a katolikusok 74%-a az emberek egyéni, lelki gondozását tartja a legsürgősebbnek (vö. G. Schmidtchen, *Zwischen Kirche und Gesellschaft*, Freiburg, 1972. 25.) Napjainkban igen gyakori az ember kiépített „életmodelljének” váratlan és teljes összeomlása. Az ilyen állapot csak akkor gyógyítható, ha az illetőnek van ereje, hogy életét újra rendezze — írja P. R. Johnson teológus-pszichológus (*Psychologie der Pastoralberatung*, Wien, 1969. 8.).

A segíteni akaró világiak és lelkipásztorok számára *S. Hiltner* és *C. R. Rogers* kidolgozta a *lelkipásztori tanácsadás módszerét*: a „társközpontú” tanácsadást és a „nem irányított” tanácsadást, ami az egyént önálló kezdeményezésre készíti. (Vö. *Pastoralcounseling*, Nashville, 1949. — *Die nicht-direktive Beratung*, München, 1972.) Ez a módszer olyan tanácsadót kíván, aki személyes meggyőződésével értelmezi a végső dolgokat és a kérdező problémájának megfelelő szempontokat, és erősítést tud adni. Az egyházközi lelki tanácsadó nyíltan is szóljon a krisztusi örömhírről. Szavai azonban csak úgy lesznek hitelesek, ha a kérdező iránti magatartása kifejezi a nagyrabecsülést és az emberi közvetlenséget. — A felmerések szerinti leggyakoribb esetek: az életkonfliktusok (szülők és gyermekek között, házasságban, munkahelyi nehézségekben, magányban, gyászban stb.); egyesek szexuális életének megoldatlanságai; az Isten-kérdés; a vallás értelmessége és a gyakorlati hitélet problémái. A kérdésektől függően alakulnak a lelki beszélgetések formái, amelyek lehetnek: tájékoztató jellegűek, egyeseknek és közösségeknek; a lelki és szociális helyzetet feltáró, diagnosztikai és gyógyító beszélgetések; gyónási beszélgetések feloldozással; kötetlen beszélgetések, véletlen találkozások alkalmával. — Számos egyéb módszer is van a gyakorlatban, így például a hátrányos helyzetűek lélektanának és pedagógiájának alkalmazása (*B. Paulo Freires* kísérletei alapján), a szóterápia és kibeszéltetés (*Rogers* szerint), a társadalmi és a családi állapot őszinte feltárása (*H. E. Richter* módszerével) stb.

Bármilyen is az emberi segítés, a legfontosabb az *együttérés* és a *meghallgatni-tudás* keresztény erénye, ami nem is kíván minden esetben szakképesítést, csupán emberséges odafigyelést, tanácsadást, vigasztalást. Ebben is követjük Jézus példáját és példabeszédeit, aki az emberi segítés minden módját felhasználta (pl. *Nikodémus* Jn 3,1—21; *samaritai asszony*; Jn 4,3—17; az irtalmas *samaritánus*, a jót pásttor, a tékozló fiú esete stb.). Az angol *counselor* szó maga is megfelel az ógörög *paraklétosznak*, ami segítőt, vigasztalót jelent és így az Isten *Lelke* erejére utal: „Én mindenkor veletek vagyok!” (Vö. *Kiv* 3,12)

A kifejezett hirdetés is szükséges

Az élet tanúságtétele után következik az élet igéjének a hirdetése. A TELJES ÉRTÉKŰ EVANGELIZÁCIÓBAN kifejezetten hirdetjük a názáreti Jézusnak, az Isten Fiának a nevét, tanítását, életét, ígérétét, Országát és annak igazságait (EN 22.) — „Adjatok számot reménységtekéről!” (1Pt 3,15) felszólításra tudjon minden kereszténynek egyszerű válasszt adni. A bontakozó hitet folyamatosan gyarapítanunk kell a rendszeres tanítással, katekézissel és homíliával. Majd a felmerülő igények szerint biblia-órákkal, konferenciákkal, lelkigyakorlatokkal, a keresztény események és életpéldák bemutatásával egészítjük ki. Végül szakemberű képzést is nyerhetnek a hívők a felnöttek egyházközi továbbképzésével, katekétó-képzéssel, teológiai tanulmányokkal és a humán szolgáltatásra neveléssel, azaz alkalmas híveket egészségügyi, lelki tanácsadásra, betegek ellátására, öregek gondozására stb. készítenek fel.

AZ EVANGELIZÁCIÓNAK ebben a szakaszában a *tanúságtétel* már összefonódik a szóbeli hirdetéssel, amint ezt az alábbi példa mutatja: Néhány évvel ezelőtt, amikor nálunk még kötött szövegű temetési szertartás volt a halál és a pokol kínjára emlékeztető *Circum-*

dederunt-tal — egy tragikusan elhunyt protestáns orvos sírját zokogó tömeg állta körül. Sok-sok anya és gyermek, akik az ő rendkívüli gondoskodásának köszönheték életüket. A lelkész egyszerű imával búcsúztatta a keresztény remény és üdvösség jelében és utána elkezdte ágazatonként mondani a hitvallást. Először csak a megtört felesége és egyik fia ismételte meg. A következőknél egyre többen kapcsolódtak be, végül mindannyian együtt mondták a „Hiszem a testnek feltámadását és az örök életet!” — Miközben leeresztették a koporsót, hitvallásuk elnyomta a lezúduló föld dübörgését. Minden jelenlévőt, hívőket, nem hívőket, közömböseket egyaránt megérintett a Feltámadott ígérete, a keresztény hitvallás alaplétele.

Péter pünkösdi beszéde óta (ApCsel 2,14—41) az egyháznak a története egybefonódik az igehirdetés történetével. „Az üzenet átadás szüntelen folyamatában a kérügma, a prédikáció olyan fontos eszköze az evangelizációnak, hogy gyakran azonos értelemben használják a kettőt. Mégis azt kell mondani, hogy a hithirdetés is csak része az evangelizálásnak” (EN 22.) Az *evangelizálásnak és a katekézisnek pontos összehasonító megfogalmazását* adta 1971-ben a mai igehirdetés korai előmunkása, S. Duraisamy *Amalorpavadass*, a Bangalore-i Katekétikai Központ igazgatója (La cathéchèse dans l'action pastorale de l'Église, Lumen Vitae, 1972/1. 83—106.). „Az egyház az Úr dicsőséges feltámadásának, a Húsvétnek, — és az Eljövendő megjelenésének, a Paruziának feszültségében kötelezte el magát arra, hogy hirdeti az Isten Országát és begyűjti az Úr csűrbe a jó termést. A földön sarjadjó Isten Ország, az egyház az üdvösség egyetemes, látható szentsége.” — Az egyházban tehát az a *feladatunk*, — folytatja a szerző, — hogy *hirdessük a Krisztus-eseményt, az Úr feltámadását*. Majd üdvözítő küldetésünknek hármaskörű funkciójára hívja fel a figyelmet: *a prófétai, a liturgikus és a direkt tevékenységre*, ami egyetlen akcióban, az evangelizálásban lesz teljessé. Az egyház az üdvösség misztériumát hirdeti a világnak, meghívja az embereket, hogy válaszoljanak a hívásra és elfogadják a nekik felajánlott üdvösséget. Ez a küldetés különböző funkciókban fejeződik ki: *a tanítóhivatal őrzi és átadja a hitletéteményt, a teológusok újra átgondolják a hitigazságokat és a keresztény nép tapasztalatait, a Jó Hír szolgálatában pedig az egész egyház evangelizál és katekétizál*. Amalorpavadass a Jó Hír közlésében megkülönbözteti az evangelizációt és a katekézist:

AZ EVANGELIZÁCIÓ általános és alapvető igeszolgálat. Két eleme van: a *kérügma* és a *jelek*. A kérügma Krisztus evangéliumának szóbeli hirdetése, ami az Isten Szavának teremtő erejű átadásában nyilvánul meg. Ezt a hirdetést olyan jelek kísérik, amelyek igazolják hitelességét. Mindenek előtt való: *Krisztus feltámadásának* egyedülálló jele; majd az egyház életében szüntelenül megtapasztalható *testvéri szeretet*, a felkínált alázat és rejtett szolgálat, mind az üdvösség csalhatatlan és egyetemes bizonyítéka. Az evangelizáció ezek által lesz az igehirdetés átfogó, dinamikus és felhívó jellegű formája.

A KATEKÉZIS az evangelizációt követő rendszeres igeszolgálat. Úgy adja át Isten üzenetét, hogy *értelmileg megvilágítson és cselekvő tanúságtételre* neveljen. A katekézis a keresztséghez járulókhoz vagy a már megkereszteltetekhez szól. Tovább éleszti, táplálja és neveli a hit kegyelmét, elmélyíti és teljessé teszi a megtérést. Az igehirdetésnek ez a két szolgálata fogja közre a nagy, központi keresztény eseményt, a kezdeti megtérést, — a Jézus Krisztusban való hit első aktságát.

AZ EVANGELIZÁCIÓ, amint az az eddigi, különböző funkcióiból kitűnik, sokkal szabadabb, kötetlenebb bemutatása a Jó Hírnek. Az élet minden helyzetében megengedi az aktuális és célra vezető kreativitást azzal a tudatos szándékkal, hogy az embernek nyújtott bármiféle enyhület, megnyugtatás, örömszerzés kifejezze a krisztusi élet előízét, elvezesse az „ismeretlen Istenhez” (ApCsel 17,22—23) azokat, akik szívük vágyakozásával keresik.

Amint az egyház a zsinati folyamatban mindjobban *megtalálja helyét a mai világban*, úgy egyre tágul *evangelizációja*, hogy magába fogadjon minden embert, minden emberi helyzetet a szeretet „új parancsa” szerint, amint azt VI. Pál a szinódusi megnyitó beszédében (1974. szeptember 27.) hangsúlyozta: „Az evangelizálás nem hunyhat szemet oly sok probléma előtt, amely ma az embereket foglalkoztatja: az igazságosság, a szabadság, a fejlődés, a világbéke. Ha ezekkel nem törődünk, megelégedünk a szenvedő embertársak iránti szeretet evangéliumi tanításáról.”

A KATEKÉZIS az isteni Szó, a *kinyilatkoztatás lebontásával*, az emberi igények minden fokán hirdeti az üdvösséget, Krisztus misztériumát. *Kifejezetten tanítja Jézus Krisztus üdvözítő titkát*: „Az örök élet az, hogy megismerjenek téged, egyedül igaz Istent és akit küldtél Jézus Krisztust” (Jn 17,3). Amint felismerjük az Isten pedagógiáját a kinyilatkoztatásban,

úgy kell kinyilvánítania az egyháznak pedagógiáját a katekézisben — írja az 1971. évi *Directorium Cathedisticum Generale* harmadik részében, majd megadja a katekézis szabályait, és négy pillérét: — 1. A Szentháromság, a teremtő Isten misztériuma; — 2. A megtestesült Ige, a Szűz Máriától született Krisztus titka; — 3. A Szentlélek titka, aki az egyházban működik; — 4. Az egyház misztériuma.

Mivel az egyháznak a mai világ gyors változásaiban is jelenlévővé kell tennie az evangélium üdvözítő jellegét, azért a *Directorium* meglehetősen kötött katekézis szabályait az 1974. évi *Püspöki Szinódus feloldja és ezzel mintegy visszavezeti az evangelizáció szelleméhez*: „Bármilyen szavak, amelyek az embert Krisztushoz indítják, katekézises szavak, ha az evangéliumi üzenet lényegét közvetítik”. (EN 25.)

MIND AZ EVANGELIZÁCIÓ, — MIND A KATEKÉZIS minden keresztény közös feladata (1977. Püsp. Sin. Korunk katekézisééről, 12. pont). A keresztség és a bérmlás alapján mindenki hivatott rá. Első katekéta a püspök (14.). A katekézis a pluralista társadalmakban *nevelje ki a hívőben a keresztény azonosság tudatát, adjon készséget a párbeszédre és a testvéri kapcsolatokra a másvallásúakkal szemben. Nevelje a keresztényt teljes emberi személyé, hogy feltárljon mások felé* (15. 16.).

SZOROSABB ÉRTELEMBEN EVANGELIZÁLNI — TÁGABB ÉRTELEMBEN KATEKÉZÁLNI UGYANAZT JELENTI: Közvetlen tanúságot kell tennünk az Atyáról, akit a Fiú nyilatkoztatott ki a Szentlélekben, mert „Isten gyermekeinek neveznek minket és azok is vagyunk!” (1Jn 3,1)

Széll Margit

SZERETETTŐL VEZETVE. Az evangelizáció föltételezi, hogy az evangélium hirdetője testvérileg szeresse azokat, akikhez az üzenetet elviszi. Pál apostol minden idők hit-hirdetőinek példaképe így ír a tessalonikiakhoz, és szavai példaképpül szolgálhatnak: „Annyira közel álltatok szívünkhöz, hogy nemcsak Isten evangéliumát, hanem életünket is nektek akartuk adni” (1Tesz 2,8).

Honnan e szeretet? — Nem annyira a tanító szeretete ez, mint sokkal inkább az édesapáé, sőt: az édesanyjáé! (vö. 1Tesz 2,7.11.) Az Úr Jézus szeretetet vár el az evangélium minden hirdetőjétől, az egyház minden építőjétől. Az igazság szolgálata és az egység megvalósítása is a szeretet jele, hogy ne akarjunk kibúvót keresni, hanem teljesen szenteljünk oda magunkat Jézus Krisztus ügyének.

További jele a szeretetnek, hogy tekintettel vagyunk az evangelizáltak vallási, szellemi fokára. Tekintettel vagyunk befogadó képességükre, amelynek ütemét nem szabad mértéken felül siettetni. Tekintettel vagyunk jóhiszeműségükre és meggyőződésükre, amelyet nem akarunk erőszakkal letörni.

A szeretet jele az is, hogy ne zavarjunk meg senkit, főleg ha még gyenge a hitben (vö. 1Kor 8,9—13). És ne mondjanak neki olyasmit, amit a régebbi keresztények már megértének, de a kezdők megütköznek és megbotránkoznak rajta.

A szeretet jele az is, hogy a keresztényeknek se azokat a vitás kérdéseket tanítsuk, amelyeken a szakemberek is vitatkoznak, hanem alapvető igazságokat, amelyek Isten szavából közvetlenül fakadnak. A hívőknek szükségük van ezekre az alapokra, hogy tovább építsék rajtuk keresztény életüket. Joguk van ezekhez az alapokhoz, mert Isten gyermekei és Őrá hagyatkoznak igaz szeretettel.

Evangelii Nuntiandi 79.

A MONOLÓG FOLYTATÁSA

— AZ ÖNGYILKOSSÁGRÓL ÉS A LELKI SEGÍTÉSRŐL —

Szabad-e néhány apró jeltől messzemenő következtetéseket levonni? — A Teológia 1978. évi 2. számának Fórum rovatában hozzászólásra biztató szerkesztői bevezetéssel jelent meg egy cikk. Az *önpusztítás folyamata és a lelki gondozás címmel*. A téma égető aktualitását mi sem jelzi jobban, mint az a tény, hogy Magyarország évek óta a dicsően első helyen áll az öngyilkossági világstatisztikában. Hazánkban évente egy átlagos falnyi népesség 4000—4500 ember öli meg magát. Ennek többszöröse pedig — kisebb-nagyobb elszántsággal — megkísérli. Ezek az adatok, mondhatni unalomig ismertek. Vajon a tenni-valók is, amelyekkel fékezni lehetne ezt a pusztító-önpusztító tendenciát? Csak erre lehet gondolni — az írás olvasóiban jószándékot és segítőkészséget feltételezve —, amikor a cikkekre 3 (!) reflexió érkezik... — Ezek szerint mindenki jól tudja, mit tegyen öngyilkossági készlettel küszködő, bajbajutott embertársával — minek okoskodik itt egy újabb cikk.

Persze ha mindenki pontosan ismeri azokat a szempontokat, melyek szerint figyelni és segíteni kell bajbajutott embertársunkat (szülőket, gyerekünket, barátunkat), akkor már csak azt a kis időt kell kivárni, amíg az öngyilkossági számadatok rohamos csökkenése meggyőzően bizonyítja majd az ilyen írások fölöslegességét. — Bár így lenne...!

Az érkezett három válaszból aligha lehet érvényes következtetéseket levonni arra nézve, hogyan is vélekednek a Teológia olvasói a fölvetett problémáról. Következtetések inkább a meg nem érkezett, meg nem írt sok-sok válaszból adódnak, a reflexiók, az érdeklődés hiányából — amikre fentebb utaltunk.

Három levél — mindhárom teljes névvel, címmel.

1. Egy nyugdíjas férfi panaszáradata: egy űzött lélek megnyilatkozása — a cikk témájával szinte semmi kapcsolata nincs. — 2. Egy depressziós állapotban idegosztályon is kezel: asszony írása: „szenvédője voltam olyan élményeknek, amelyekről szó van a cikkben”. Leírja azt az állapotot, amit Ringel nyomán a személyiség beszűkülésének nevezhetünk. S beszámol saját élményeiről, mikor egy pap kitért a vele való (minden bizonnyal komoly lelki problémákról folytatandó) beszélgetés elől. — 3. Ezzel a ténnyel kapcsolat az *egyetlen pap levele*, akit az írás hozzászólásra készített. Megállapítja: „Vannak paptestvérek, akik őszintén bevallják, hogy ők bizony nem szeretnek gyóntatni. Minden más papi munkát, csak ezt ne!”

Ez a probléma kulcsa — vagyis inkább az elveszett kulcs. Az igazi lelki gondozás (tehát nem a gépies feloldozás-szolgáltatás!) elképzelhetetlen az odaadást igénylő *empátia* nélkül. Az empátia pedig azt követeli az embertől, a lelki gondozótól, hogy *üresítse ki magát*. Azaz saját személyét mintegy eszközzé „fokozza le”, hogy minél tökéletesebben bele tudja érezni magát a *másik ember* helyzetébe. A beszélgetés tartalmára föl kell függeszteni magunkban elveinket, tankönyvből tanult, vagy egy életen át kimunkált eszményeinket, erkölcsi ítéleteinket. — Attól tartok, erre a (bizonyos értelemben) legszentebb papi és emberi küldetésre kicsi bennünk — papokban és civilekben egyaránt — a hajlandóság. Enélkül pedig nincs valódi lelki segítség az emberi krízis-helyzetekben. A segítő célzatú beszélgetésben, a gyóntatószékben is együtt kell érezni, együtt kell szenvedni a másikkal — *úgy, ahogyan ő*. Az így kialakított „lelki helyzet-azonosságból” lehet csak egy-egy tanácsot adni, valóban vigasztalni. A személytelen, lélek nélküli általánoságok ölnék!

Az öngyilkosok megelőzése terén a *társadalom joggal támaszt igényt az egyházzal szemben*. Pontosabban a papokkal szemben, hiszen az egyház(ak)ban mégiscsak ők a *hivatásos lelki gondozók*. Értsük meg ugyanakkor, hogy az öngyilkosság érdemi megelőzése nem a tett elkövetésétől való visszaretentést jelenti elsősorban (ez már aligha hatásos!), hanem a paphoz forduló lelki egészségének védelmét, a bajbajutott ember segítségét,

irányítását: orvoshoz, emberi megértéshez, Jézushoz. E segítség részfeladatai (a felsoroltak) aligha választhatók el egymástól. Az egyházzal szemben támasztott említett jogos elvárásoknak hanyagságból, figyelmetlenségből vagy tudatlanságból meg nem felelni súlyos, halálos mulasztás.

Örömmel olvastam az egyetlen érdemi hozzászólást az idősebb lelképásztor levelét: hogyan dolgozik, mennyire átérzi szó szerint vett lelképásztori hivatását, felelősségét. Minden elégedetlenségem ellenére is tudom persze, hogy nincs egyedül. Dolgoznak még a lelkékért jónéhányan eredménnyel, például hivatástudattal, nagy pszichológiai kulturáltsággal, széles életismerettel. Eppen ezért hiányzott hozzászólásuk. Tapasztalataikkal sokak segítségére lehettek volna — érdekes, értékes és fontos párbeszéddé szélesítve a megkezdett monológot.

Kipke Tamás

DIÁKOK A HITOKTATÁSRÓL

Az alábbi sorokban középiskolás fiúk foglalták össze gondolataikat a hitoktatásról. Ami itt következik, természeténél fogva nem tanulmány-jellegű írás: visszaemlékezés az általános iskolai vagy templomi hittanórákra. Megfogalmazódik benne fiatal, érdeklődő emberek igénye a hit élményére, — elgondolkodató szempontokat foglalnak össze a hitoktatók számára.

Mit is jelentenek a mi korosztályunknak ezek a szavak: „hittanóra”, „hitoktatás”?

— A „hitoktatás” szerencsésebb elnevezés, mint a hittanóra. Az iskolába járóknak az „óra” szó ezt jelenti: kényelmetlenség, valami szükséges rossz, de mindenképpen teher, amin jobb minél előbb túllenni. És csakugyan: a 10—14 éves fiatalok szeretik ellőgni a hittanórákat, jó kifogásokat keresve távol maradnak.

— A mai formában megszervezett hitoktatás nem nagyon érdekli a fiatalokat. Persze az érdeklődésben vagy a nem érdeklődésben része van az otthoni légkörnek is, de hogy valaki jól érezze magát a hittanórán, oda az kell, hogy ott le tudják kötni a figyelmét, érdeklődését.

— Nem mondhatjuk, hogy társaink nagy részét azért hagyja hidegen a hitoktatás, mert nem jó az elnevezése. Ez nem ok, ez csak tünet. Megdöbbenően kevesen vannak, akik, ha megkérdezik őket, mit változtatnának meg a hittanórán, nem azt mondanák: nem értem, mit tudom én? —

— Ahhoz, hogy egyre kevesebben legyenek, akik így beszélnek, elsősorban úgy kellene megszervezni a hitoktatást, hogy mi, fiatalok, szeressünk eljárni oda. Külön kell venni az egyházi iskolákat és a „külvilágot”, mert az egyházi iskolákban a hittan bele van foglalva az órarendbe, mint 45 perces előadás, akár a többi tantárgy.

— Az olyan helyeken, ahol otthonról járnak el hitoktatásra a fiatalok (különösen faluhelyen), meg kellene csinálni, hogy a hittannak ne legyen „oktatás” jellege, mint egy iskolai órának. Társaink közül a legtöbben úgy emlékeznek vissza a hittan-órákra, hogy nem voltak valami érdekfeszítők... Vannak persze olyanok is, akik úgy emlékeznek vissza: nagyon „jó fej volt” a hittantanárunk. Amíg másutt poshadtak az unalomtól, mi igen jól éreztük vele együtt magunkat. És közben nagyon jó dolgokat mondott az atya...

— Sokunknak az a véleménye, hogy jó volna nemcsak a hittanórán együtt lenni. Például ha lehetne valami közös munkát végezni, sokkal jobban megismerhetnénk egymást.

— Tudjuk természetesen, hogy Magyarországon kevés pap van, és a hittanórok jó része idős. Nyilvánvaló, hogy nem várhatjuk egy hatvan éven felüli idős embertől, hogy kötetlenül együtt legyen a fiatalokkal. — Akik szerettek általános iskolás korukban hittanra járni, szinte kivétel nélkül mondták, hogy hitoktatójuk fiatal: 28—30 éves volt, de mindenesetre negyvennél fiatalabb.

— Mindenképpen meg kellene oldani, hogy sokat lehessünk együtt. De nem úgy, hogy ülünk benn a padokban, s közben mégis mindenki egyedül van. Élő közösséget kellene megteremteni. Azt kellene elérni, hogy a hitoktatás a pusztá elmélet helyett inkább a gyakorlatnak, az életnek adjon helyet. Hogy igazi, tartós barátságok születhessenek itt, és az egész társadalom érezhesse mindenütt, hogy ők egybetartoznak. Így aztán mindenki mer majd kérdezni, és egymással is megbeszéljük, amit hitoktatójuk mondott nekik, az a hittanár, aki szintén szerves tagja lett a közösségnek.

— Ebből az igényből látszik egy igen fontos dolog: a szeretet. Hiába oktatnak minket, csak

a szeretettel lehet megtanítani bennünket Krisztus szeretetére. És hány gyerek számára hiányzik mégis a szeretet!

— Nem lehet, tudjuk, mindent elintézni kötetlen együttlétekkel. De ha úgy beszél a hitoktató a gyerekeknek, hogy közös élményeik is voltak már, akkor sok minden jobban megmarad a tanításból is. Ezért tegyék színessé előadásait az atyák. Például csináljanak zenés diavetítéseket, tegyenek a képek közé egy-egy jó verset, így már elveszik a hitoktatásnak óra-jellege, annak minden kínos kötöttségével együtt. Vagy alakítsanak a hittanórán színjátszó csoportot, kapjanak a gyerekek olyan feladatokat, amelyekkel egymás előtt szerepelhetnek. Persze ha az ilyesmi is túl gyakran fordul elő, ez is megszokássá válhat, unalmas lehet. Valahogyan úgy kellene alakítani minden találkozást, hogy abban a fiatalok mindig találjanak valami újat.

— A hittanóráknak az a feladatuk, hogy előkészítsenek bennünket a felnőtt keresztény életmódra. A felnőtt keresztény életnek pedig igen fontos eleme az istentisztelet. A hittanórákhoz tehát nagyon szorosan hozzátartozik a szentmise.

— Ha összegezzük fiatalok véleményét a szentmiséről, szinte ugyanazokat a hibákat látjuk, mint a hittanórán. A résztvevők valójában nem vesznek részt rajta, hanem csak ott vannak, kötelességből. Nincsen aktív szerepük a szentmisében. Mondják az előírt szövegeket, gépiesen. Esetleg ájtatosan elmennek áldozni is, aztán hazamennek, otthon pedig folytatják ugyanott, ahol a mise előtt abbahagyták. Tartalom nélküli marad a szentmise, az előírt szövegek frázissá válnak, — fokozatosan lesüllyed az ókori Róma pogány istentiszteleteinek szintjére. Nem tapasztalják meg benne a fiatalok az Isten jelenlétét. Amikor csak imát mormolnak, nem imádkoznak, mert nem az Istenhez fordulnak. Az ifjúság igen kicsi része tud valóban imádkozni. Az az imádság ér valamit, amelyben az Istennek azt mondhatjuk: „Te”. Ha nem tapasztaltuk meg annak jelenlétét, akihez beszélünk, üres az imánk. Az kellene, hogy az istentisztelet, a szentmise is közös élmény legyen.

— Hogyan lehetne megtanítani imádkozni? Biztos nem úgy, ahogy sokan csinálják: hogy bemagoltatják a hittanra járókkal az összes imaszöveget, és rendszeresen kikérdezik tőlük. Hanem inkább úgy, hogy egy-egy élményükből formálunk imádságot.

— A hittan oktatása és a gyakorlati keresztény élet nagyon összetartozik. A hitoktatásnak úgy kellene fölkészíteni bennünket a gyakorlati életre, hogy a hitoktatás maga is már a gyakorlati élet része legyen.

— Jó volna, ha a hittanórák elérnék, hogy a fiataloknak önálló véleményük formálódhatna. Jó, ha engedi a hitoktató a vitát, a megbeszélést: ne „lője le” a hozzászólókat, a problémázókat kész, „hivatalos” szövegekkel! Ne alakítsák ki a hittanórák azt az elképzelést a gyerekekben, hogy az egyház nem más, mint egy mindent tudó intézmény!

Mindaz, amit itt összefoglaltunk és elmondtunk, azt szeretné megéreztetni: jó volna, ha a hittanórákon és az istentiszteleten is az egyház az embereknek nem merev hivatali, intézményi jelentene, hanem elsősorban olyan közösséget, ahol jól érzik magukat, és ahová szeretnek tartozni.

A fiatalok önállóságuk kialakítására közösségeket (coetus) törekszenek kialakítani maguk között, hogy így gondolataikat, törekvéseiket könnyebben megvalósíthassák, önállóságukat pedig megvédjék a felnőttek közösségeitől. Ezekben a közösségekben a fiatalokra az élet különböző értékei hatnak abban az irányban, hogy szerintük éljenek. A mindennapi életben szívesebben tartanak fenn kapcsolatot kortársaikkal, mint a felnőttekkel.

A katekézisnek törődnie kell ezekkel a közösségekkel, amelyek közvetíthetnek a fiatalok és az egész egyházi közösség között. (Ld. Határozat a világiak apostolkodásáról. 12.)

A fiatalok közösségeiben nem mindig csak igazi értékeket találunk. Ezért is szükséges kapcsolatot teremteni köztük és a keresztény közösségek között, hogy ezeknek emberi és keresztény értékeit a fiatalok megfelelően megismerjék és értékeljék. (L. uo.)

Directorium Catechisticum Generale 87.

KÖRKÉP

AZ IGEHIRDETŐ ÉS AZ IRODALOM

A lelkipásztor munkája során nem egyszer fölvetődik a kérdés: milyen eszközöket vehet igénybe ahhoz, hogy az üdvösség örömhírét közelebb vihesse az emberekhez? Ebben a kérdéskörben néha elvi, de többnyire módszertani szempontból kerül szóba a szépirodalom: hogyan használhatja föl a pap az irodalmat igehirdetésben?

A lelkipásztorok a leggyakrabban példatárnak tekintik az irodalmat: illusztrációs anyagnak, amelyből érdekes és szemléletes történeteket kölcsönözhetnek prédikációikhoz, hittanóráikhoz. Mondanivalójuk alátámasztására, élénkítésére szívesen felhasználják az epikai művek történeteit. — Mások viszont a költészetből merítenek illusztrációs anyagot: a versek egy-egy találó hasonlata, költői képe, szép sora tömörebben, kifejezőbben, szemléletesebben mondja el gondolataikat. Az irodalom így hasznos *idéztárul*, sőt „*képtárul*” szolgálhat a pasztoráció számára. Gazdagíthatja, színesítheti a lelkipásztor szókincsét, kifejezőeszközeit. (Mennyi mindent kifejezhet például az, aki megtanul Arany János, József Attila, esetleg Tandori Dezső vagy más mai költők nyelvén beszélni!)

Aki azonban tetszőlegesen ragad ki idézeteket egy-egy műből, figyelmen kívül hagyva a szövegösszefüggést, a mű egészének (tehát tartalmának és formájának) mondanivalóját, az nem tekinti műalkotásnak az írásművet, hanem csupán ügyesen összerakott szóhalmaznak. Egy vers fölhasználható helyesírási gyakorlatokhoz vagy nyelvtani elemzésekhez is — de ilyenkor csupán annyi az értéke, mint bármely más prózai mondatnak: a vers mint vers, mint művészi alkotás nincs jelen többé. Ha valaki így ébreszti reggel a többieket: „Talpra magyar!” vagy „Ébredj ember mély álmaidból!”, akkor nem verset mond, hanem prózát, amely legföljebb játékosan-gúnyosan utal Petőfi versére vagy közismert adventi énekünkre.

Ezekben az esetekben az irodalmi művek saját „haláluk” árán, hordalékanyagként kerülnek fölhasználásra. Írójuk aligha vállalná a szerzőséget így fölhasznált történetükért, továbbépített hasonlatukért. — Az irodalmi művek akkor kelnek igazán életre, ha sajátos értékeiket fölismerve, törvényszerűségeiket tisztelőleg tartva közelítenek hozzájuk, ha nem silányítják le őket szép szavak, találó mondások, izgalmas történetek kelléktárává, hanem mint műalkotásokat fogadják be őket. A lelkipásztor is nagyobb értékekre bukkan akkor, ha nem csupán egy-egy mondatot, vagy képet ragad ki a műből, hanem a műalkotás egészét vizsgálja. Ilyenkor megtermékenyítő párbeszéd indulhat meg közte és a mű között. Nemcsak egy szép idézettel színesítette mondanivalóját, hanem új gondolatokhoz, belátásokhoz jutott el. Milyen sok megfontolásra adhat például alkalmat, ha valaki összehasonlítja a munkásosztály kérését József Attila A város peremén c. versében: „Emeljétek föl szíveteket. Azé, aki fölemeli!” a prefáció bevezető felszólításával: „Emeljétek föl szíveteket. Fölemeltük az Urhoz.”

* * *

Az igehirdetésnek az a feladata, hogy Isten örök üzenetét minden kor emberéhez eljuttassa. Ehhez nem elég csupán elismételnie a kinyilatkoztatást, nem elég az sem, hogy ezt értelmi magyarázatokkal vagy hangulati aláfestéssel gazdagítja, s ezáltal érthetőbbé és meggyőzőbbé teszi. Föl kell tárnia minden kor emberi valóságát: az emberéletnek örök és az adott történelmi korszaknak sajátos problémáit — s ebbe az emberi talajba kell belévetnie az Isten ígését, ebben az adott emberi környezetben kell vigyáznia a növekedését.

Az emberi világ megértésében fölbecsülhetetlen segítséget nyújthat az irodalom. Művészi módon élénk tárja az emberélet örök törvényszerűségeit, távlatait és mélységeit, megismerteti egy-egy kornak (a modern irodalom tehát a mi korunknak!) sajátos eszmévilágával. Természetes, hogy a keresztyén ember otthonosabban mozog és többnyire távolabbi követ-

kezetésekhöz eljut azokban a művekben, amelyek „keresztény módon értelmezik az Istent, az embert és a világot”, s amelyeket „nem lehet hitelesen értelmezni anélkül, hogy keresztény szemléletüket figyelembe ne vennénk.” (Gisbert Kranz: Lexikon der christlichen Weltliteratur. Herder 1978.)

E föltárásban azonban minden igazán nagy mű segítséget jelenthet, függetlenül attól, hogy a mű témája vallásos-e vagy sem, a mű szerzője hívő ember-e vagy sem. Szent Pál kétszer hivatkozik érveléseiben pogány költők megállapításaira (ApCsel 17,28; Tit 1,12). A Gaudium et Spes (44.) pedig határozottan kijelenti: „A kinyilatkoztatott igének a hirdetése maradjon továbbra is szent törvénye az evangélium szolgáinak... Az eszmecsere mélyülése szempontjából... az egyház kiváltképpen azok segítségére szorul rá, akik akár mint hívők, akár mint nem-hívők, a világban élnek, jól ismerik a különféle intézményeket és szaktudományokat, és értik a bennük megnyilatkozó szellemiséget.”

Az irodalmi művek élénk tárják az ember világának mélyrétegeit, külső és belső szorongatottságait, lehetőségeit, reményeit. Ezekből az elemzésekből a lelkipásztor rengeteg segítséget kaphat az élet megismerésére. Irójukat bajtársának érezheti az ember boldogságáért, megváltásáért vívott küzdelemben. Bajtársainak érezheti a másképpen gondolkodókat is, akik ugyan nem a hit szemével nézik az embert, de felelősnek érzik magukat érte, és elszántan harcolnak az embert sújtó rossz ellen, keresik a teljesebb élet megvalósulásának lehetőségeit. Ezt a szövetséget hívők és nem-hívők, papok és „írásudók” között szépen fogalmazta meg Albert Camus a Marbourg-i domonkos kolostorban tartott előadásában. „Az erőszak és a párbeszéd erői között hatalmas és egyenlőtlen küzdelem kezdődött” — s ebben a küzdelemben elsősorban a keresztények határozott és bajtársias segítségére számít (Resistance, Rebellion and Death. New York 1961. 71.).

Hadd idézzünk néhányat a kortárs magyar íróknak az emberért felelősséget érző megnyilatkozásai közül is: Veres Péter: „A győzelmes társadalmi forradalmakhoz lelki-szellemi-erkölcsi forradalom is kell.” (Kérdések a jövődökhöz. Új Írás 1969. 2. sz.). Szabó Pál: „Nem gondoltunk arra, hogy... az emberrelévés legősibb törvénye alapteleiben soha, semmilyen körülmények között nem változhatik meg. Nem gondoltunk arra sem, hogy az emberi társadalom eddigi történelmében a legnagyobb zűrzavarban, sőt tragédiában az iratlan törvények voltak a megtartó, sőt a bajból kivezető erők. A régi erkölcsi, viselkedési törvény megint törvény lett, de felfokozva az anyagiakban, az bőségben felduzzadva” (Hagyomány és jövő. Élet és Irodalom 1968. 51. sz.). Illyés Gyula: „Lecsapoltuk a lápokat... Mikor lesz vajon lecsapolható a legmiazmásabb mocsár, / a lélek szittyósainak holtvize?” Weöres Sándor: „A sötét jóslatok kora elmúlt: a Történelmi Téli itt fűtүүл immár. Az ember, tagjaiban öngyilkos hatalommal, véreben méreggel, fejében örülettel, mint a veszett kutya: nem tudni, mily végzetre jut. Ha új pusztító eszközeivel végigbekerül népeink: eljut a kerék és a tűz elvesztéig, a beszéd elfeledtéig, a négykézláb. Megmonokul, ha millióféle mindenáron-akarás kukac-nyüzsgése helyett mielőbb felméri és rendezzi benső világát” (Egybegyűjtött Írások, Bp. 1970. II. 466.).

A bűnbeesés óta egyik legsúlyosabb emberi problémánk például a bűn és a bűnhődés kapcsolata. A görög drámatól Shakespeare tragédiáin keresztül Arany balladáig, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij regényeiig, Arthur Miller darabjaiig a világirodalom legnagyobb alkotásai boncolgatják ezt a kérdést: Föltárják legmélyebb emberi sebeink egyikét, amelyre gyógyulást csak a megváltás hozhatott. Egy igazi dráma vagy regény szinte laboratóriumi kísérletnek tekinthető, amelyben a szereplők a maguk sajátos lehetőségei és körülményei között végigjátszák vagy végigharcolják a jó és a rossz harcát. Hogy ezúttal kortárs példát említsünk: az egyéni és a kollektív bűn-bűntudat-bűnhődés kérdését aligha lehet világosabb példán tanulmányozni, mint William Golding: A legyek ura című regényén. (Irodalmi műveknek teológiai elemzésére kitűnő példákat adnak: Hans Urs von Balthasar: Bernanos. Köln 1955. — Pie Duployé: La religion de Péguy Paris 1965. — Romano Guardini: Religiöse Gestalten in Dostojewskijs Werk. München 1947³. — Charles Moeller: Littérature du XX. siècle et Christianisme. Paris 1954.)

Természetesen nem csupán a rosszat ábrázolhatják művészien az írók. A legnagyobb irodalmi alkotások az emberi helytállás, hűség, becsület, önfeláldozás számtalan gyönyörű példáját tárják eléink. Antigonétól Szent Johannáig, Anouilh Becketjétől Graham Greene Hatalom és dicsőségének papjáig. S itt lényegtelen az, hogy valóságos történelmi személyek-e ezek a hősök, vagy pedig kitalált figurák. Írói, „epikai” hitelük a döntő: hiteles, realis emberi környezetben valóságos, hús-vér embert mutat-e be az író, vagy pedig valamilyen romantikusan eszményített, irreális mesehőst. A mű belső törvényszerűségei kizárnak minden propagatív-agitatív jelleget a realista emberábrázolásból. Az írók legfőbb igénye a realizmus lehet, a keresztény íróké Sík Sándor kiegészítésével a „nagy realizmus”, amely az egész emberi életet ábrázolja, a transzcendenciába nyúló mélységeivel, a végtelenbe nyitott távlatával együtt. Szemléletes képe szerint a fát az ábrázolja igazán, aki

nemcsak a törzsét, a lombját meg a gyökerét mutatja meg, hanem a fölébe boruló mennyboltot is. Paul Claudel szerint pedig „egyetlen pillangó megértéséhez az egész égboltot kell ismernünk; s egy fűszálon mászkáló katicabogarat se foghatunk föl, ha nem értjük a napot meg a csillagokat” (Réflexions sur la Poésie. Paris 1963. 183.). Graham Greene nagy regényeinek hősei kegyelem és bűn erőterében mozognak. Küszködésük a szó teljes értelmében sorsdöntő, hiszen nemcsak földi boldogságukról döntenek, hanem örök üdvösségükről is.

A teljes valóság magában foglalja az ember értékeinek és Isten kegyelmének valóságát is, a harcot a jó és a rossz, hűség és árulás, kegyelem és bűn között. Ezt a sokrétű valóságot azonban az író hitelesen, sokoldalúan mutatja be, nem hamisítja meg semmilyen propaganda vagy reklám céljaira, bármilyen jóhiszemű legyen is az. Egy moralizáló-propagandisztikus hangvételű prédikációs stílus akkor is visszatetszővé válhat, ha minduntalan élő embereket használ föl intő példaként. Ugyanígy visszaél az irodalommal az, aki saját céljai érdekében elszínezi, megmásítja a műben ábrázolt valóságot, olyan gyermekmesévé egyszerűsítve, amelyben a jó egycsapásra győz, a rossz pedig varázsütésre felsül vagy megsemmisül.

Az igazi művek az élet közvetlen erejével és hitelével hatnak olvasójukra. Nem egyetlen tételt illusztráló-igazoló tanmesék, hanem a valóságos élet tükröi. A világot olyan mélységében tárják föl, ahogyan hétköznapi életünkben aligha szoktuk átélni. Egy teljes élet-sorsnak válunk részeseivé a mű olvasása során: A hatása alá kerülünk; megráz, elgondolkodtat, megtisztít és elhatározásra készítet. A nagy műveknek ez az egész személyiséget megragadó hatását, a *katarzist* már az ókorban ismerték, s azóta velejárója minden igazán nagy műalkotásnak.

Külön csoportba sorolhatnánk azokat a műveket, amelyek valamilyen *kihívást* tartalmaznak a keresztény tanítással, vagy az Egyházzal szemben. (A fent mondottak alapján természetesen itt is csak az igazi irodalmi alkotások jöhetnek szóba, nem pedig a különböző célzatú propagandafüzetek.) Történhet ez úgy, hogy fölvetik azokat a kínzó emberi kérdéseket, amelyeknek megoldását a megváltás és a kereszt misztériuma rejti magában: pl. honnan a rossz? Miért az ártatlanok szenvedése? (vö. pl. Albert Camus vagy Graham Greene regényeit) — Előfordulhat azonban az is, hogy a mű az Egyház életét, tagjait, intézményeit bírálja, akár „kivülről”, akár „belülről”. (Pl. G. B. Shaw: Szent Johanna, Thurzó Gábor: A Szent, Maróti Lajos: A kolostor, Gyurkovics Tibor: Isten nem szerencsejátékos). A lelkipásztor nem zárkozhat el az elől, hogy őszintén szembenézzen az ember legfájdóbb sorskérdéseivel is és megtalálja rájuk átélthetnek válaszait. Hasznat meríthet a kritikából is, ha azok igazak és valóságos hibákat tárnak föl.

* * *

Az emberélet mélyeit föltáró műfajok között egészen különleges helyet foglal el a *lira*, amelyben a költő — Szabó Lőrinc szavával — „elevenen boncolja föl magát”. Az irodalom általános jellemzője az, hogy az egyediben mutatja be az általánost, egy konkrét emberéleten keresztül jellemez egy kort vagy egy társadalmat. A leghitelesebb azonban akkor lesz ez az ábrázolás, ha az író saját magáról vall, saját mélyeit, útkeréseit, magányát, örömet és bánatát tárja a világ elé vallomásaiban. A jóra törekvő, de rosszra hajló ember bánatáról, vergődéséről ki mondhatott többet, mint Villon vagy Balassi, Baudelaire vagy Ady Endre? Az istenkeresés útjairól, az elhagyatottságról és a reménytelenségről, aztán a rátalálás örömről ki számolhatott be hitelesebben és gyönyörűbben, mint Szent Ágoston vagy századunk első felének francia konvertita írói, Claudel, Bernanos, Péguy vagy Francis Jammes? A hitet egy élet minden viszontagságán át élő-érző hűségéről ki szólhatott volna tisztábban, mint Zrínyi Miklós, Babits Mihály vagy Rónay György?

Ezek a vallomások az Isten kegyelmével átjárt valóságnak olyan titkait láttathatják meg, mondhatják ki, amelyekre másnak nem nyílt szeme, nem akadt szava. Bizonyosság erre a *misztikus lírának* az a sorozata, amely a középkori himnuszoktól megszokítás nélkül tart napjaink költészetéig. (Pl. Rónay György: Szerápion legendák, Pilinszky János: Szálkák c. kötete.) Az ilyen versek között sok a szemlélődő ima, misztikus látomás: a szó költői varázsával közelíti meg Isten vagy az emberélet titkait, olyanokat is, amelyeket a fogalmilagikus gondolkodás aligha tud föltárni. (Vö. Jean-Claude Renard: Poesie, Glaube, Theologie, Concilium 1976. 272.) Ilyen művekből több válogatás készült magyarul is, például: Dicsértések, Bp. 1938. — Just Béla: A modern francia katolikus irodalom, Bp. 1935. Templomablak, Bp. 1975. Hadd idézzük példának Pilinszky János: Minden lélegzetvétel c. versét: „Minden lélegzetvétel megsebez, / és leterít valahány szívverés. / Különös, hogy a tenger halhatatlan, / holott minden hulláma végtélet. / — Hogyan is igazítja sorsát, / az öröklétet, Isten, a teremtés / mindörökre veszendő mezejében? / — Mint a füvek lemondó

élete, / mint a halandók egy-egy szívütése, / olyan lehet végül is a dicsőség, / Isten nyugalmas boldogsága."

A szemlélődő ember kérdései és találgatásai ezek. A költő erőfeszítése arra, hogy művében egységbe fogja az ezernyi darabra széthullott világot, a keresztény imádsága azért, hogy megpillantsa „a töredék foglalatában az Atyaisten ígérését” (Pilinszky: Metronom).

Van a lírának egy sajátos ága, amely igen közeli rokona e szemlélődő verseknek: a *lét költészete*. Azokat a műveket, elsősorban a gondolati líra darabjait nevezhetnénk így, amelyek a világmindenség mélyeibe engednek bepillantást. Megérettetik a világ erendő egységét: hogy a világ — kozmosz, a létező dolgok értelmes, rendezett egészet alkotnak. Nem szükséges a hermeneutikus műelemzés titkait ismerni ahhoz, hogy valaki egy-egy versben a lét addig ismeretlen titkaira érezzen rá. A modern magyar irodalom különösen gazdag az ilyen művekben: József Attila, Illyés Gyula, Rónay György, Juhász Ferenc, Nagy László, Pilinszky János akárhány versét idézhetnénk például.

Ha sikerül lehatolni a dolgok mélyéig, ott a létező dolgok mögött maga a lét válik láthatóvá. A nem hívő is ámulva pillantja meg a föltárulkozó lét csodáját, a hívő szívéből pedig fölfakad a Teremtőt dicsérő imádság: „Amidőn / A szült / Föld / S a / Tenger / Dicséri / A nagy Napot / És a felálló / Ádám a megtaláló / Zeng teremtést! Gyerek-szárny! / Világ-vég-otthon! / — Imádkozom én... / Mert a boldogság megrendül / Szívem csontja mély velejében...” (Dylan Thomas: Látomás és imádság).

A lét mélyeit föltáró költészet segíthet ellátni a transzcendenciáig, anélkül, hogy apologetikus érvé egyszerűsödnek: „Szélfúttá levél a világ. / De hol az ág? De Ki az ág?” (Zelk Zoltán: Felelj, ha vagy).

Aki pedig megpillantotta Őt, az el is indulhat feléje. Szava azonban ekkor már a vallomás hitelességével szól: „Barátaim azt hiszik, hogy fekszem, / nem tudják, már járni tanulok / megadóan, Isten oldalán.” (Zelk Zoltán: Mert így igaz.)

Ez a líra valóban látomás: költészet és imádság egyszerre. Látomás a világról, amely Isten teremtménye, és Istenről, aki belétestesült a világba. Vasadi Péter Pierre Emmanuelt idézi (Tűzjel, Bp. 1978, 184. skk.): „A költő hisz a létezésben, tudja róla, hogy mindannyiunk mélyét jelenti, és egyetemes realitással erről ad hírt. Erről a bensőről, melyben közösen él az ember, a föld, a szellem, az Isten... A benső élet... A teljes létezés, amelyben láthatatlan lényegünk kifeszítve tartja látható magunkat.” Pilinszky János szerint pedig a művészet alapvetően vallásos eredetű, misztika és művészet ugyanannak a valóságnak két oldala. (A teremtő képzelet sorsa korunkban: Nagyvárosi Ikonok, Bp. 1971. 151.)

* * *

Összegezve a mondottakat: az irodalom tehát nem a pasztoráció segédeszköze, hanem önálló értékű valóság, s csak mint ilyen lehet a lelképíztornak tanítómestere vagy vitapartnere: segítőtársa az ember és az Isten titkainak megértésében, az igehirdetésben és az imádságban.

Megtanulhatja tőle, vele a szó, s a szóban megjelenő látható és láthatatlan világnak áhitatos tisztelőt. Azt az összeszedetten figyelő csendet, amelyikben hallhatóvá lehet Istennek hozzánk intézett szava is. Mert „az Ige Testté lett, És közöttünk lakott. Láttuk dicsőségét, az Atya Egyszülöttének dicsőségét, akit kegyelem és igazság tölt be” (Jn 1,14).

Jegyzetek: Just Béla: A modern francia katolikus irodalom, Bp. 1935. — Gisbert Kranz: Lexikon der christlichen Weltliteratur, Herder 1978. — Paul Claudel: Réflexions sur la Poésie, Paris 1963. — Albert Camus: Resistance, Rebellion and Death, New York 1961. — Karl Rahner: Priester und Dichter, Schriften zur Theologie III. 346. — Sik Sándor: Kettős végtelen, Bp. 1961. I. k. — G. Shuster: The Word's Great Catholic Literature Wilkes-Barre 1964. — Vasadi Péter: Tűzjel, Bp. 1978. — N. Wilder: Theology and Modern Literature, Cambridge, 1958. — A Concilium c. folyóirat tematikus száma: 1976. május.

Lukács László

„Egy jogoszláv újságíró azt kérdezte tőlem: „Őn szerint mi a világ evangélizálásának legnagyobb akadálya?” — Habozás nélkül feleltem: „A keresztények hiányos hite abban, hogy mik is ők Isten kegyelme által.”

Suenens bíboros

EVANGELIZÁCIÓ ÉS A KERESZTSÉGI KATEKÉZIS

Katekézis és evangelizáció

Vajon nem szóismétlés ez? Vajon van-e különbség a két fogalom között? A „katekézis” bevetté lett szóhasználatunkban elsősorban a hitről szóló ismeretanyag közlését jelenti (akkor is, ha különösen napjainkban egyre gyakrabban hangsúlyozzák, hogy igazi katekézis csak az, amely az életre nevel). Az „evangelizáció” — ez a III. és IV. általános püspöki szinódus óta egyre általánosabban használt, tartalmilag újnak mondható fogalom — viszont kifejezetten az evangéliumról való léletszerű tanúságtételt jelenti: az örömhír hirdetését szavakkal, tettekkel és az egész élettel. — Az evangelizáció természetesen magában foglalja a hitről szóló ismeretek közlését is, de a fogalom alapvetően hangsúlyozni akarja, hogy igazi, élő hitre az átlag ember csak élő hittel — hívő keresztényekkel és keresztény közösségekkel — való találkozás által juthat el. Az evangelizáció kiindulópontja tehát az élő evangéliumi tanúságtétel, illetve erre a tanúságtételre alapozó igehirdetés. Az evangelizáció célja pedig ugyancsak nem elsősorban a hitismeretek átadása, hanem a krisztusi tanúságtévő életre való elvezetés, illetve maga a krisztusi élet. Az evangelizáció gyakorlatában több fázist kell megkülönböztetnünk: így a hitről való első tanúságtételt (préevangelizáció), majd a hit csírájának ápolását, kibontakoztatását, végül a már kibontakozott hit továbbélését. Az evangelizáció ui. nemcsak a hitetlenek felé irányul, hanem az egyház élő tagjai felé is (vö. *Evangélii Nuntiandi* 15). — Amint a hittel való első találkozásban, úgy a hit szerinti élet kibontakoztatásában is pótolhatatlan szerepe van a Krisztus szerint élő keresztények és keresztény közösségek támogatásának, élő tanúságtételének.

Katekézisiről tehát ezentúl — a III. és IV. püspöki szinódus ismételt nyilatkozatai értelmében — csak ilyen élő, dinamikus értelemben beszélhetünk az evangelizáció dimenziójában.

Keresztségi katekézis és evangelizáció

A „keresztségi katekézis és evangelizáció” problémája az utolsó években vált központi kérdéssé, — a témára vonatkozó egyházi-lelkipásztori útmutatások következtében is. A kérdés három vonatkozásban merült fel: először a felnőttek keresztségének, másodsorban a csecsemőkeresztségnek, harmadszor a kisgyermekük keresztségét kérő szülők (és kereszt-szülők) keresztségre való felkészítésének ügyében.

Ami a *felnőttek keresztségre való felkészítését* illeti, erre vonatkozóan részletes római el-irányítást kaptunk az *Ordo Initiationis Christianae Adultorum* c. rendelkezésben. Ez a rendelkezés kifejezetten az említett evangelizációs szemléletet tételezi fel, illetve erre alapozza előírásait. Hangsúlyozza, hogy amint az ősegyház tanúságtévő élete volt a keresztség iránti érdeklődés leghatásosabb felkeltője, úgy ezt az érdeklődést ma is a keresztények és keresztény közösségek örömet és szeretetet sugárzó életének kell felbresztenie. Előírja továbbá, hogy a felnőttek kereszttelésre való felkészítésének elsősorban nem egy bizonyos ismeretanyag megtanítását kell jelentenie, hanem a Krisztussal egyesülő élet elsajátítását, — az élő keresztény közösség segítségével. Ebből következően a keresztségre éretté, alkalmasá elsősorban nem a tudás, hanem az élet — a krisztusi élet — tesz valakit.

Ami a *csecsemőkeresztséget*, illetve a csecsemőket illeti: az *Ordo Baptismi Parvulorum* rendelkezés a korábbi egyházi útmutatásokat ismételve kijelenti, hogy a csecsemőkeresztség feltételezi a gyermek későbbi evangelizációját: azaz nemcsak a *hitoktatást* (kateketizálást), hanem a hitre való nevelést is. Feltételezi a szülőkről tanúságtévő életpéldáját, és feltételezi a keresztény közösség tanúságtévő — evangelizáló — életét is: „amely közösség szeretetére és segítségére a gyermeknek joga van!” (OBP 27. old.)

Végül ami a *csecsemőkeresztséget kérő szülők kateketizálását* illeti, ezt néhány éve írta elő kötelező erővel Róma, illetve a Magyar Püspöki Kar (1973), s éppen ezért a feladat egyelőre még számtalan kérdést vet fel.

A legnagyobb félreértés az volna, ha egyszerűen „le akarnánk tudni” a keresztségi beszélgetést bizonyos „ömlesztett” teológiai ismeretek közlésével. Az alábbiakban ezzel szemben éppen azzal a kérdéssel szeretnénk részletesebben foglalkozni, hogy miként válhat a keresztségi katekézis valóban evangelizációvá; miként valósíthatja meg azt a feladatot, amelyet a római rendelkezés tűz elé, ti., hogy „általa a kisdetek szülei és keresztzülei igaz és cselekvő hitre gyulladjanak” (OBP 16. o.). — Ezzel kapcsolatban két szempontra mindenképpen fel kell figyelünk: először, hogyha a keresztségi beszélgetés célja a cse-

lekvő hitre való elvezetés, úgy első feladata a *személyes istenkapcsolatra* való elirányítás. — Másodsor, hogy a keresztségi beszélgetés célja — ha valódi evangelizáció akar lenni — az, hogy miután az istenkapcsolat felé utat mutatott, valóban elvezessen a „*cselekvő hitre*”, elvezessen a keresztyén közösségbe, az élő egyháztagságra. (Az alábbiakban csak az első témáról fogunk szólni. Szólnunk kell e témáról, mert napjainkban talán ezzel kapcsolatban hangzik el legtöbb kérdés, és mert e téma sajátosan a keresztségi katekézis problémakörbe tartozik. A második kérdés ellenben — a krisztusi életre, az egyházi közösségbe való elvezetés — olyan általános feladat, amely ugyanilyen értelemben vetődik fel minden megtérés vagy hitre való elvezetés esetében, és éppen ezért nem tartozik sajátosan a keresztségi katekézis problémakörébe.)

Keresztségi beszélgetés — és személyes találkozás Istennel

Hogyan mélyítheti el a keresztségi beszélgetés az Istennel való személyes kapcsolatot, vagy a hitükben bizonytalan személyek esetében miként adhat segítséget az istenkapcsolatra való eljutáshoz?

Minél jobban tudatosítja magában a lelkipásztor, hogy az evangelizáció célja a krisztusi életre való elvezetés, annál természetszerűbb lesz számára, hogy minden lelkipásztori beszélgetésnek a partnerek *konkrét helyzetéből kell kiindulnia*, mert így van a legnagyobb esélye arra, hogy a keresztyén élet konkrét teendőire is indítást adhat. — A keresztséget és általában a szentségeket kérők többnyire egy sajátos lélektani helyzetben vannak. K. Jaspers és mások „*határhelyzeteknek*” nevezték az életnek azokat a nagy fordulóit, amelyekben az egyénnek akára-akaratlanul meg kell állnia; amelyekben váratlanul megérinti a Megfoghatatlan, a Transzcendencia megsejtése. Ezekben a határhelyzetekben — mint amilyenek a szülés, vagy egy-egy új életszakasz elkezdése — az ember (ha csak átmeneti időre is) rendkívül érzékenyvé válik éppen a transzcendens kérdések iránt, még akkor is, ha gyakran nem is tudja megfogalmazni élményét.

Ez az élmény sokat jelent a vallásos szülők esetében is, hiszen az ő vallásos nyitottságukat is növeli, de különösen jelentős a vallástól távol álló személyek számára, mert érzékenyvé, fogékonyá teheti őket a számukra egyébként teljességében távoli vallásos világ iránt. Természetes, hogy a keresztségi beszélgetéseknek (hasonlóan, mint a jegyesekkel való beszélgetésnek) figyelembe kell venniük ezt az adottságot. — A lelkipásztor feladata tehát ilyenkor először is az, hogy *ráébredsse a szülőket saját élményük jelentőségére*, mondani-valójára; *ráébredsse őket az emberi lét transzcendens utalásaira*. — Lássuk, hogyan történhet ez:

— 1. *Az apaság-anyaság élménye, mint a hitről való beszélgetés kiindulópontja.* — A keresztséget kérő szülők alapélménye általában — különösen ha első gyermekük született — maga az apaság-anyaság élménye, a szülő-élmény. Ez az élmény a gyermek születésével kapcsolatban több olyan részélményt tartalmaz, amelyek gazdag lehetőséget nyújtanak a lelkipásztornak a beszélgetés elindítására. Melyek ezek az élmények, és hogyan indulhatunk ki belőlük?

A titok. — A szülők minden biológiai ismeretük ellenére is átélik az új élet titkát. A Makkabeus testvérek anyjával elmondhatják: „Nem tudom, hogyan öltöttetek testet méhembem. Nem én ajándékoztam nektek lelket és életet, nem én fűztem össze csodálatos módon tagjaitokat” (2 Mak 7,22). — „Csodálatos titok egy ilyen kis emberke”, halljuk sokszor a szülőktől, akik nemcsak a minden élőlényre jellemző életritmus pontosságát, a szervezet „automatikáját”, az életműködés célszerűségét tapasztalják meg a legközvetlenebb közelségből, hanem megrendülve sejtik meg kicsinyükben az Embert, aki szeretete, melege vágyik, aki egykor gondolkodni fog és önálló egyéniség lesz. — Az új emberélet megtapasztalása két közvetlen támpontot is nyújt a beszélgetés számára: egyrészt az élet rendezettségének csodálata, másrészt az új, majdan gondolkodó, szerető egyéniség létrejöttének csodálata által.

Meg kell jegyeznünk, hogy nem lenne szerencsés, ha a beszélgetés valamiféle túlságosan is leegyszerűsített és lerövidített „istenbizonyítás” volna például ilyen módon: „Nézzétek meg a gyermeki élet rendezettségét. Közvetlenül bizonyítja ez, hogy Istennek kellett létrehoznia az élet rendjét”. — Sokkal inkább finom tapintattal és lépésről lépésre meg kell kísérelnünk rávezetni a szülőket arra, hogy először is valóban megfogalmazzák számukra a titok, amellyel szembenállnak; majd hogy e titok megtapasztalásából lehetőleg maguk jussanak el — a lelkipásztorral való beszélgetés segítségével — addig, hogy felfedezzék ennek anyagon túlra mutató (transzcendens) voltát. A beszélgetés tehát eredményesnek mondható akkor is, ha nem jutott el azonnal addig, hogy a szülők „bebizonyítottak” fogadják el Isten létét, de képessé tette őket arra, hogy valahányszor gyermekükre néznek, valóban találkozzanak a Titokkal. Hiszen így elindultak egy úton, amely egyre világosabbá lesz majd számukra a Végső Titok léte.

A szeretet: A gyermek születése többnyire a házastársak egymás iránti szeretetének is új elmélyülését jelenti. Új módon tapasztalják meg továbbá a szeretetet a gyermekük iránti közös szeretetben, és mindazokban a lemondásokban és örömeikben, amelyeket a gyermekért végzett közös munkák, az érte hozott közös áldozatok jelentenek. — Maga a szeretet a Transzcendencia megsejtésének egyik legközvetlenebb lehetősége. Hiszen ha valaki végiggondolja saját szeretetélményét, többnyire megtapasztalja azt, hogy minden emberi szeretet teljességre tör — teljes, határtalan, soha el nem múló szeretetre, viszonzásra, elfogadásra, rejtettségre —, s így valójában túlmutat az emberi szereteten a Végtelen Szeretet felé.

Az öröm és a büszkeség. — Ez tölti el a szülőket. Öröm az új élet láttán, a jól sikerült szülés után. Büszkeség, mert valamiképpen „teremtőnek” érzik magukat. De egyidejűleg érzik kicsinységüket is: érzik, hogy valójában mégsem teremtők ők, legfeljebb kicsiny részük van egy nagy műben. — A beszélgetésnek e felismeréssel kapcsolatban tovább kell vezetnie őket a Teremtő nagyságának megsejtéséig, és Isten szerető jóságáig, aki részt ad nekik a „teremtés” művében.

A felelősség és a félelem. — A szülőket minden öröm mellett megérinti a félelem is. Lelkük mélyén felhangzanak a kérdések: mi lesz ebből a gyermekből? Milyen élet vár rá? Lesz-e erőnk, hogy megóvjuk őt minden veszélytől? — Ebből az élményből kiindulva rámutathatunk arra, hogy az ember lelke mélyén abszolút biztonságra, védettség-re vágyik, s ezt végül is csak az Abszolút Szereteten találhatja meg. A keresztségben a keresztyének éppen ezt a hitüket fejezik ki, hogy Isten abszolút biztos atyai szeretetére bízhatják magukat, életüket, gyermekük életét („Mi Atyánk — legyen meg a Te akarod!”).

— Ha a szülők átélték ezeket a sajátosan szülői élményeket, sok esetben máris eljutottak a Transzcendencia megtapasztalásáig, az emberi korlátoknak és Isten szeretetének, végtelenségének megsejtéséig. E megtapasztalás után következhet a beszélgetésnek az a része, amelyben a lelkipásztor szól Isten atyai szeretetéről, — a szeretetről, amelyet Jézusban ismertünk meg igazán. Ekkor szólhat az evangéliumról, amely kiszabadított bennünket félelmeinkből, és meghívott Isten gyermekeinek biztonságára és szabadságára; meghívott az egyház közösségében a cselekvő szeretetre.

— **2. A keresztséget kérők hiányos motivációja, mint a hitről való beszélgetés kiindulópontja.** — A lelkipásztor különösen dilemmatikus helyzetben éri magát, amikor a keresztségre jelentkező szülők olyan motívumokkal indokolják meg a keresztség kérését, amelyek nyilvánvalóan nem elegendők a keresztség kiszolgáltatásához. Van-e értelme a keresztségéről szóló beszélgetésbe kezdeni ott, ahol a keresztséget valamilyen külsőséges vagy egyenesen babonás elképzelés hatására kérik? A dilemmát súlyosbítja a jelenség széles körben elterjedt volta. Vajon elfogadható és igazolható-e ilyen körülmények között Püspöki Karunk útmutatása, amely — hasonlóan a római eligazításhoz — azt írja, hogy amennyiben a keresztséghez szükséges feltételeket nem találjuk meg a jelentkezőknél, „magatartásunk azért ne legyen elutasító, hanem nagyon szerény, szeretetteljes és előzékeny”; továbbá, hogy „kínáljuk fel segítségünket a hiányok pótlására”.

A lelkipásztornak ilyen alkalmakkor különösen is figyelembe kell vennie az ember „naturaliter religiosus” — természetének gyökerében vallásos — voltát, és azt az említett megrendülést és megnyílást, amelyet a gyermek születése többnyire kivált; tudatában kell lennie, hogy a vallástól távolálló keresztséget kérő szülők vallási szókészlete szegény, s ezért esetleg nem tudják megfogalmazni azt az élményt, amely valójában a keresztség kérésére ösztönözte őket. Ezért a lelkipásztornak nemcsak papi-emberi magatartásából következő „udvariassági teendője” az, hogy „szeretetteljesen és előzékenyen” végighallgassa a jelentkezőknek a keresztség kérésére indító motívumait, hanem szorosan vett lelkipásztori feladata is: mert a lelkipásztor feladata ilyenkor az, hogy először is tettezze fel a keresztséget kérők nyitottságát — hiszen maga is csak ilyen alapállásból tud igazán szeretettel és bizalommal rájuk figyelni —, és hogy hallgassa meg, segítsen megfogalmazni a kérés indító okait.

Lássunk most az idézett hibás motívumok közül néhányat, és kérdezzük meg, *miként vál-na a hibás motívumok az evangelizáció, illetve a beszélgetés kiindulópontjává!*

Még a szélsőséges példaként emlegetett esetben is — amikor valaki azért hozza el gyermekét keresztelni, hogy ezáltal valamilyen *betegségből kigyógyuljon* —, találhatunk olyan szempontokat, amelyekből a beszélgetés kiindulhat. Hiszen ez a szülő — babonás elképzelése ellenére is — valamiféle természetfeletti erőben keres támaszt. S noha elképzelése lényegileg hamis, mégis támpontot adhat arra vonatkozóan, hogy honnan induljon el a beszélgetés: az emberi bizonytalanságélményből, és Isten atyai, gondviselő szeretetéből. Mily sokat fog az ilyen szülőnek mondani az Atya gondviselő jóságáról szóló tanítás — „aki hajunk szálát is számon tartja” (Mt 10,30) —, és a keresztyénység lényegének megvilágítása: — hisz a keresztségben az Atya gyermekei leszünk.

Ha a szülők csak annyival tudják megokolni azt, hogy miért kéri a keresztséget, hogy „ez így szokás”, próbáljunk rámutatni arra, hogy mi a gyökere ennek a „szokásnak”. Kezdetjük talán távolabbról: Sok népnél — nemcsak keresztényeknél — ismerősek a szertartások, amelyekkel a születést, vagy kifejezetten az újjászületést megünneplik. A születésről szólva kapcsolódhatunk az előzőekben vázolt gondolatokhoz — az apaság-anyság élmény transzcendens utalásaihoz; az újjászületés vágyával kapcsolatban beszélhetünk az emberben tapasztalható kettősségről, amelytől az ember meg akar szabadulni, hogy megtisztult új életet éljen (vö. Róm 7,14—8,17). — A keresztség „szokásával” kapcsolatban szólhatunk arról is, hogy hogyan alakult ki ez a „szokás” a kereszténységben; hogy mit jelentett a keresztség a keresztényüldözés századaiban; hogy micsoda elkötelezettséget és Jézussal való személyes kapcsolatot tételezett fel. S a mai korban, amikor oly nagyra értékeljük az őszinteséget, a személyes odaadást — és amikor elutasítunk minden üres formulát —, különösen érthető, ha elgondolkozunk a keresztség személyes mondanivalóján, és az első keresztényekhez hasonlóan mély, személyes odaadást várunk azok részéről, akik a keresztséget kéri.

Ha a szülők egy önmaguk számára is megfoghatatlan *belső megrendülésről* beszélnek, ezzel bizonyára megfogalmazták a lelkipásztor feladatát: hogy segítsen nekik felismerni megrendültségük okát, illetve gyökerét, a természetfeletti világ felé nyitott embert, aki ilyen voltában utal a transzcendens világ létére.

S ha a *keresztség ünnepélyessége* utáni vágyat jelölik meg a szentség kérésének okaként, akkor talán arról kellene szólnunk, hogy az ember lelke mélyén vágyik az ünnepre — a melegre, harmóniára, öröme, szeretetre; hogy vallásos ünnepülésünk éppen abból a felismerésből fakad, hogy a teljes harmónia, az igazi ünnep csak Istenben valósulhat meg; végül, hogy Jézus nem véletlenül hasonlítja a mennyek országát az ünnepi lakomához, hiszen az igazi ünnepet Krisztus hozta el — azért, hogy az Atya szeret minket, hogy eljött közénk az Isten Ország.

Ami a gyakorlatot illeti, természetesen a keresztségre jelentkezés alkalmával a legkülönbözőbb ki nem elégitő megokolással találkozhatunk, amelyeket nem lehet mind felsorolni. A fenti szempontokkal csupán azt szerettük volna hangsúlyozni, amit az egyházi rendelkezések, hogy „szeretettel és előzékenyen” és bizalommal fogadjuk a keresztségre jelentkezőket; illetve az idézett példák támpontot szerettek volna nyújtani a keresztségi katekézis megkezdéséhez. — A mondottak azonban kifejezetten a beszélgetés, illetve az evangelizáció elindítására vonatkoztak. Külön kérdés az, hogy a vallásilag ily kevésbé tájékozott személyek esetében *mennyi oktatást kell tartani* ahhoz, hogy közelebb kerüljenek a kereszténységhez, és alkalmassá váljanak a hitvallás letételére és a keresztény nevelés vállalására. — Hasonlóan amikor azt hangsúlyoztuk, hogy a lelkipásztorok minden esetben fel kell kínálnia segítségét az evangélium megismerésére azok számára, akik valamiféle érdeklődést mutatnak, egyidejűleg nyitva hagytuk, illetve feltételeztük azt a lehetőséget, hogy miután az illetők közelebről megismerték a kereszténységet, maguk döntenek el, hogy ilyen körülmények között (ilyen feltételek mellett) kéri-e a keresztséget gyermekük számára.

Végül — amint már említettük — azok a beszélgetések, amelyeknek arra kell irányulniuk, hogy a hit alapjait tisztázzák, csupán az evangelizáció *első lépései* — illetve amint az Evangélium Nuntandi nevezi, *préevangelizációs jellegűek* —, ezeket tehát szükségképpen követnie kell a *hitben való elmélyülés további lépéseinek*, a krisztusi életbe és a keresztény közösség életébe való belenövésnek.

Jegyzetek:

Bleistein R.: Utak Isten megtapasztalásához, Mérleg, 1974. 133—148. — Jorissen I.—Meyer H. B.: Die Taufe der Kinder Innsbruck—Wien—München, 1972. — Koroncz L.: Keresztségi katekézis, Teológia, 1972. 261—262. — Müller E.: Die Kunst der Gesprächführung, Hamburg, 1965. — Netzer J.: Das Taufgespräch in der Gemeinden, Freiburg—Basel—Wien, 1977. — Ordo Baptismi Parvulorum (OBP), Budapest, 1973. (Kiadja a M. Kat. Püspöki Kar.) — Tilmann Kl.: Staunen und erfahren als Wege zu Gott, Einsiedeln—Zürich—Köln, 1968.

Tomka Ferenc

A SZERETET EVANGELIZÁCIÓJA

Az ember vár valakire, mint az idegsorvadásban sínylődő a titokzatos jeruzsálemi tó mellett. Évtizedekig feküdt ott és tűrt, míg végre jött valaki, aki megkönnyörült rajta. — Harmincnyolc évig tartott ez a várakozás. Évről évre látta a beteg, amint a víz felhullámzott és életet ajándékozott másoknak. Oly sokszor megpróbálta, hogy saját erejéből odavonsolja magát. Oly sok embernek könyörgött már! — És akkor eljött a nagy, a már nem is remélt nap, amikor legmélyebb szenvedését, a betegséget is felülmúló fájdalomát elmondhatja valakinek: Nincs emberem!

* * *

„Isten parancsa alapján az egyház kötelessége, hogy elmenjen az egész világra és hirdesse az evangéliumot minden teremtménynek” — és másutt: „Az egész egyház missziós egyház, és az evangélizálás Isten egész népének alapvető kötelessége.” (2. Vatikáni Zsinat.)

Az *evangélizálás alapfeltétele*, hogy hallgassunk a Szentlélek szavára. Ez a munka el sem képzelhető a Szentlélek működése nélkül. Pünkösd napján, a Szentlélek eljövetele után kezdik meg az apostolok evangélizáló munkájukat, amelynek a kezdő lendületet Péter Szentlélektől eltelt szavai adják meg. A Szentlélek szállt le azokra is, akik meghallgatták az apostolok „beszédét”. A Szentlélek segítségével hatol be az evangélium a világ szívébe, mert a Szentlélek segít felismerni az „idők jeleit”, az Isten jeleit, amelyeket történelme során az evangélizálásnak kell mindig felismernie, felfedeznie.

Ma sem szabad elfelednünk, hogy a keresztények közössége kezdettől fogva „aggódó” egyház volt, bár Krisztus kinyilatkoztatta magát tanítványainak hatalma teljében. Megértették, hogy a názáreti Jézus a mindenben uralkodó Kyrios, akinek „nevére hajoljon meg minden térd a mennyben, a földön és az alvilágban, s minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr” (Fil 2,10—11). Am éppen ez a felismerés bénította meg őket. Megsejtették, hogy előttük is a transzcendens élet lehetősége áll. S kezdetben a lenyűgöző kinyilatkoztatással szemben erőik, idegeik felmondták a szolgálatot. El is rejtőztek — aggodás és várakozás feszültségében — a felső teremben, ahol tartózkodni szoktak; és állhatatos imádkozásban várokoztak (ApCsel 1,13—14).

Elvonatkozathatjuk ezt a situációt történetiségétől és példaszerűen szemlélhetjük, mint a *keresztény lét alapállapotának* megnyilatkozását. Mi is úgy érezzük, hogy egyedül vagyunk és: reménytelenül erőtlenné tartjuk magunkat a feladattal szemben. A mi reménységünk is elbágyadt és támogatásra szorul... üresnek, csaldótnak és megtörtnek érezzük magunkat... mégis — mint egykor a tanítványok — nekünk is a reményt kell ébresztgennünk, fenntartanunk testvéreinkben. Krisztus örömét visszahozni az életbe.

Hogyan válhat egy bátoratlan élet az embertársak számára erőtlő duzzadó reménységgé? Az *irgalmasság cselekedeteiben* — mondták régen. Ez nem más, mint a megzavarodott teremtmény „segélykiáltására” adott felelet, amely nem csupán csökkenti a testi és lelki erőtlenséget, hanem a mennyet a földdel összekötő híddá avatja. — Megmaradni a testvérek szeretetében — mondják a régiek szerénységével, de a jövőt építő bizakodással. Ennek az igazságnak elmélyítéséhez szeretnék hozzájárulni néhány gondolattal.

Krisztus az *emberi szívnek* azt az *ősi mozdulatát*, amelynek a felebaráti szeretet nevet adtuk, egyenrangúvá tette az isteni szeretettel. — Állandóan felül kell vizsgálni életünket, és feltenni magunknak a kérdést: vajon Isten iránti szeretetünk megfelel-e az igazi emberszeretnek, amely önmagunk ajándékozásában fejeződik ki.

Ha elfogadjuk és megerősítjük, hogy minden Krisztus iránti igaz szeretet átfomálódik az emberek szeretetévé, akkor végére kell járnunk ennek a kijelentésnek. — Megfordítva: *minden igaz emberszeretet* — legalábbis bennefoglaltan — *feltételezi az Isten szeretetét*. Nyilvánvaló, hogy nem szabad a szolidaritás minden aktusát a szeretet szóval „megkeresztelnünk”. Viszont, ha az emberi szolidaritás és barátság cselekedete érdekmentesnek, ingyenesnek, egyetemesnek bizonyul, akkor nem szabad visszariadnunk attól, hogy azt az istenszeretet indításának tulajdonítsuk. — Igen nagy figyelemmel kell lennünk az Isten iránti szeretetnek ilyen újfajta megnyilvánulásával szemben. Korunkban az Isten útjai sokfélék, és nem kizárólag azokon a „gazdaq eszközökön” keresztül érik el az emberi szívet, mint a szentségek, a kegyelem és az imádság.

A *szeretet cselekedetei* megnyilvánulhatnak olyan látszólag „szegényebb” módon is, mint a szociális szolidaritás és az emberek segítése... Egyes embereket — bár az egyházon kívülállónak tűnnek — igazi istenszeretet éltet, mert felebaráti szeretetük igaz, ingyenes, egyetemes és életüket adják testvéreik szolgálatára: „A megélt realitások rendjében ki

merné tagadni, hogy emberek — látszólag az egyházon kívül, — ne rendelkeznének kegyelemmel — talán tudtukon kívül" (R. P. Lucien—Marie: — Comme je vous aime.) „Elnyerhetik az örök üdvösséget mindazok, akik önhibájukon kívül nem ismerik Krisztus evangéliumát és egyházát, de őszinte szívvel keresik Istent, és a kegyelem hatása alatt arra törekszenek, hogy teljesítsék akarátát, amelyet lelkiismeretük szavában ismernek fel. Még azoktól sem tagadja meg az isteni Gondviselés az üdvösségre szükséges támogatást, akik önhibájukon kívül nem jutottak el az Isten kifejezett ismeretére, de — éppen nem az isteni kegyelem nélkül — iparkodnak becsületesen élni. Mert ami jó és igaz van nálunk, azt az evangéliumra való előkészületnek értékeli az egyház, és az Isten adományának tartja; Isten pedig megvilágosít minden egyes embert, hogy végül is élete legyen" (2. Vatikáni zsinat — Az Egyház és a nem-keresztények.)

Minden ember, aki igazán szereti felebarátját, biztos lehet abban, hogy szíve mélyén Isten szeretete munkálkodik. Korunkban a testvéri szeretetnek új arcot kell öltenie és hármas irányban kell hatnia, hogy megfeleljen a bennünket körülvevő emberek várakozásának. Nem hiszem, hogy kétségbe vonhatjuk J. Ratzinger állítását, amely szerint „*az evangélizáció ma: megmaradni a testvérek szeretetében, vagyis, dialógusba bocsátkozni velük; felfigyelni az emberre és értékeire; hatékony módon elkötelezni magunkat az emberek szolgálatára*”.

Párbeszédbe bocsátkozni az emberekkel

Van egy különös párhuzam az istenszeretet és az emberszeretet között. Istenben maradni annyi, mint a barátság megszakítatlan dialógusába bocsátkozni vele. Megmaradni embertársunk szeretetében annyi, mint elfogadni és kapcsolatba lépni vele *a szeretet párbeszédének bensőségében*.

Ahogy *Isten beszélgetésbe elegendik* az emberrel a Megtestesülés misztériumában — azért, hogy az ember válaszolni tudjon Istennek az imádságban — ugyanúgy a keresztény ember is beszélgetésbe kezd testvéreivel. Ez a párbeszéd egyre inkább az emberek iránti szeretetének kíváncsiságos kifejezője lesz.

Úgy tűnik, a felebaráti szeretet napjainkban egyre inkább abban nyilatkozik meg, hogy anyagi dolgokat adunk — ahelyett, hogy a személyes találkozást keressük. Az életszínvonal fokról fokra emelkedik, de felmerül egy másik szükséglet, hogy *egyetlen és eredeti személyiségnek* ismerjenek el bennünket. Ebben a helyzetben az Úr új hívása és parancsa szerint a keresztényeknek meg kell találniuk a módot, hogyan tehetik személyessé sokrétű kapcsolataikat, amelyek a többiekhez fűzik őket — a munkában, családban, vagy a baráti körben. Egyezőval felül kell emelkedni a technikai kapcsolatokon, hogy felfedezhessük az embereket, mint személyiségeket, egyéneket: „A modern szent azok sorából kerül ki, akiknek sikerült megfordítaniuk szívük spontán megnyilatkozásait: megszokott irányulásuk az embernek, mint személyiségnek az elfogadása és keresése felé fordul, akivel közvetlenül, egy teljes dialógus barátságában találkozik... vagy közvetve, egy funkcionális kapcsolat kölcsönhatásában”. (A.-M. Besnard, *Visage spirituel des temps nouveaux*.)

A *hívó ember párbeszéde* az élő Istennel, — ez az a végső realitás, amelyet „jelekben” az emberekkel folytatott dialógusban él meg. Az igazán imádkozó emberek könnyen lépnek kapcsolatba embertársaikkal. Azt mondhatnánk, hogy testvéreiket hallgatva folytatják a párbeszédet Istennel, aki nemcsak a Szentírásban beszél, hanem az eseményekben és személyekben keresztül is. Ismerjük el egyszerűen, hogy az igazi párbeszéd nem természetes magatartása az embernek. Nehéz kapcsolatba lépni felebarátainkkal, mint ahogyan nem könnyű dialógust folytatni az Istennel. Mindkettő lényünk *teljes megtérését* feltételezi. — Ezen a téren valóságos lelki harcot kell kezdenünk annak érdekében, hogy igazi beszélgető társakká váljunk. Soroljunk csak fel néhány magatartási formát, amelyek segítenek megmaradni testvéreink szeretetében. Nagyon is úgy látszik, hogy a feltétel nélküli és meleg elfogadás az az első aktus, amelynek következtében az emberek bizalommal lehetnek irántunk. Az elfogadás feltételezi, hogy tudjunk hallgatni; hogy meghallgatjuk az embereket mondanivalójuk teljességében. Az esetek többségében túl gyorsan beszélünk és megakadályozzuk az embereket abban, hogy igazán ki tudják fejezni magukat. A legszebb ajánlék, amit adhatunk: meghallgatni őket tartózkodás nélkül és szeretettel — anélkül, hogy magyarázni próbálnánk vagy általánosítaniuk, amit mondanak. Krisztus magatartását kell utánoznunk. — *Elfogadni, meghallgatni, együttérezni, megérteni* — ítékezés nélkül — ezt igényli tőlünk az igazi felebaráti szeretet.

Figyelmesnek lenni az ember iránt

Ha magunkévá akarjuk tenni azt az alapvető szemléletet, ami a zsinati vitákat is életet, akkor figyelünk kell az emberre. A zsinat különös gonddal foglalkozott az ember helyzetével, és VI. Pál pápa nem félt kijelenteni: „Nálunk is megvan — jobban mint bárhol — az ember kultusza” (1966. jan. 2.). — Az egyház engedi, akarja, hogy saját tudatában visszhangozzék az ember minden kérdése; ezért teszi magáévá az ember minden nyugtalan-ságát és örömét.

A legjobb módszer az ember igazi értékének újrafelfedezésére, ha utánanézzünk az evan-géliumban, hogyan látta Krisztus az Őt körülvevő embereket. Tekintetének a mélysége an-nak az érdeklődésnek és szeretetnek a jele, amellyel feljűk közeledett. — Szeretettel te-kin: a gazdag fiatalemberre és szomorúan látja távozását. Rátekint Péterre bukása után. Látja az írástudókat, a házasságtörő asszonyt, a latort, a szegényeket és betegeket. Az evangélista minden esetben megjegyzi a pillantás mélységét: telve szeretettel vagy szomorúsággal. — De gyakran nem is Krisztus tekintetéről van szó, hanem maga Jézus tudósít bennünket felfedezéseiről. Velünk együtt szemléli azokat, akik körülveszik. Mi sokszor el-megyünk a dolgok és személyek mellett anélkül, hogy valóban látnánk őket. Jézus érdek-lődik az emberek iránt és meglátja őket. Sőt bensőleg látja őket azáltal, hogy kapcsolatba lép örömmel és bánattal. Valóban beleéli magát az asszony helyzetébe, aki kisepri házát, hogy megtalálja az elveszett pénzdarabot. Ugyanazt a nyugtalan-ságot érzi, amit a családtag, aki távozó fia után tekint. Azonosul a pásztorral is, akinek a báránya elveszett. — Különös szeretettel tekint a kisemberekre és azokra, akik távol vannak tanítványainak és apostolainak csoportjától. — Mielőtt szólna és cselekedne, szemügyre veszi az emberek valódi életét, akiknek az üdvösséget hozza. Kiváltságos pillantással nézi őket, hogy felfe-je előttük: Isten már munkálkodik bennük.

A mai keresztények számára az evangelizációs lelkület elsősorban ebben állhat: úgy kell tekintenünk az emberekre, hogy a bennük jelenlévő és munkálkodó Istenet keressük. Krisztus „tekintetének”, magatartásának első vonása az ingyenesség és érdekmentesség. Ugyanakkor *figyelemmel van az emberek profán életére*, komolyan érdeklődik olyan dolgok és megnyilat-kozások iránt, amelyeknek szemmel láthatóan semmi közük a vallási és erkölcsi tartomá-nyokhoz. Beszél a kereskedő, a földműves, a pásztor, a hivatalnok életéről. Eayenesen ah-hoz nyúl, ami érdeklődésünknek lényege, mert tudja, hogy az Isten munkálkodik az embe-rek profán életében is.

Mivel *Krisztus szemlélete*, magatartása egyben „modell” is számunkra, tegyük fel a kér-dést: ugyanilyen *ingyenes és érdekmentes* pillantással nézünk-e mi is embertársainkra? Be-leéljük-e magunkat helyzetükbe, amely nem csupán problémákat hordoz, hanem gazdag-ságot is jelent? — Gyakran azért nem látjuk az élet lényegét, mert kategorizálunk. Jézus nem osztályozza az embereket. Nem mondja Nikodémusról, hogy „egy tekintélyes ember”. Mátéről, hogy „egy tisztviselő”, Pilátusról, hogy „egy közhivatalnok”, a vakon születtről sem beszél úgy, mint a farizeusok. Nem. — számára minden ember eredeti, önálló, egyetlen szóba nem leaayszerűsíthető személyiség.

Jézus tekintete érdekmentes. Nem akarja mindenáron megnyerni az embereket. A gazdag ifjúnak azt mondja: ha akard... A mi tekintetünk elég gyakran „birtokló”, mert maunk-hoz akarjuk vonni az embereket; szépszerével vagy erőszakkal saját ügyünkbe akarjuk be-vonni őket. — Krisztus nem kereste a birtoklást. Megkérdezte: „Mit akartok?” (Jn 1,38). Azért tett így, mert jól tudta, hogy Atyja munkálkodik minden ember szívében.

Úgy tűnik, mindenek előtt ezt a formát kell ilténie felebaráti szeretetűnknek. Ha szer-etetünk nem érdekmentes, ha nem tiszteli mások szabadságát, ha nem igyekszünk beleélni maunkat helyzetükbe — akkor nem érdemli meg a természetfeletti szeretet nevet.

Krisztus szemlélete az emberről pozitív és optimista. Nem naív optimizmusról van szó, mert jól tudja, mi lakik az emberben. Nincsenek illúziói, de hisz az emberben. — Amikor a zsinat a ma emberét szemléli, ugyanezzel az optimizmussal teszi: Igen, a zsinat egyháza egy kicsit úgy tekintett a világra, amint az Isten nézte csodálata méltó és mérhetetlen művét a teremtés után. Isten látta, hogy mindaz, hogy mindaz, amit teremtett, jó.

Az egyház ma a világot valamennyi kifejeződési formájában szemléli: kozmikus, emberi, történeti, kulturális és társadalmi relációkban... és milderre mérhetetlen csodálattal, nagy tisztelettel, anyai szimpátiával és nagylelkű szeretettel akar tekinteni. — Nem mintha az egyház szeme elsiklana az emberi rossz, a bűn felett, a halál és a nyomor, az éhínség, az egyenlenség, a háború és tudatlanság felett; az élet, a dolgok és az ember sokszoros és mindig fenyegető roskatagsága felett. Nem. Szeme nem sikkli el a bajok felett, hanem még nagyobb szeretettel tekint rájuk, ahogy az orvos tekint betegére, ahogy a szamaritá-nus nézett a szerencsétlen félholtra a jerikói úton (Vö. VI. Pál, 1966. jan. 13-i beszéde).

Jézus tekintete jószágos és pozitív. Amikor a samariai asszonyra néz, aki oly elveszettnek

látszott, meglátja benne azt is, ami jó, hogy megtisztítsa és megszentelje. Ugyanígy a házasságtörő asszonyban is sok szeretetet talál s ezért megbocsátja minden vétkét. Észreveszi, hogy Zakeus felmászott a fára, hogy lássa őt. Aki látni akarja Jézust, még ha vámos, tolvaj, a rómaiak szövetségese is, abban megvan a hit csírája.

Miért olyan optimista Krisztus azokkal szemben is, akik — emberi szemmel nézve — távol vannak az üdvösségtől? Azért, mert egyedülálló módon tudja, hogy Atyja munkálkodik az emberiségben és minden ember szívében. Jól mondja Karl Rahner, hogy minden embernek vannak „antennái” Isten felismerésére. — Missziós lelkülettel, evangelizációs készséggel rendelkezni annyit jelent, mint bírni *Krisztus természetfölötti optimizmusát*, amelyvel felfedezzük az élet értékeit.

Minél előbbre halad Krisztus a megváltás művében, annál inkább növekszik vágya, hogy *megmentse az embereket*. Ez teszi Krisztus tekintetét olykor mélységesen elégedetlenné és bizonyos vonatkozásban fájdalmassá. Egyedülálló módon látja a bajt és a bűnt, amely az emberekben összekeveredik a kegyelemmel. Ez a jó mag, amely összekeveredik a konkolyal, s amellyel aratásig kell várni. — Amikor felfogja a házasságtörő asszony életének egész drámáját, kötelessé, hogy többé ne vétkezzen. Ostorozza a farizeusok álszent viselkedését, akik makacsul visszautasítják a világosságot. Amikor megérti Zakeust — jobban, mint bárki más — azt mondja: „Az Emberfia azért jött, hogy megmentse, ami elveszett” (Mt 18,11). Látja azt a szerencétlenséget is, amely Jeruzsálemre vár.

Miért elégedetlen hát Jézus? Mert jól tudja, hogy Isten minden ember üdvösségét akarja. Tudja, hogy sokkal teljesebb és boldogabb emberek élnének a világon, ha megismernék az Atyát: „Az örök élet az, hogy ismerjenek téged, egyedül igaz Istent és akit küldtél, Jézus Krisztust” (Jn 17,3). Amikor Jézus az ember boldogságát kívánja, ugyanakkor az Atya dicsőségét is akarja. Már Szent Ireneus mondotta: „Az Isten dicsősége az élő ember, az ember élete az Isten dicsősége”. — Milyen nagy öröm lesz az égben, ha a kereső-tévelygő emberek megismerik az Atyát és az Ő életéből élnek: „Jobban örülnek a mennyben egy megtérő bűnösnek, mint kilencvenkilenc igaznak, akiknek nincs szüksége megtérésre” (Lk 15,7).

A mi humanizmusunk — mondja VI. Pál — kereszténységgé válik és a mi kereszténységünk teocentrikus. Olyannyira, hogy kijelenthetjük: ahhoz, hogy Istent megismerhessük, ismerünk kell az embert” (Beszéd a zsinathoz, 1965. dec. 7.).

Elkötelezni magunkat az ember szolgálatára

Egy fiatal lány elvégezte az egyetemet. Mivel nem tudott elhelyezkedni saját szakterületén, másutt kellett dolgoznia. Ez súlyos elégedetlenséget váltott ki belőle, elkedvetlenítette és bizalmatlanná tette az emberekkel, az étellel szemben. Ha a szülei nem tudták volna felfogni ennek a családottságnak komoly okait, ha nem hallgatták volna meg türelmesen, hogy meglássák belső drámájának mélységét — akkor félt, hogy sohasem lettek volna képesek segíteni gyermekük helyzetén. Szemléletük, éles, nyitott tekintetük tette őket képessé a segítségre. — Így van ez a világ evangelizációjának művében is. Amíg a keresztények nem szemlélik mérhetetlen megértéssel, figyelemmel az őket körülvevő embereket, addig nem jutnak el igazi szeretetükre.

Nem lehet olcsó, könnyű megoldásokkal szolgálni testvéreinknek. Sohasem hangsúlyozhatjuk eléggé, hogy a szeretet ma nem elégedhet meg pillanatnyi segítséggel és a jótékonyág külső cselekedeteivel. *Embartársaink valódi szeretete feltételezi a szolgálatukra való elkötelezettségünket*. A keresztény arra hivatott, hogy az Úr Jézus ismertesse meg azokkal az emberekkel, akikkel mindennapi tevékenységében találkozik. Erre csak akkor lesz képes, ha valóban beilleszkedik a családi és a munkaközösségbe, vagy épp a szabadidejüket töltő emberek közösségébe. Ezáltal is evangélizálja testvéreit. — Ezt az utat járva természetesen nemcsak Isten jelenlétét fedezi fel, hanem a bűn nyomait is. Olykor a munka világában, amelyet megmérgez az egoizmus, a nyereségvágy és az egyén rovására menő társadalmi igazságtalanság. Máskor a szabadidő világában, ahol az élvezet uralkodik. Ismét máskor a gazdasági élet világában, ahol elnyomják a legkisebbet, vagy a háború világában, amelyben gyilkolnak.

A kereszténynek meg kell látnia a bűn nyomait és mint Krisztusnak, neki is mélységesen elégedetlenné kell lennie. A gazdasági, kulturális és társadalmi realitások világában elkötelezeten kell harcolnia azért, hogy az emberi közösségek egyre inkább belesimuljanak Isten terveibe. — Megmaradni a testvérek szolgálatában annyit jelent, mint hatékonyan elkötelezni magát az ő szolgálatukra. Ezáltal bizonyíthatja, hogy Isten — akinek tanúja — érdeklődik az ember iránt és meg akarja menteni. Isten alapvető jele a mai világban az Úr szeretete az ember iránt, amely a keresztényeknek a testvérekért vállalt szolgálataiban fejeződik ki.

Az ember ma is vár valakire, mint az inaszakadt egykor a jeruzsálemi tó szélén. Krisztus felszólít bennünket, hogy odafigyeljünk. Ennek az odafigyelésnek az erejében a veszélyeztetett ember megtapasztalhatja, hogy egy másik ember itt van érte. Talán maga is megtörtén, bizonytalankodva, bűnösen és kétségektől gyötörtén, a halálhoz közel, de mégis érte. Talán ő maga sem ismeri a „választ”, de közelsége mégis jólesik és enyhülést hoz.

Amikor a „nem vagy egyedül!” szavát belemondjuk az élet pusztaságában és azt hűségesen ismételtetjük, akkor új reménység támad, és egyszercsak elkezdnek buzogni a források a másokban, a többiben. A lélekből egy újfajta gazdagság születik: élet keletkezik ott, ahol előzőleg kiaszotttság és értelmetlenség volt. — A várakozó ember végre otthonra talál egy emberben, aki az Isten követésében jár, mert vállalja a szeretet erejében fogant evangelizációs munkát.

Kozma Imre

JÉZUS EVANGÉLIUMA ÉS AZ EGYHÁZ KÜLDETÉSE

Jézus Istentől kapott küldetésének vallja, hogy „örömhírt vigyen a szegényeknek” (vö. Lk 4,18), hogy „hirdesse Isten országát” (vö. Lk 4,43). Ennek a mennyei Atyától kapott küldetésnek a folytatását rábízta apostolaira: „Menjetek el az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek!” (Mk 16,15) Ugyanazzal az isteni küldetéssel és tekintéllyel ruházta fel őket, mint amellyel őt küldte Atyja: „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket!” (Jn 20,21) Ha a küldetésre, az evangélium hirdetésére vonatkozó legfontosabb ígéket összevetjük, azt látjuk, hogy az evangélium első hirdetője: *Jézus Krisztus*, mennybemenetele után pedig az *ősegyház*.

Milyen összefüggés van Jézus evangelizálása és az ősegyház örömhír hirdetése között? — Egy modern szemlélet „Jézus kereszten történt halálát úgy értelmezi, mint egy próféta tragikus végét, aki megértetlenül, üldöztetések közepette hirdetett egy nagy eszmét és ezért az eszméért a halálba ment, egy borzalmas félreértés áldozataként. (...) Tanítványai, — rövid megtorpanás után — összegyülekeztek és hirdették tanítását” (Günther Bornkamm, *Jesus von Nazareth*, Stuttgart — Varga Zsigmond J. fordítása a Debreceni Református Theológiai Akadémia Jegyzetkészítő irodájában, 153. old.) ...Mindaz, amit az ősegyház mond és tesz, *Jézus küldetésének kifejezése*. Ő az egyedüli Jel.

Hogyan lesz az örömhír hozó Jézusból a „hirdetett Krisztus?” Az ősegyház nem változtatta-e meg az isteni üzenet tartalmát? Nem keveredtek-e az isteni igazságok bűzjába konkolyok és gyomnövények? A pogány világgal, a hellenizmussal való találkozás nem vonta-e be emberi bölcsesség salakjával az isteni ige drága kincseit? — teszik fel az aggódó keresztények a kérdést. A Jézus örömhírét terjesztő evangelisták és apostokok előtt kettős feladat állt: egyrészt őrizniök kellett Jézus tanításának tisztaságát, eredeti értékeit, másrészt — korunk emberéhez alkalmazkodva — annak a kultúrának és kornak a nyelvén és gondolkodási formáiban kellett kifejezniök az örök igazságokat.

A vázolt problémának a megválaszolásához VI. Pál „Evangélii Nuntiandi” (EN) apostoli buzdításának gondolatmenetét követve nyújtunk itt néhány gondolatot: — *Jézus hirdeti Isten országát* (EN 6—12) — *Evangelizáló közösséget alapít* (EN 13—14) — *Az egyház vállalja az örömhír közlésének küldetését* (EN 15—16).

Jézus hirdeti Isten országát

„JÉZUS ÖNMAGA AZ ISTEN ÖRÖMHÍRE, és ennek az örömhírnek Ő az első és legnagyobb hírnöke. Erre tette fel az életét teljes feláldozásáig” (EN 7.). Nehéz pontosan körvonalazni, mit is jelent az örömhír hirdetése. Ha ugyanis elmélyedünk az evangéliumok tudósításaiban és egyre mélyebbre hatolunk Isten titkaiba, olyan értékes kincsekre bukkanunk, amiket nehéz fogalmilag pontosan körülírni, teljesebb megragadásukhoz a „dolgok belső megizlése” (Szent Ignác) szükséges.

Jézus azt hirdeti, hogy *Öbenne* érkezett el az Isten Ország! — Amikor azzal vádolják, hogy Belzebubnak, a gonosz lelek fejedelmének segítségével űzi ki az ördögöket, ezt így cáfolja: Lehetetlen, hogy meghasonlott volna a sátán országa! Majd azt kérdezi: „A ti fiaitok kinek a segítségével űzik ki őket?” (Lk 11,19) „De ha én az Isten újjával űzöm ki a gonosz lelkeket, akkor már közel van hozzátok az Isten Ország! (Lk 11,20) A börtönben sínylődő Keresztelő János elküldi hozzá tanítványait a gyöttrő kérdés-

sel: „Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk?” — Jézus hivatkozik végbevitt csodatetteire, arra is, hogy „a szegényeknek hirdetik az evangéliumot” — majd hozzáfűzi: „Boldog, aki meg nem botránkozik rajtam!” (Vö. Lk 7,20—23. par.) A farizuesok is megkérdezik tőle: Mikor jön el Isten országa? Ezt feleli: „Az Isten országa nem jön el szombatünő módon. Nem lehet azt mondani: Nézzétek, itt van, vagy amott. Mert az Isten országa köztetek (más értelmezés szerint: bennetek!) van” (Lk 17,20—21). — Ő maga teljesen feloldódik szavában és tettében, — és ez „Jézus igehirdetésének és munkásságának legsajátosabb vonása” (Bornkamm, i. m. 144.). Jézus személye, szavai, munkássága tehát úgy fonódnak egymásba, hogy egymástól el nem választhatók. Walter Kasper mondja: „Jézus istenségéről, úr-voltáról van szó, ami jelenti egyúttal az emberlét emberiségét és a világ üdvösségét (...), ez Jézus igehirdetésének alapmotívuma (...), egyszersmind személye végső titka” — Az eljövendő Isten-országról szóló üzenet tehát a krisztológiának is alap gondolata” (Jesus, der Christus, Mainz^o 1976. 85.).

Isten Országát Jézus olyan fontosnak tartja, hogy minden más csak a „többi, ami hozzáadatik” (vö. Mt 6,33). Erkölcsi követelményeit a Hegyi Beszédben találhatjuk meg (Mt 5.6.7. fej.). — Mindezekből felismerhető, hogy Isten országa egyrészt már elérkezett, ereje már most tevékenykedik az emberekben, a végső beteljesedés azonban még hátra van. Isten országa: Isten nagy ajándéka és az ember teljes botátságára: üdvössége is, amely szabaddulást jelent a büntől és a gonosztól.

ISTEN ORSZAGÁNAK ÉS AZ EMBER ÜDVÖSSÉGÉNEK végtelen értékét mutatja, hogy Jézus „halála és feltámadása végleg megőrizte üdvösségünk vételárát, de a történelem során sok szenvedés közt kell türelemmel kitartani, amíg csak minden be nem teljesül Krisztus végső eljövételében...” (EN 9.). A keresztény ember Istent látja Krisztusban. Ez pedig az istenszemlélet forradalmi átalakulásához vezetett mind az ószövetségi zsidó, mind pedig a görög hellénista-pogány bölcsélet istenszemléletével szemben. Hogy Jézus Krisztus „valóságos Isten” — ez az állítás „istenkáromlásnak” tűnik a zsidók szemébe (vö. Jézus kihallgatása Kaifás főpap előtt: Mt 26,63—66). A pogány szemlélettel szemben viszont a keresztény hit abban teljeseedik ki, hogy Isten mindenhatósága egyúttal „mindent-elszenvedés” is, örökkévalósága nem merev változathatatlan, hanem dinamika, élet, szeretet és önközlés, transzcendencia egyúttal immanencia is, istenségének legteljesebb kifejeződése: szabadsága a szeretetben! Isten „Egészen Más”, mint amilyenek mi az Egészen Mást elgondoljuk! Istennel a názáreti Jézus egészen valós történetében és sorsában találkozunk. Ő a másokért élő Istenember, és az emberek iránti végső és teljes önátadásában jelenti meg előttünk Isten királyi uralmát, amely új szolidaritást és szeretetközösséget alapozott meg az emberek között is. Jézus személye egyetemes üdvösségünk: „Mindnyájan az Ő teljességéből merítettünk, kegyelmet kegyelemre halmozva” (Jn 1,16).

Habár Isten Országá, az üdvösség elsősorban Isten ingyenes ajándéka „de nekünk magunknak is ERŐFESZÍTÉST KELL TENNÜNK ÉRTE”. (EN 10.) Megéri a fáradozást, az áldozatokat, hiszen mindennél értékesebb kincs. Erről szólnak Jézus példabeszédei az elrejtett kincsről és a gyöngykereskedőről (Mt 13,44—46). Csak az erőszakosok ragadhatják magukhoz. Ez az erőszak azonban nem külső törtetés, nem mások letiprása, háttérbe szorítása, hanem azt jelenti, hogy önmagunkon kell erőt vennünk, virrasztani és imádkozni kell, hogy a kísértésben el ne essünk, „A lélek ugyan készséges, a test azonban erőtlén!” (Mt 26,41) Jól kell gazdálkodnunk Istentől kapott talentumainkkal, éberben, virrasztva, számadásra készen várva Urunk visszatérését.

Jézusnak a múltban történt megváltásából fakadó kegyelmeivel úgy kell megragadnunk a jelen nyújtotta alkalmas időt, a felkínálkozó lehetőségeket, hogy a jövő számadására kész boldogsága irányítson.

Jézus evangelizáló közösséget alapított

„Jézus tanítványai KOZÖSSÉGET ALKOTNAK és ez a közösség lesz az evangélium hírnöke” (EN 13.). Jézus minden ember Megváltója és Üdvözítője, ezért azt akarta, hogy Isten országának örömhíre és az üdvösség eljusson minden kor minden emberéhez. Elméletileg tekintve Isten más módon is gondoskodhatott volna erről, — (belső sugallatok, egyéni útmutatások, kisebb közösségek stb.) — viszont tény az, hogy az egyház alapítása megfelel mind Jézus szándékának, mind az ember társadalmi és történelmi dimenzióinak, mind szabadsága tiszteletben tartásának, mind pedig Isten minden embert üdvözíteni szándékozó tervének (vö. 1Tim 2,4).

Az ősegyház missziója kérdésében Jézusnak a mennybemenetele előtt elhangzott szavai adják meg a kulcsot. „Én kaptam minden hatalmat a mennyben és a földön. Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket. Kereszteljétek meg őket az Atya

és a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítatók meg őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. S én veletek vagyok mindennap a világ végéig" (Mt 28,18—20). Ez a szakasz három fontos kijelentést tartalmaz: 1. Jézusnak, *mint felmagasztalt Úrnak a tekintélyét* (18b); 2. *Az apostolokhoz szóló megbízatást* (19—20a) 3. *Jézus maraítandó jelenlétének ígérését*. — „Hirdessétek az evangéliumot!” — ezt a kifejezést Máté már így fogalmazza át: „tegyétek tanítványommá mind a népeket!” Bornkamm szerint ez azt jelenti, hogy mindaz, aki csatlakozik a kereszténységhez, egész életvitelében tartsa magát Jézus szavaival (Der Auferstandene und der Irdische, Mt 28,16—20, Zeit und Geschichte. Hrg: R. Bultmann, Tübingen, 1964. 171—191.). — Mások úgy gondolják, hogy *Máté itt már a pogányok misszionálására gondol* (vö. R. Hümmel, Die Auseinandersetzung zwischen Kirche und Judentum im Matthäusevangelium, München, 1963. 141. k.). A kérdést az oldja meg, hogy az „ethné” (nép, nemzet) kifejezés magába foglalja-e a zsidókat is, vagy csak a pogányokat? — S. G. Wilson szerint a pogányokhoz szóló hithirdetés *apokaliptikus értelmezésben az Új Korszak jele* (vö. Mk 13,10; — The Gentiles and the Gentile Mission in Luke-Acts, Cambridge, 1973. 47.).

Az apostolok evangelizáló küldetését MÁRK így írja le: „Menjete az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözl, aki nem hisz, elkárhozik. (...) Az Úr velük volt munkájukban és tanításukat csodákkal kísérte és igazolta” (Mk 16,15,20).

LUKÁCS a pogány missziót a Messiás szenvedéséből és feltámadásából kiindul és Jeruzsálemből Szamarián át a föld végső határáig terjedő *bűnbocsánathirdetés* gyanánt értelmezi. „Meg van írva, hogy a Messiásnak szenvednie kell és harmadnap fel kell támadnia a halálból. Nevében megtérést és bűnbocsánatot kell hirdetni minden népnek Jeruzsálemtől kezdve” (Lk 24,45—47.). Ez egyúttal *tanúságtétel Jézus mellett*: „Amikor leszáll rátok a Szentlélek, erő tölt el benneteket és tanúim lesztek Jeruzsálemben és egész Judeában és Szamariában egészen a föld végső határáig” (ApCsel 1,8).

JÁNOS szerint a keresztény közösség tudatában van annak, hogy küldetése: *„tanúságtétel Jézus mellett”*. Különösen kidomborodik ez a szempont Szent János első levelének elején: „Ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit a szemünkkel láttunk, és amit a kezünkkel tapintottunk, az élet Igéjét hirdetjük nektek. Igen, az élet megjelent, láttuk, tanúságot teszünk róla, és hirdetjük nektek az örök életet, amely az Atyánál volt és megjelent nekünk” (1Jn 1,1—2.). „Az Isten tanúsága az, hogy tanúságot tett Fia mellett. (...) ennek a tanúságnak az a tartalma, hogy az Isten örök életet adott nekünk, ez az élet az ő Fiában van” (1Jn 5,9,11).

SZENT PÁL az evangélium hirdetésében látja *élete értelmét*. Az evangélium hirdetésére Isten választotta ki (Róm 1,1), Ő hívta meg, „hogy kinyilatkoztassa bennem Fiát, hogy hirdessem a pogányoknak” (Gal 1,15), Isten „ítélte alkalmasnak az evangélium hirdetésére” (1Tesz 2,4), és az evangéliumi reménynek lett a szolgája (Kol 1,23). „Hogy az evangéliumot hirdetem, azzal nem dicsekedhetem, hiszen ez kényszerű kötelességem. Jaj nekem ugyanis, ha nem hirdetem az evangéliumot!” (1Kor 9,16) Az evangélium hirdetésével szívvel-lélekkel szolgálja Istent (vö. Róm 1,9), „Krisztus Jézus szolgájának kell lennem a pogányok között és Isten evangéliumának szent szolgálatát kell ellátnom, hogy a pogány népek a Szentlélektől megszentelt, kedves áldozati ajándékká legyenek” (Róm 15,16).

A Jó Hír hirdetése azonban nemcsak az apostolok feladata, hanem *minden keresztény hívő* is hivatott erre: „Ti azonban választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet, tulajdonul kiválasztott nép vagytok, hogy annak *dicsőségét hirdessétek*, aki a sötétségből meghívott benneteket csodálatos világosságára” — írja Szent Péter a kisázsiai „választott zarándokoknak”.

Az egyház vállalja az örömhír közlésének küldetését

„Ismétlően is hangsúlyozni akartuk, hogy az egyháznak *első és magátólértendő FELADATA HIRDETNI AZ EVANGÉLIUMOT MINDEN EMBERNEK*” (Szinódusi atyák nyilatkozata 8. pont, Osservatore Romano, 1974. okt. 27. Vö. EN 15; Lumen Gentium 8. Ad Gentes 5.).

Nem szabad éles határvonalat húzni az egyház belső élete és kifelé ható tevékenysége közé. Az *egyház belső élete is tanúságtétellel válik*, az imádság, a Szentírás hallgatása, szentbeszéd, a szeretetszolgálatok, és a „kenyértörés”, a szentségek és szentelmények kiszolgáltatása is. Mindezek csodálkozást keltenek, megtérésre ösztönöznek, hirdetik a Jó Hírt. „Az evangelizálás így válik az egész egyház közös művévé, amelyhez *mindenki a saját munkájával járul hozzá a többiek javára*” (EN 15.).

Az egyház *ön magát is evangelizálja*. A hívek egymásban kölcsönösen ében tartják a hitet, élesztik a reményt, felszítják a szeretetet. Az evangélium szerinti élet sok

örömet jelent, de sok lelki tusakodást is: küzdelmet a világ bálványainak legyőzésére, kísérte-
tések leküzdését, keresztek viselését, áldozatok örömteli vállalását, élethelyzetek elfogadá-
sát, szenvedésteli, nehéz szituációk lelki „feldolgozását” és életünk egészébe való bele-
építését is. „Örömmel szenvedek értetek, és testemben kiegészítem, ami Krisztus szenvedé-
séből hiányzik, testének, az Egyháznak javára” — írja Szent Pál (Kol 1,24). Az Istennek
szeretből felajánlott szenvedés is „evangelizáció” lehet, hiszen az Apostol így folytatja
az előbbi gondolatot: „Ennek lettem a szolgája *abból a hivatásból, amelyet értetek kaptam,
hogy az Isten szavát érvényre juttassam*” (Kol 1,25).

Az egyház azonban nem zárkózhat be falai mögé, hiszen Jézustól kapott má sok hoz-
szóló küldetése van! Ezért nem lehet az evangéliumot sem az egyház nélkül, sem
az egyház ellenére hirdetni. Téves az a felfogás: Krisztus igen, egyház: nem! „Aki titeket
hallgat, engem hallgat” — mondja Jézus (Lk 16,10). Hiszen „Krisztus is szerette az egyházat
és feláldozta magát érte” (Ef 5,25), és ez a Jézus az Isten képmása és az emberiség péld-
aképe. „Jézus történelmi jelentősége és egyetemes jelentősége közötti közvetítés az egyház
küldetése” (Schillebeeckx, Jesus, Herder,³ 1975. 596.).

Az egyház mégsem lehet egyszerűen a „történeti Jézus meghosszabbítása”, sem a „meg-
dicsőült Krisztus fényének előrevetítése.” Az egyház a történeti Jézus életéből, igehirdeté-
séből, szenvedéséből, halálából és feltámadásából született és a „megdicsőült Krisztus”
elé és felé menetelő zarándok „Isten népe”. Minden nép és minden ember evangelizálására
hivatott és nyitott közösség. Mint a názáreti Jézus élete, — úgy az egyház is bele van
ágyazva a történelembe, ugyanakkor túlhaladja a történelmet és transzcendens kapcsolat-
ban van a mennyei Atyával. „Fontos, hogy megértsük, hogyan kapcsolódik egybe a történeti
Jézus emléke — tetteinek és beszédeinek teológiai magyarázatával — hogy a názáreti Jé-
zuson átragyogjon a dicsőséges Krisztus” — tanítják a János-evangélium kutatói (M. E.
Boismard—E. Cothenet, La tradition johannique, Introduction à la Bible, Le Nouveau Testa-
ment, Desclée, Paris, 1977. 229.). A János-evangélium irodalmi műfaját így határozzák meg:
„Aktualizáló tanúságtétel”. „János történetiségét a tanúságtétel ilyen koncepcióján kell lem-
mérnünk: Horizontját a názáreti Jézus alkotja, ám Jézust a történelem síkján csak annyiban
ragadja meg, amennyiben Ő Krisztusnak, Isten Fiának bizonyul, aki belépett a dicső-
ségbe és ura lett az egyháznak” (i. m. 232.).

Az egyház tehát a történeti Jézus és a megdicsőült Krisztus között feszülő Híd. Egyik
pilléréről sem mondhat le anélkül, hogy össze ne omolna. „De éppen ez a gyülekezet,
amely várja az eljövendő Urat, és Lélekből már bizonyos is a jelenlétéről, egyben tudato-
san hozzáköti magát a földi Jézus útjához és igehirdetéséhez: földi útjára nézve az Ő út-
mutatását és ígérteét fogadja el, nem a jövődőre irányuló reménység ellenére, hanem
éppen emiatt a reménység miatt. Az Eljövendőre irányuló várakozása éppen abban kapja
meg erejét és alapját, hogy tud az „egykor”-ról és a „most”-ról. Így (...) a misszió nagy
témája az, hogy kikiáltsa, meghirdesse Jézus Krisztusnak a keresztes és feltámadás által el-
végzett megváltásáról és a világ fölött való uralkodásáról szóló üzenetét” (Bornkamm, i. m.
161.). Jézus üzenetének egyszerre van történeti dimenziója és mindenkori időszerűsége.

AZ EGYSÉGES ÉS SZERVES FEJLŐDÉS az eddigiekből nyilvánvaló Jézus evangelizálása
és az ősegyház igehirdetése között. Isten országa örömhírét az apostolok és tanítványok
továbbadják, terjesztik, az élet körülményeihez és a felvetődő problémákra alkalmazzák.
A történeti Jézus földi életét is „a feltámadás fényében” a Szentlélek eljövetele után
értelmezik, de ez nem jelent torzítást, hamisítást, hamis „istenítést”, — hanem ekkor már
tisztultabban látták és képesek lettek a rejtett titkok nagyobb feltárására, mélyebb meg-
értésére és megértetésére, más — és más kultúrákba — nyelvekbe való átültetésére. Így az
egységes, de részben különböző igehirdetés több patakon át folyva egyesül és duzzad
eleven folyammá. Ez az egységes és szerves fejlődés felismerhető a hagyomány történeti
kibontakozásából és azt bizonyítja, hogy Jézus valóban velünk van, mindennap, a világ
végéig.

Az evangelizálás munkáját folytatnunk kell valóságos vagy látszólagos sikertelenségek
ellenére, amint a magvető is szórta a jó magot, nem törődve azzal, hogy az út szélére hull,
köves talajra vagy tövisek közé esik (vö. Mt 13.); — s ha a magunk részéről megtettük a
tőlünk telhetőt, a többit rábízhatjuk Istenre, aki ezt mondja: „Amint az eső és a hó lehall
az égből és nem tér oda vissza, hanem megöntözi a földet, és termővé, gyümölcsözővé teszi,
hogy magot adjon a magvetőnek és kenyereket az éhezőknek, éppen úgy lesz a szavammal
is, amely ajkamról fakad. Nem tér hozzám vissza eredménytelenül, hanem végbeviszi aka-
ratomat és eléri, amiért küldtem” (Lz 55,10k), hiszen „úgy tetszett Istennek, hogy balgaság-
nak látszó igehirdetéssel üdvözítse a hívőket” (Róm 1,21).

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

MILYEN UTAT ÉPÍTSEN A CSALÁD A GYERMEKEKNEK A HIT FELÉ?

A gyermekek számára a hit felé vezető utat nemcsak a szülők, hanem az egész család építi. A nagyszülők, a nagyobb testvérek, de még a nagybácsik, nagynénik szerepe is jelentős. Középkorúak, főiskolások, vagy dolgozó gyermekeink számára a hit következő stádiuma felé vezető utat — élő hitükkel párhuzamosan — éppúgy kell építenünk, mint az öregség és csapások próbájába sodródó önmagunknak. A gyermeki hitet levedli a kamasz, a felnőtt hitet nem minden öregség teszi érett hitté. Az utak tehát, melyekről tárgyalkunk — bár elsősorban kisgyermekre vonatkoznak — mindnyájunk számára fontosak.

Mindjárt tisztáznunk kell, hogy az Atyához csak Jézus Krisztus által járulhatunk (Ef 2,18). Ő az egyetlen út, de nem K. Barth értelmezése szerint, mintha ez már az apologetika Istenhez vezető többi útjait feleslegessé is tenné. Üdvözítőnk több, mint út, ő az utak célja, az ajtó is.

A teljesség igénye nélkül *tizenhét utat* veszünk sorra, melyek a hit felé vezetnek a gyermekeket, és azokat öt *főútvonalba* rendezhetjük el. Ezek: 1. A tudatalatti formálása. 2. Tudatos érzelmi élet alakítása. 3. Az értelem útjai. 4. Az akarat motiválása. 5. Kegyelmi ráhatások.

I. A *tudatalatti formálása* a legalapvetőbb útépítés. Beszélnek egy funkcionális, indirekt és egy intencionális, direkt nevelésről. A hit megalapozásánál az elsőnek van döntő jelentősége. A legtöbb szülő, testvér, nagyszülő legtöbbször észre sem veszi, hogy mivel alapozza meg a kisgyermek hitét. Minél inkább spontán, annál hatékonyabb a ráhatás. Az első és legfontosabb út tehát:

— 1. *a példa*. Ez vonzó és elirányító. Négyéves korig a tudatalattiban a személyiség magvai megformálódnak. Nagyon jól tudjuk, hogy milyen abszurd dolog a hitoktatónak elsődleges oktatásra átvenni egy hétéves gyermeket, aki a szüleitől jóformán semmilyen vallásos megnyilatkozást nem tapasztalt. Minden Istenről kiejtett szó — amit a gyermekek szüleitől hallanak — hamis lesz, ha csakis előttük, csupán számukra kiejtett szó az. A mi hűségünkkel és türelmünkkel építjük a gyermek öntudatát, és önmagához való hűségét. Ha mi szülők igazságosak és jóságosak vagyunk, tudunk uralkodni haragunkon, — a nyugalomnak, vidámságnak, és békének légkörét teremtjük meg a gyermekek lelkében is. Ez a keresztény nevelés első lépcsőfoka. Nem a keresztény igazságok hírüladása, nem is valami sajátosan keresztény alapigazságok közlése, és még kevésbé valamilyen egyházi magatartásformára való szoktatás. Helmut Geiger szerint: „A keresztény hit személyes döntés, amelyben Jézus Krisztust követve elfogadjuk az Atya hívását. Erre azonban végső fokon nem lehet nevelni. A hívásért lehet imádkozni, ám a szabad döntést nem lehet kikényszeríteni”. Ezért mi — ezen a fokon — a hinni tudásra nevelünk. Ennek pedig legelső és legjárhatóbb útja a keresztény életpélda. Egyik kislányomnak mondta főiskolás barátja: „De jó neked, hogy tudsz hinni!” Egyszerűen hiányoznak belőlük a hit vállalásának emberi előfeltételei. A hitre való képtelenségükért pedig a szülők felelősek!

— 2. A tudatalatti formálásának második útja az *Apa-Any*a eszmény olyan megvalósítása, hogy az út lehessen az Istenhez. Példát a család többi tagjai is adnak, de a hinni tudás megszerzésében mégis a döntő szerep az apáé és az anyáé. Az „Apa” című magyar film is feldolgozta ezt, túlsarkítva. Az első hittankönyvünkről is hallottam már ezt a kritikát, hogy túlhangsúlyozza a földi atya — Mennyei Atya párhuzamot. Én a sokból csak egy, de nagyon fontos útnak tartom az apával, anyával való viszony jó megvalósítását, Krisztus Atyának nevezte az Istent és a hittanórán is így tanítjuk. A fogalom könnyen elcsorbul, vagy kiürül egy izákos, vagy hűtlen, vagy beteg apa esetén. Apa-anya ugyanis törődik velem, tud sokat, sokra képes és tekintély előttem, aki jutalmaz és büntet. Ő mondja meg, hogy mi a jó nekem és mi a rossz. Rendkívül fontos tehát istenképünk kialakulásában. Az apa zárkózottsága a távollevő Isten képével jár együtt, közvetlensége — a mindenütt Je-

lenlevőben való hitet alapozza meg. Sajnos a gyermek istenképe annyira magán hordja a szülők hibáit, hogy később ezt a képet — amit Istenről alkotott magának — még a leg-racionálisabb érvelés hatására sem tudja, mint valóságot elfogadni. Annyira eltorzulhat az istenkép a szülők hibáitól, hogy a serdülő érzelmileg egyenesbe is juthat, amikor magára átvészi a felelősséget, amit eddig Istenre hárított.

Kamaszkorban ugyanis leválik az apáról az istenkép. Ezt megkönnyíti, ha emberi gyöngeségeinkről is tud a gyermekünk és így meg sem formálódik benne a „zordon mennyei felügyelő” eszménye. Ma a gyermekek jelentős része apa nélkül nő fel. De sok kislánynál tapasztaltam azt a helyzetet is, hogy anyjával együtt aput olyan félvad nomádnak tartja, aki egy kicsit kívül áll a társadalmi szabályokon. Ugyhogy nem egészen légből kapott az a felfogás sem, hogy századunkban — mikor a nő dolgozik, nevel és háztartást vezet — a család súlypontja ő lesz, és valamiféle matriarchátus van kialakulóban. Ha még figyelembe vesszük, hogy lényegében több a vallásos anya, mint apa, érthető, hogy miért tárgyalkunk ennél a hitre vezető útnál apa-anya eszményről és nem egyszerűen az apáról.

— 3. Szorosan kapcsolódik ehhez a tudatalatti formálásának harmadik útja: a *biztonságérzet* kialakítása abból a tudatból, hogy „engem szeretnek”. A sok szeretettel megajándékozott gyermek hite megalapozott — írja az előbb említett német szerző. Nem kényeztetésről beszélünk, de a szüleitől, egyháztól és Istenről nagyon szeretett gyermek ajándékoz hitet nekik. „Fészekmelegnek” is nevezik ezt az adottságot, és ebben benne van, hogy nemcsak a szülőknek gyermekük iránti, de az egymás iránti szeretete is erősíti ezt a biztonságot. Egyik ismertető jege ennek, ha a szülők fontosabbnak tartják a gyermek teljesítményénél (sportban, tanulásban) az érzelmi kapcsolatokat. Nem a sikerélmény hajszolása az igazán fontos az életükben, hanem egymás szeretetének — a hibák és sikertelenségek ellenére való — birtoklása. Gondoljunk csak a tékozló fiúra...

— 4. Végül nem jelentéktelen a gyermek tudatalatti világának a hitre való előkészítésében a *liturgiás élmények* útja sem. Családi kisliturgiákon és főleg a templomi istentiszteleten való részvétel, úgy, hogy az lehetőleg pozitív benyomást hagyjon a gyermekben. A karonülők és kisgyermekek templomba járásáról van szó. Szép templom, sokan együtt énekelnek, ünnepi magatartás, nem lehet hangoskodni. Ide rendszeresen jövünk, itt is itthon vagyunk. A virág, csengő, harangszó, szép ruhák, gyertyák, képek a legkisebbekben is hagyják valamit a lélek mélyén, ami az egyházi közösség utáni vágy alapja lesz. Sajnos előfordul, hogy valamikor a paptestvér a kisgyermekkel otrombán türelmetlen, mert csak azt látja a templom kövén tipegő, hangoskodó kis lurkóban, hogy az anyjuk az új cipőcskéjét, ruhácskát, vagy fodros köténykét akarja bemutatni rajtuk.

II. A hitre vezető utak következő csoportja: *A tudatos érzelmi élet alakításának eszközei.*

— 5. A templom, az egyháziak iránti *rokonszenv felkeltése*. Ez már nem ösztönös ragaszkodás, hanem a szülők szimpátiájának tudatos átadása. Virágot hoz a gyermek, pénzt tesz a perselybe, kezd öntudatosodni benne, hogy ez a mi templomunk, a mi papunk, kezd kialakulni a papok iránti vonzódása. Döntő fontosságú, hogy mit hall a papról otthon. Utcai találkozásnál a 3—4 éves kicsi megjegyzést tesz a papra: „Ez pap bácsi”. Akkor, mint kis világának szerves részét regisztrálja a papot a doktor bácsi, postás bácsi és más többé-kevésbé kedves hozzátartozói közé. „Ez pap” — mondja a másik tömören. Ez már egy kis elhatárolást, külső észrevételezést jelent. A gyermek óhatatlanul elárulja szülei érzéseit.

— 6. Még fontosabb a *Jézus iránti szeretet ébresztése*. Ez még nem a hívő szeretet, csak az előbbiekhöz hasonló előlegezett szimpátia. Szeretni Jézust, akit csak képről ismerünk, aki nem is szól hozzánk, aki nem is jól verekedő tv-sztár — nem is ilyen egyszerű. De mégis jó, gyógyít, szereti a gyermekeket és ezért érdemes a barátaink közé sorolni. A képes bibliák, a képes hittankönyvek, a szép szentképek, a karácsonyi jászolka kis szobra, diafilmek és a Jézust jól szemléltető eszközök járhatóvá teszik a gyermeklélek számára ezt a hit felé vezető utat is.

— 7. A tudatos érzelmi élet hitre vezető útja a *csendnek*, a lezárt közösségnek a megbecsülése is. A gyermek természete szerint lármás, mozgékony. Meg kell tanítani elcsendesedni léleekben is, odafigyelni valamire, mert csak így érti meg az Isten hitre hívó szavát. Ez a lezárttság a világ lármájától szükséges, hogy meg legyen a családon kívüli illetéklennel szemben is. Egy jól idomított kutya nem eszi meg az idegentől adott ételt. Egy csendes, megelégedett lelkű gyermek nem megy el akárkivel, nem ül akárkü ölébe, tudja, hogy kitől kapja az állandó és biztonságos szeretetet és azt nem cseréli fel pillanatnyi örömeikért. Keresztanyja csókolgat egy hároméves legénykét. Legnagyobb meglepetésére megszólal a kis bölcs: „Ne csókolgasson engem, van nekem anyukám, az szeret engem!” Ez a kis lezárttság rendkívül jelentős a későbbiekben az ún. „kettős nevelés” és a szexuális élet csábításai között.

— 8. Hitre vezető út a sóvárgás, vágy az isteniek után, a hitet megelőző *áhitat*. (Áhitok, óhajtok valamit). Hány gyerek jön az oltárhoz, nyitja a kis száját áldozáskor. Tudjuk, hogy kíváncsiság, utánzási ösztön leginkább a motívumuk, de vegyük észre benne az ún. „sensus religiosus” gyökereit is, — a vágyat a több, a más, a nagyszerű felé. A kicsiny gyermek irracionális kötődései között nagyon szerencsés dolog, ha ott van ez a sóvárgás, hogy majd ő is elsőáldozó lehessen, ministrálhasson, hogy ő is élhesse a hívők életét.

III. A harmadik csoportja a hitre vezető utaknak már az *értelem területén* vezet. Ezekből csak röviden említek meg négy utat.

— 9. A világban való *rendre és szépségre való utalások* is hitet előkészítő jellegűek. Még Isten nevének említése nélkül is. Csak vegye észre, értékelje a gyermek a szépet, a rendet.

— 10. Talán legfontosabb út ezen a területen a *valóság megszerettetése*. A hit nem ópium, a vallás nem egy a sok törekvés közül, melynek célja a valóságtól elszakadni. A „hozzád menekülünk Uram” nem elfutás önmagunk és a világ elől, hanem az örök Valósághoz való fordulás. A valóság a gyermek számára sem mindig kellemes, de megtanulhatja, hogy felismerése és tudomásulvétele többet ér a mesék és ábrándok világába való menekülésnél. A televízió elszoktatott minket attól, hogy szerény eszközökkel egymás társaságának örüljünk. Van ahol a hétfő esték ún. „családi estét” jelentenek, amikor a gyermekek megtanulnak örülni a szerény valóságnak, megtanulnak veszteni a társasjátékban, és értékelni egymást fogyatékoságaikkal együtt. A modern szülők igyekeznek gyermekeiket a valóság szellemében nevelni, (ijesztgetések, hazugságok kizárása) — ez egy pozitívum a hithez való eljutáshoz. Törekednünk kell, hogy a gyermek szépnek lássa a hétköznapot, tudjon megköszönni egy pohár vizet is. Ha az érzelmeknél fontosnak tartottunk bizonyos lezárt-ságot, itt annál lényegesebb a nyíltság, az önálló vélekedés.

— 11. Jó alapvetés az *állatoktól való különbözőségeink* kihangsúlyozása is. Az, hogy lelkünk van, hogy képesek vagyunk Istenre, akkor lesz számára nyilvánvaló, ha tisztában van a különbségekkel.

— 12. Mikor nagyobbacska lesz, feltehetünk olyan *kérdéseket* előtte, melyekre a vallástalan ember nem tud felelni. Nekünk sem kell még rá felelni, gondolkozzon el rajta. Egy baleset alkalmával: a földi igazságtalanságok hogyan magyarázhatók? Egy születéskor: miért élünk? Egy kudarcnál: lehet-e a sok munka, jóság, szeretet hiábavaló?

IV. Az *akarát motiválása* a negyedik főút a hithez.

— 13. *Céltudatoságra nevelni*. Tudnia kell a gyermeknek, hogy mit akar, és akarja és alkalmazza a hozzá való eszközöket is. Nem macacsság, hanem állhatatosság, hogy azt, amit akarunk, tényleg csináljuk is. A végső célt is csak ilyen ember tudja követni majd. A gyermek, aki nem tanul meg egy célt szolgálni, aligha lesz Isten szolgája. A neofília, az újdonsághajhászás a lázas ütemben fejlődő emberiségnek a gyors változásokkal együttjáró kortünete, illetve kórtünete. Csak az a jó, ami új. Szalmára, pozdorjára épít, aki a neofíliával fertőzött gyermeket akarja hívővé tenni, hiszen a mi életstílusunk, a mi evangéliumunk kétezer éves.

— 14. A *lemondásra* nevelés is a hit felé vezető út. A csupa egészséges önzéssel telített kis vadoncokat a társadalmi együttélés kedvéért úgy is sok lemondásra szoktatjuk. Egész korán meg kell szoknunk, hogy nem teljesül minden álmunk, vannak fájdalmak, kellemetlenségek, miket időnként el kell viselnünk és nem a kellemesség irányítja életünket. A keresztény élet nincs áldozat és keresztthordozási szándék és képesség nélkül. Amikor a szülő a gyermekkel szemben való büntudatát ajándékok halmozásával akarja feloldani, a szeretetet pénzzel pótolni, ezt az utat rombolja szét.

— 15. Az *alkotó munkára* nevelés útja szoros kapcsolatban van az előbbivel. Már az első években is jobban kedveli a gyermek, ha mértékkel alkalmazzuk, mint a játékot. A talentumokat csak az így nevelt gyermek tudja majd kamatoztatni. Az alkotó munkára nevelt gyermek tud egyéni felelősséget hordozni, mert felelünk azért, amit megalkottunk. Az ilyen gyermek tudja magát később megvalósítani Isten akaratára szerint. Nagyon jó előkészítés ez a Krisztusban kibontakozó keresztény közösség építésére is.

— 16. A *szeretetre nevelés* az akarát motiválásának negyedik útja. Nem elég, ha tudja a gyermek, hogy őt szeretik, de tanuljon meg adni, kedveskedni, gondoskodni, amennyire ez gyermeki szinten elképzelhető. Az ünnepeket az ajándékba kapott csokiból valójában nem eszik többet, mint a többi, de ő osztja el. Önmagunk fölé, Istenhez a szeretetben nőhetünk fel, de mielőtt elsajátítanánk ezt a belénkötött erényt, előbb az igazságosságot, a közösségi érzést, a jószívűséget és az örömszerzést kell megtanulnunk.

V. Befejezésül az ötödik főutvonalat is nézzük meg, amely a hithez vezet.

— 17. Ehhez kell talán a család részéről a legtöbb okosság és a legértelmesebb hit: *Kegyelmi ráhatásoknak* kitenni a gyermeket, hiszen Jézus szava világos: „Senki sem jöhet

hozzám, hacsak az Atya nem vonzza őt." (Jn 14,6) Hagy áldja meg a pap, a nagymama, hogy részesüljön a szentelményekben! A hitelözményekhez az Isten természetfeletti ráhatásai is hozzátartoznak. A bérmálás korai kiszolgáltatását is ez teszi érthetővé a keleti szertartásúaknál. Minden bigottság nélkül elmondhatjuk tehát, a család a legáltalánosabb kegyelemeszköz, az imádsággal is jelentősen építheti a gyermekek hit felé vezető útját. Sőt visszatekintve az utak elsorolására pontosan ezt a kettőt emelhetem ki, mint szerintem legfontosabbakat: Ha az akarjuk, hogy gyermekeink higgyenek, szeretni kell őket nagyon és imádkozni értük sokat.

Mosolygó Marcell

A KATEKÉZIS, MINT KÖZÖSSÉGTEREMTŐ ESZKÖZ

Ha a hitoktatás nem elégszik meg a legfontosabb hitbéli tudnivalók elsajátításával, hanem nevelni is akar, akkor a hittanulókat közösséggé is kell alakítani. A hit-életet a mai gyermek szinte kizárólagosan önkéntes, baráti, gyakorló közösségben sajátítja el, éli meg és kedveli meg. — A kor „elidegenedési hulláma” elérte már a gyermek-társadalmat is. A jó osztályközösségek, az élő őrsi-közösségek mellett a bensőséges, jó hittanos-közösségek is segíthetik a gyereket, hogy szociális gondolkodású, nemesen kollektív emberré váljon. — Két rokongyerekekkel sétáltam egyik városunk új lakótelepén. Három másik gyerek jött szemben velünk. „Szia. — szia!” üdvözölték egymást a gyerekek. „Egy iskolába jártok velük? — kérdeztem. „Nem, — volt a válasz — hanem ők is ugyanabba a hittanos csoportba tartoznak...” Nos erről van szó. A frissen nőtt háztömbök kis lakói értékes, új kapocs köti össze.

I. A közösséggé-válás lépései. A lélektan négy fázist ismer: 1. Az egyedek először felismerik egymást: arcról, névről. — 2. Érdeklődnek egymás iránt: sors, adottságok és tehetség szerint: „A Kati szülei elváltak”, „Jóska kitűnő tanuló”, „Peti naagszerűen hegedül”, „Ili a múltkor külföldi dzsekiben jött hittanra.” — 3. Rendszeresen találkoznak: Közös időtöltés, közös élmények. — 4. Felelősséget éreznek egymás iránt: Hívják, figyelmeztetik egymást óra előtt; érdeklődnek, ha valaki beteg; az elmaradozókat figyelmeztetik.

Falusi hitoktatásnál az első három lépés adva van: Mindenki ismer mindenkit; mindenkit érdekel a másik sorsa (néha jobban is, mint kellene!). — Városi, de iskolai hitoktatásnál is van kiindulási pont: Az osztályközösség, vagy (összevont csoportnál) legalább az iskola-közösség. — A legnehezebb eset, ha a hittanosok különféle iskolák tanulói; esetleg új városi lakótelepen laknak; netán több egyházközség „területéről” verődnek össze. Gyakorlatilag idegenek egymás számára. Ebben az esetben a közösségalakítást egészen előlről kell kezdeni. Vegyük először ezt az esetet!

II. Ahol előlről kell kezdeni. Az első órák kedélyes „bemutatózó órák.” Nemcsak a hitoktató ismeri meg a gyerekeket, hanem ők is egymást. Mindenkit meg kell szólaltatni (a testvéreket is külön-külön) és néhány segítő kérdéssel hangulatos bemutatkozást kell létrehozni. — Minden gyerek mondja meg a nevét, lakását, testvéreinek számát; de okvetlenül kajjon egy-két személyre szóló részletkérdést is: Kedvenc tantárgyad? Hobbid? Sportod? Játékdod? Van-e barátod? stb. Végül: Ki küldött ide? Szívesen jöttél? Alkalmas-e az időpont? —

Népesebb csoport, vagy vadidegen társaság számára akár két-három órán át is tarthat a bemutatkozás (így a később csatlakozók is hamar beilleszkednek). A hitoktató minden bemutatkozó órán maga is „bemutatózik”, és mindig valamivel többet mond magáról, hivatásáról, papi munkájáról. Így máris „tanít”, hiszen a szokásos „tanulunk, miért, honnan vesszük?” — óra észrevétlenül sorra kerül. Ne sajnálja a hitoktató a bemutatkozásra szánt időt, mert ha jól figyel, az itt szerzett megfigyeléseit maga is sokszor kamatoztathatja! Ezeknél a csoportoknál nagyon fontos, hogy az óra kezdete előtt a gyülekező gyerekek helyet és időt kapjanak a „zsbongásra”! Ilyenkor ne a hitoktató vigye méga a szót; hagyja ösztönösen csoportosulni, megnyilatkozni a gyerekeket! Ha az idő engedi, óra után se kergesse szét azonnal őket! Beszélgessen, figyeljen! Ez a csoport szorul rá legjobban, hogy ne „tanulócsoporthként”, hanem „tanuk közösségeként” kezeljük őket. Ők meghívtak; Jézus hívja őket, hogy megismerjék Őt, aztán tanúságot tegyenek róla. A legkisebb létszámú csoportot is tudatos, derűs, reménytelgi hangulattal és élménnyel telítsük! Súlyos — és gyakori! — hiba, ha a hittanóra hangvétele ilyen: „Igazán szép tőletek, hogy ti még eljöttök Jézushoz, látjátok, hogy milyen sokan megvetik, lenézik őt; legalább ti legyetek

hűségesek hozzá; majd meglátjátok, hogy megjutalmaz ezért..." Nagy kísértés, hogy fáradt, letargikus papi lelkületünket sötét felhőként borítsuk hittanosaink fölé! — Az egy lakótömbben, vagy egymáshoz közel lakókat hamarosan feladattal is összekapcsolhatjuk. Szóljanak be egymáshoz órára jövet; mutassák meg a leckét a hiányzóknak; töltsék ki otthon együtt a munkafüzetet; készítsenek közösen rajzot, stb. — Mindezen eszközzel — és élményszerű, jó óráikkal! — elérhetjük, hogy egy év alatt (előbb aligha!) a vadidegen gyerekekből kialakul olyan közösség, amely tartósságában megközelíti az átlagos iskolai osztályközösséget.

III. *Minden helyzetre érvényes feladatok.* — Az átlagos osztályközösség színvonalának megközelítése a hittanos csoportoknál tiszteletre méltó eredmény, de csak a kezdet. A természetes érdeklődés, barátkozás, bizonyos érdekközösség még nem keresztény közösség, — bár annak nélkülözhetetlen alapja! Hittanos csoportjainknak keresztény közösséggé is kell válnia. A hittanórán *nem tananyaggal, hanem az élő Jézussal* találkoznak, és Ő új szellőt köti egymáshoz őket. — Felnőtt keresztényeinkből keveseknek adatott meg, hogy hittanóráikból bensőséges imaélményt, elmélyülés-élményt, vagy boldog öröm-élményt őrizgethettek. Tanultunk, feleltünk, beszélgettünk, — jobb esetben problémákat oldozgattunk, vagy vitatkoztunk, de áhítatos, megrázó (és talán könnyes!) hitélményünk nem volt. Így osztályközösségünk alakulásában a hittannak alig lehet szerepe.

1. *A hittanóra „személyessége”.* — A jézusi közösség első jellemzője. Minden gyerek úgy érezze, hogy az órán egyenesen vele foglalkozunk. Nem tömegként, hanem szabad egyéniségként kezeljük őket. — Minden gyereket keresztnevével szólítunk. Óra közben minden gyereket legalább egyszer megszólítunk; rákérdezéssel, helyesléssel, vélemény kifejezésével. A különösen jó választ megtapsoljuk. Minden témánál alkalmat keresünk egy-két perces csendre, amikor a hallott tanításon elgondolkoznak. Ne engedjük, hogy az értelmesebb, elevenebb gyerekek „sztárrá” váljon: Külön értékeljük a meghúzódozó, csendesebb gyerekek választát, véleményét.

2. *A hittanóra „ima-atmoszférája.”* — Nagy közösségalkotó ereje van a hittanóra imádságos légkörének. Az imádkozó ember megnyílik Isten és embertársai előtt. Természetesen nem az óra előtti és utáni kötött-szövegű, együttes imára gondolunk. A gyerekek minden korcsoportban tanuljanak meg saját szavaikkal, a közösség füle hallatára imádkozni. — Kíváncsi bevált a következő gyakorlat: Templomi oktatásra az előcsarnokban gyülekeznek a gyerekek. Sorakozás után a szentségi oltárhoz vonulnak, majd először a hitoktató, azután — önkéntes jelentkezés után — a gyerekek szólalnak egy-két mondatot Jézushoz. Ha a létszám nem túl nagy, mindenki imádkozhat; ha sokan vannak, néhány előre jelentkező. — Óra közben minden témakörnél felszólítja a hitoktató a gyerekeket: Ezt hogyan köszönnéd meg, hogyan mondanád el az Úr Jézusnak? Az órát átiszóvi az imádkozó gyerekek hangos szava. Óra végén néhány jelentkező gyerek ugyancsak imában foglalja össze élményeit. — Ezt a gyakorlatot már elsős gyerekekkel is könnyedén be lehet vezetni. A gyerekek sokkal könnyebben és hamarabb szólnak meg imában egymás előtt, mint a felnőttek!

Kiváló „mellékhatása” az imádságos hittanórának, hogy egyszerűen nem lesz probléma a fegyelmzés! Ebben a meleg, nyugodt, áhítatos légkörben egyszerűen nem lehet rendetlenkedni. Sokszor zülfelt idegzetű, rendkívül szétszórt gyerekek is belső egyensúlyba jutnak az ima nyugtató, csendes atmoszférájában.

3. *A közös bűnbánat közösségteremtő hatása.* — Első gyónásukhoz készülő gyerekeknél (jó felkészítés esetén) megérezheti a hitoktató a közös bűnbánat összemelőgítő lelki hatását. A bukás és fölkelés élménye, a magukba nézés szívetiszorító csendje csodálatos közösségalkotó pillanat. — Már elsődldozás előtti csoportban is — a nagyobbaknál pedig sokkal inkább! — legalább negyedévenként, vagy a nagy ünnepek előtt közösségi bűnbánati liturgiát kellene tartanunk az egyik hittanóra alatt! (Az összevont, nagyobb gyerekcsoport számára tartott bűnbánati liturgiáknak rendezvényjellege van; nehéz biztosítani a nyílt, mégis bensőséges légkört; általában nem váltak bel!) A hittanos csoport ideális keret a csendes, őszinte, bensőséges lelkiismeretvizsgáláshoz; ha a gyerekek tudnak saját szóval imádkozni, akkor a személyes hangú bűnbánathoz. Gyerekekről lévén szó, megfontolandó a közös feloldozás lehetősége is, — legalább néhány alkalommal!

4. *Az ének közösségalkotó hatásai.* — Az éneklés köztudottan megnyitja a szívet. A dalárdák rendszerint baráti körök is. Az együtt dalolás fölmelegíti az embereket, összekapcsolja az idegeiket is. Amíg a templomba járó hívő nem énekel a szentmise alatt, addig csak magánhívő, aki „misét hallgat”, legjobb esetben közönség. A vallásos ének közösségalkotó erejét nem lehet elég korán kipróbálni! Ismerek hitoktatót, aki minden hittan-témához keres egy vallásos, vagy népdalt, és sok magyarázkodás helyett egyszerűen megtanítja az éneket. Tanítás közben egy-két mondatos magyarázata sokkal jobban „ül”, mint a szak-

szerűen fölépített előadás. Ha ez a módszer mindenkinek nem is ajánlható, az kétségtelen, hogy hittanóráinkon kívánatos a sok ének. Gyülekezéskor és szétosztás közben jó alkalom van a közös dalolásra.

IV. *Különleges közösségfejlesztő lehetőségeink.* — Az egyház legősibb katekézise a *liturgia* volt, és kétségtelenül kiváló eredménnyel élt vele. A liturgiában gyúrta tanúságtevő- és szeretetközösséggé tagjait. A megújított liturgia újra alkalmas arra, hogy állandó, élő katekizisként — az Úr dicsőítése mellett — a közösség épülését is segítse. E téren a fejlődés más-más fázisában vannak még az egyházközösségek, ezért minden helyen más-más lehetőségeket nyújt a liturgia a közösség alakítására. Csupán néhány bevált gyakorlatot sorolok fel:

Diákmisszió: Fegyelmezési célból kívánatos, hogy a gyerekek kísérőik mellett üljenek, de próbáljuk elérni, hogy ne a templom szögleteiben szétszórva, hanem az oltár közelében, „összeszűföldődvá” helyezkedjenek el! Másképpen hangzik a válasz, az ének, ha egy tömbben szólnak meg a jelenlévők. — A mise bevezetőjében említsük meg a névnaposokat, betegeket; fontosabb iskolai események (szünet, kirándulás, félévételik) szerepeljenek a hívek könyörgésében! — A diákmisszió prédikációjában szólaltassuk meg őket; alkalomadtán akár énekel is. Ők legyenek a felolvasók, perselyezők, ének vezetői.

Az *elsőáldozási-bérmálási* készülétek úgyszólván közösségbe fogják a jelölteket. (Persze nem az egy-két hónapos készülétek!) De maga az ünnep is a közösségi ünneplés alkalma legyen, — hiszen igazában csak ez indokolja! — A *keresztelésre* meghívjuk a hittanos gyerekeket, különösen akkor, ha valamelyikük kistestvérét kereszteljük. Jó, ha a válaszokat a gyerekek megtanulják, mert a szülők sokszor annyira meghiúsultak, hogy meg se tudnak szólalni. A derűs, színes gyereksereg szép keret a keresztelésnél.

A *ministráns csoportok* sok helyen csupán fizetett „magánzókból” állnak. Mivel a gyerekek nagy részét már nem hatja meg a pár forint, vagy alkalmi szerény ajándék, a ministránsok elmaradnak. Csak a baráti közösség tudja lelkesé és áldozatossá tenni a gyerekek többségét. Ne pénzzel, vagy ajándékokkal jutalmazzuk a ministránsokat, hanem szeretettel! Teremtünk vidám, beszélgető hangulatot a számukra! Az anyagi ajándékozás versenyt idézse bójuk. A sekrestye ne legyen néma, komor készülődés helye, hanem csendes, barátságos előcsarnok az oltár közelségének. A legértékesebb fiúk (és lányok) alakulhatnak baráti közösséggé az ilyen ministráns-élmények hatására!

A *templomi misztériumjátékok* rendezését sok lelkes abbahagyja, mert „több a befektetés, mint a haszon”. Lehet, hogy az egy-két előadás se tömeghatásban, se anyagilag nem kifizetődő. Alig értékeliük azonban a készülődés remek közösség-alkalmitását! A hangulatos próbák, énektanulások; a lelkes tervezgetés észrevétlenül barátokká teszi a szereplőket.

Természetesen bőven lehetne még sorolni a katekizis közösségteremtő, és közösségbe bekapcsoló lehetőségeit. A lényeg azonban az, hogy aki a hittanos éveit alatt nem lesz élő, igazán keresztény közösség tagjává, az majdnem biztosan lemorzsolódik, — és ezt a keresztény közösséget később mindig nehezebben fogja felfedezni. Számára sajnálatosan természetes lesz, hogy egyháza vallásos ünnepeket rendező vállalat; netán élete fordulópontjainak fizetett színezője.

Még azt is meg merem kockáztatni, hogy fontosabb a közösségi szál, mint a nagy értelmi tudás. Hiába tanulja meg és tudja hibátlanul hite alapigazságait valaki, ha magára maradván nem tanul meg ezen igazságok alapján élni. Ha tehát úgy véljük, hogy hittanosaink csupán egy-két évre szándékoznak hittanra járni, akkor inkább legyen munkánk súlypontja a közösségi élmény kialakítása, mint a mereven hajsolt tudásbeli teljesség! Ilyen esetben ha valamitől várható, hogy a gyerek mégis tartósabban hittanos legyen, akkor talán egyedül attól, hogy megszeretett egy közösséget, és oda tartatosan kívánczik. — Ugyancsak így várható, hogy a hittanos gyerek természetesnek tartsa: Az egyházközösség is közösség, amelynek imádkozó, evangelizáló és szeretetközösségébe természetes egyszerűséggel belenő.

Bindes Ferenc

A mai keresztény nemzedéknek összeszedetten kell tudatosítania az evangelizálás reá háruló feladatait. A ránk zúduló nehézségek, anélkül, hogy megbénítanának, inkább ébresszék fel bennünk a küzdő képességet, üzzék el a múlton való meddő elmélkedéseket, fiatalítsák meg az egyházat (...), hogy a világ felismerje Jézus személynében a Krisztust, aki számunkra is az „Út, Igazság és Élet”.

Marty bíboros

AZ EGYHÁZMEGYEI KATEKÉTIKAI BIZOTTSÁGOK MUNKÁJA

Hazánkban a hitoktatás megújítása 1969-ben indult meg, amikor a Magyar Katolikus Püspöki Kar hittankönyvek írására pályázatot hirdetett. A pályázatra befutott műveket elbírálták, szerzői munkaközösségek az egyes hittankönyvek megírására megbízást kaptak.

1970. december 2-án dr. Udvardy József püspök, a Püspökkari Bizottság elnöke országos összejövetelen bejelentette az Országos Katekétikai Tanács megalakulását. Tagjai a hittankönyvek írói és lektorai, valamint az egyházmegyékből delegált katekétikai bizottságok vezetői és tagjai lettek. Tájékoztatta a megjelenteket, hogy az első új hittankönyv 1970. december végén jelenik meg, a második és harmadik megjelenése 1971. évre várható. Kérte az egyházmegyei bizottsági tagok támogatását az új hittankönyvek fogadtatásának előkészítésére, továbbá, hogy tájékoztassák egymást, alakuljon ki közöttük helyes kooperáció. Dr. Merksz Elemér ált. helynök, a Bizottság elnöke az egyházmegyei katekétikai bizottság feladatául jelölte meg a papság valláspedagógiai ismeretanyagának növelését. Javasolta, adjanak lehetőséget az új hittankönyvek szerzőinek, hogy a papi továbbképzések, összejövetelek alkalmával találkozhassanak a hitoktató papsággal, elősegíthessék az átlállást az új tankönyvek használatára.

Az 1971. december 1-én tartott országos összejövetel tárgya: beszámoló a római katekétikai világkongresszusról, amelyen magyar küldöttség is részt vett, valamint a Hittankönyv Bizottság keretében munkacsoportok kialakítása és tevékenységük összehangolása. Dr. Csanád Béla a küldöttség vezetője Wright bíboros prefektus felszólalását ismertette és bejelentette, hogy megjelent a Directorium Catechisticum Generale. Wright bíboros hangoztatta, hogy ne az absztrakt, hanem a kerigmatikus igehirdetésre törekedjünk. A katekétaképzés reformra vár, melyet az egyházmegyékben kell megvalósítani a különböző szükségletek és lehetőségek szerint. Világszerte problémává vált a hitoktatás helyének kérdése. A hitoktatás lelkipásztori munka, az egyház életének része.

A küldöttség másik tagja a kongresszuson elhangzottakat ismertelve beszélt arról, hogy rendkívül fontosnak ítélték meg a papság katekétikai továbbképzését. Minden országban kívánatos kutató, kísérleti és tudományos központok főlállítása. Katekéták működése csak az apostolotudóktól kapott megbízás alapján és irányításuk alatt lehetséges. A hit megvallása több mint a Credo ismerete és reprodukálása. A katekézis célja: a keresztyén élet és az eucharisztikus asztal. Az evangéliumok hirdetésében akkor leszünk eredetiek, ha katekézisünk krisztocentrikus, teocentrikus és antropocentrikus. Az evangéliumot érthetővé tenni: ez a végcélja és nem a kiindulópontja a katekézisnek. Minden keresztyén lehet hitoktató, ez azonban komoly képzést, utánpótlást és önképzést igényel, megvalósításához szakemberek, nemzeti katekétikai központok munkája szükséges. Rómában a katekétikai bizottság a papi kongregáció keretében működik.

A beszámoló után dr. Csanád Béla bejelentette a Hitoktatási Bizottság keretében a rész-bizottságok megalakulását. Elsősorban a továbbképzési munkacsoportot. Tagjai az egyházmegyei katekétikai bizottságok vezetői. Külön munkacsoportot alkottak a hittankönyvek szerzői és lektorai; létrejött a templomi hitoktatási, valamint az ének-zenei munkacsoport. Az ötödik munkaközösség módszertani, szemléltető anyagok, bibliográfiák gyűjtésére és összeállítására vállalkozik. 1971-ben megjelent Rómában a Directorium Catechisticum Generale. (Sacra Congregatio Pro Clericis. Libreria Editrice Vaticana 1971. 1—125. lap.) Anyagból első helyen a hatodik fejezetet emeljük ki, amely a hitoktatás gyakorlati, lelkipásztori végrehajtásával foglalkozik. Isten igéjének hirdetése lelkipásztori feladat: ehhez püspöki bizottságot, valamint állandó végrehajtó szervezet kell alkotni minden nemzeti egyházban. Minden nemzet készítsen a helyi sajátosságokat és az egyetemes irányelveket figyelembe vevő, ezeket összehangoló nemzeti Directorium Catechisticum-ot. Fel kell mérniük országukban a hitoktatás helyzetét, lehetőségeit és nehézségeit. A helyzetfelmérést programkészítés kövesse: konkrét célok kitűzése és a célhoz vezető eszközök megkeresése, megtervezése. Feladatuk legyen a szentségek vételére való helyes felkészítés, valamint a gyermekek és felnőttek hitoktatásának, a családi hitoktatásnak előkészítése. — A harmadik fejezet előírja, hogy minden országban a katekétikai továbbképzéshez szükséges nemzeti-egyházi szervezetet állítsanak fel. Szükségesnek ítéli még nemzetközi szinten olyan főiskola létrehozását, amely a katekézis tudományára készítené fel hallgatóit. Alsóbb szinten a papság komoly kiképzésével az egyházmegyei katekétikai bizottságok foglalkozzanak — olvassuk ugyancsak a harmadik fejezetben. A katekéta ismerje meg a hitet — az emberi tudományokat és a módszertant. Az oktatás legyen gyakorlati, nőjön bele az életbe. A katekézis alapja a katekéta komoly lelkiélete legyen. — Az ötödik fejezet foglalkozik a hitoktatási szervezetekkel. A püspök az egyházmegyei katekétikai bizottságon keresztül intézkedjék a hitoktatás és a katekétaképzés ügyében. Legyen regionális szervezet, amely az egyházmegye

gyék közötti tapasztalatcserét biztosítja és nemzeti, amely más nemzetekkel teremt gyümölcsöző kapcsolatot a hitoktatás továbbfejlesztése ügyében.

1972. febr. 23-án, az egyházmegyei katekétikai bizottságok vezetőinek jelenlétében dr. Csanád Béla, a Hitoktatási Bizottság vezetőségének tagja a következőkben vázolta az egyházmegyei bizottságok konkrét feladatait:

1. Szervezés. Tisztázni kell, hogy kik és hogyan lesznek a bizottság tagjai. A bizottságok belül osszák meg a feladatokat. A bizottság tagjai látogassák a hittanórákat, tartsanak megbeszéléseket a hitoktatókkal, hogy megismerjék az egyházmegyei hitoktatók helyzetét.

2. Közvetítés. A bizottságok ismertessék meg a hitoktatókkal a megjelenő új hittankönyveket, segédanyagokat. Készítsenek tantervet, tanmenetet, óravázlatot, figyelembe véve a helyi szükségleteket. Gyűjtsék össze a hitoktató papság tapasztalatait a megjelent kiadványokkal kapcsolatban és továbbítsák azokat a Hitoktatási Bizottság, illetve a tankönyvek szerzői felé.

3. Mérjék fel a templomi és az iskolai hitoktatás helyzetét, általános problémáit, orvosolni valót. Tegyenek javaslatot azok megoldásával kapcsolatban.

4. Szpecializálódás: milyen sajátos feladatot tudna elvállalni egy-egy egyházmegyei bizottság pl. bibliográfia, jegyesoktatási anyag, felnőttek oktatása, vázlatkészítés stb. terén.

1971-től kezdve — tehát a Directorium Catechisticum Generale megjelenésével egyidőben — valamennyi magyar egyházmegyében megalakultak a katekétikai bizottságok. Bár a célkitűzés és a feladat azonos, szinte valamennyi egyházmegyei bizottság más és más körülmények között dolgozik. Egyes egyházmegyékben négy-öt, a főpásztor által kinevezett tagja van a bizottságnak, másutt minden espereskerületnek van kinevezett képviselője. Nagyobb egyházmegyékben három-négy espereskerület tájékoztatását-segítségét látja el egy-egy referens. A katekétikai bizottságok tagjai lelkipásztorok, hitoktatók és nem „hivatlanok!”, feladatuk a szolgálat és testvéri segítség. Tudatában vannak, hogy a kérdések megoldására javaslatot tehetnek, a döntés és az intézkedés joga az ordinariúsé. Tiszteletben tartják paptestvéreik személyi méltóságát, elgondolását, szavuk csak baráti szó és tanácsadás lehet. Szavuknak hitelességet saját plébániájuk hitoktatása ad.

A kalocsai egyházmegye 1971-ben az ötéves továbbképzési terv keretében foglalkozott a katekézissel. Valamennyi előadás az egész év folyamán koronákon, rekollekciókon, az érseki székházban rendezett három napos kurzuson erről a tárgyról szólt. — A szombathelyiek a pécsi bizottsággal együttműködve gyermekimakönyvet állítottak össze, amely a Szent István Társulat kiadásában meg is jelent. Az egyik egyházmegyében a bizottság tagjai évente négy alkalommal vettek részt továbbképzési napon, azok anyagát ismertették kerületük hitoktatóival. Vannak egyházmegyék, ahol a hitoktatási referensek óralátogatási engedéllyel rendelkeznek az állami iskolákban tartott hittanórákon. A templomi és iskolai hitoktatás tapasztalatait közös megbeszélésen értékeli a kerület hitoktatóival. A kalocsai, váci, pécsi, esztergomi és legutóbb a hajdúdorogi egyházmegyékben nyári lelkigyakorlatos napokat kötöttek össze katekétikai továbbképzéssel. Az egyházmegyei katekétikai bizottságok vezetőiből álló munkacsoport rendezi évről évre az egri szeminárium épületében az országos továbbképző katekétikai lelkigyakorlatokat, ahol minden egyházmegyéből vesznek részt delegált hitoktatók. Több egyházmegye kidolgozott tanmenetet, részletes óravázlatot, elsőáldozási és bérmálási oktatások részletes vázlatait adta az egyházmegyei hatóság segítségével a hitoktatók kezébe.

Alábbiakban az 1971-ben készült székesfehérvári egyházmegyei katekétikai bizottság munkatervét ismertetjük, melyet a továbbképzési munkacsoport 1972. febr. 23-i ayülésén az egyházmegyei katekétikai bizottságok vezetői is elfogadtak. A munkaterv a tennivalókat elméleti és gyakorlati részre osztja. Az elméleti felkészülésnél befogadó és továbbadó feladatot különböztet meg. A gyakorlati feladat egyrészt a felhasználandó anyag elkészítése és továbbadása, másrészt a hitoktató társak sealtése a hitoktatás feltételeinek megrteremtéséhez. A hitoktatás, hogyan ezt a legutóbbi püspöki szinodus is hangsúlyozta, eaész életre szól, a hangsúly az egyházmegyei katekétikai bizottságok munkatervében mégis az ifjúság hitoktatására tevődik.

A hitoktatás antropocentrikus volta megköveteli, hoav a hitoktató veave figyelembe az életkori sajátosságokat, amelyek eltérőek gyermek, serdülő, felnőtt és öreakorban. Nem szabad elhanyagolni a családi, lakóhelyi, munkahelyi körülményeket sem. Figyelmünket nem kerülheti el a különleges helyzetben levők, csökkent képességűek, betegek hitoktatása sem. Meg kell ismernünk azokat a tényezőket, amelyek az ifjúságot lényegesen formálják: tanító és nevelő tényezők. Szükséges, hoav a hitoktatók ismerjék az iskolák oktatási és nevelési tervét, a tankönyveket és segédeszközöket, amelyeket a tanulók használnak. A gyermekléktani kutatások megismerése elengedhetetlen követelmény. A hitoktatóknak figyelniök kell a rádió, televízió, a sajtó, a filmszínházak anyagaira, különösen azokra, melyek iránt az ifjúság érdeklődik. Fel kell kutatni azokat a forrásokat, amelyek a keresztyény neveléssel fog-

lalkoznak hazánkban és idegen nyelvetületesen. A tanárképzés színvonalán kell foglalkozni — tankönyveinek és jegyzeteinek felhasználásával — a pedagógia tudományának szakágazataival.

Vannak olyan helyi egyházak, amelyek katekétikai központot, intézeteket hoztak létre, ahol függetlenített szakemberek végeznek kutatásokat, munkájuk eredményeit szakfolyóiratokban és könyvekben ismertetik. Ezek számunkra is elérhetőek, és munkacsoportok alakításával fel is dolgozhatók. Segítséget kérhetünk a hitoktatással kapcsolatos területek szakembereitől cikkeik, előadások, hozzászólások formájában. Az egyes kerületek katekétikai referensei megtalálhatják, kiválaszthatják azokat a munkatársakat, akik képesek és hajlandók csoportos munkában is a közösség céljait szolgálni.

Jó példa erre a biblikus hitoktatásról való felkészítés. Miközben a népek aposztáziájáról beszélünk, és a vallásos élet iránti érdeklődés lanygulását tapasztaljuk, soha nem látott reneszánszát éli a bibliakiadás. A Szentírás a mai tudomány nevében áll a támadások pergőtüzében, — és a bibliakutatás tudományos eredményei igazolják, új fénybe állítják, elősegítik helyes és mélyebb megértését. Hazánkban népszerű rádiósorozatban különböző oldalról próbálták értelmezni a Bibliát és a szektás mozgalmak következtében elterjedt kiskarikott magyarázatok reflektorfényébe állították a Könyvek Könyvét. — A hittankönyvek szerkesztésének kezdeti időszakában éppúgy, mint a legutóbbi felmérés alkalmával a papság többségének az volt a véleménye, hogy a hit korszerű bemutatása a Biblia alapján történjék a különböző korosztályok számára. Szinte nincsen templom hazánkban, ahol ne tartanának valamilyen bibliórát. A katolikus bibliakutatás XII. Piusz pápa óta hatalmas előhaladást tett. Minderről behatóan csak a szakemberek szereztek tudomást, a lelkipásztorkodó papság néhány cikk, egy-két könyv és előadás kivételével alig hallott valamit. A fiatalabb papi nemzedék talán már a főiskolai tanulmányai során megkapta a szükséges alapot, de a papság nagyobbik része az idősebb korosztályhoz tartozik. A katekétikai bizottság nagyobb távra részletes tervet dolgozhat ki, amelynek keretében meghívott szakelőadók felelnek a hitoktató papság kérdéseire és nyújtanának segítséget a biblikus hitoktatás megalapozásában. A szakemberek ajánlhatnak olyan tudományos műveket, melyeket közösségi munkával közkinccsé tehetnek a bizottság tagjai.

Olyanféle munkamegosztás is elképzelhető, hogy fiatalabb paptestvérek, akik korban is közelebb állnak a gyermekekhez, végeznék a hitoktatást idősebb paptestvérek helyett, akik viszont a segítséget az adminisztráció, betegellátás, gyóntatás területén viszonzhatnak.

A katekétikai bizottságok tagjainak feladata, hogy kerületükben szorgalmazzák minden templomban megfelelő hitoktató helyiség kialakítását, még ott is, ahol a hitoktatás egy része iskolaépületben folyik. Hideg, kongó teremben, kényelmetlen, munkára alkalmatlan padokban, szemléltetés hiányában lehetetlen jó hittanórát tartani. Javasolják egy-egy jól sikerült terem megtekintését. — Szemléltető eszközök kiadását az Ecclesia kiadó végzi. A munka még csak a kezdetén tart munkafüzetek, néhány dia és kivágható kartonkép közreadásával. A hitoktatásnál bevált eszközöket ismertetni, kölcsönözni a bizottság feladata. Nagyon jó szolgálatot végez a dr. Léka László bíboros-érsek rendelkezésére megnyílt budapesti konzultációs iroda.

Az eredményes iskolai és templomi hitoktatás feltétele a jó családi hitoktatás. A szülők házaságkötésük és gyermekük megkeresztelése alkalmával erre ünnepélyes ígéretet is tesznek. A legnagyobb nevelő erő a szülők keresztény élete, különösen a gyermek első négy évében. A tapasztalat szerint viszont a szülők ezen a téren mindent a hitoktatótól várnak. — Az iskola is hasonló gondokkal küzd: szeretné megteremteni az összhangot munkája és a családi nevelés között. Családlátogatás, szülői értekezletek, folyóiratok, rádiós és televíziós adások állanak ennek a célnak a szolgálatában. Az eredmény — tapasztalatok szerint — nincs arányban a fáradozással. — A lelkipásztornak és a hitoktatóknak hasonló módon segítséget kell nyújtania a szülőknek keresztény nevelői feladatuk ellátásában. Legtöbb családban a gyermekekkel való foglalkozás a nagyszülőkre marad. Bár ezek vallásos élete, hűsége az egyházhoz tiszteletre méltó, de egyházszemléletük formálására, unokáik keresztény neveléséhez ők is segítséget kérnek. Még a legjobb vasárnapi szentbeszédnek sem adnak lehetőséget arra, hogy a szülők és nagyszülők számára valláspedagógiai segítséget nyújtsanak. A hitoktatási munkához szorosan kapcsolódik a szülők és nagyszülők tájékoztatása családlátogatások, szülői megbeszélések, konferenciabeszédek, lelkigyakorlatok alkalmával. Részletes vázlatok közreadásával ebben is segítséget nyújthat az egyházmegyei katekétikai bizottság.

A gyermekek és az ifjak korszerű hitoktatásáról gondolatébresztő tájékoztatást és kérdőívet adtak ki Rómában a püspöki konferenciák használatára. Az első (rész C) pontjában olvashatjuk: „Különösen szándékunk megfontolni, hogyan tanítsuk a hittant a felnövő nemzedéknek. Amint állami részről is történik, nekünk is az új nemzedék problémáiból és igényeiből kell kiindulnunk.” Később így ír: „Ha pedig a szinoduson azt javasoljuk, hogy különös-

képpen figyeljünk a gyermekekre és az ifjakra, az nem azért történik, mivel a hitoktatás egyedül őket illető szolgálat, hanem inkább azért, mivel ezen a módon az egész egyház vonja önmagát kérdőre, hogy így még határozottabban és jobban megismeri saját kötelességeit e téren."

Aki a magyar hitoktatás ügyéért fáradozik, a magyar egyház jövőjét építi, a magvetés munkáját végzi. Aki a nagy feladat nehézségeitől visszariad, az a magyar egyház jövőjét tétlenül csak az isteni gondviselésre bizza, feladja jövőjét. Munkánkat jól végezve viszont nyugodtan hagyatkozhatunk a vetést érlelő, szárba szökkenő isteni kegyelem fényére és harmatára.

Keszthelyi Ferenc

MILYEN LEGYEN A KATEKÉTA SZEMÉLYISÉGE?

A katekétának az elinduláskor, de menet közben is állandóan vizsgálni kell önmagát, tudatosítani személyiségét és küldetését. Meg kell fontolnia, milyen legyen személyes magatartása, mennyire van meggyőződve szerepének és küldetésének fontosságáról. Ismerje meg azokat a tényezőket, amelyek személyiségét formálják. Ezek saját megmunkálásának alapvető kérdései.

A legfőbb keresztény titoknak, a szeretet titkának kinyilvánítása a katekéta hivatásának és a küldetésének a lényege. Isten üdvözítő szeretetét nyilatkoztatja ki, Isten titkának alkalmas tanúja és szolgája akar lenni úgy, ahogy erre a Szentírás hiteles, világos és konkrét eligazításokat ad. Ezért a katekétának rendszeres *elméletkedési forrása a Szentírás*. Azután állandóan reflektálnia kell cselekvésre, hogy maga is behatoljon a szeretet titkába. Hivatása a megélt szeretetet, a hűséget, az alázatban és felelősségtudatban kipróbált személyiséget kíván. Az alábbiakban a *katekéta egyéniségének személyes tényezőit* igyekszünk megfogalmazni, majd az isteni Szeretetben gyakorlatilag összefoglalni *Eric Cuppens* írása nyomán. (La personnalité du Catéchiste, Lumen Vitae 1974/1. 119—148. és 1974/2. 270—296. — E. Cuppens az Afrikában dolgozó fehér atyák közösségének tagja és az egyházmegyes katekézis központ vezetője: Centre interdiocésain de pastorale et de cathéchèse, Bukavu, Zaire).

A hitoktató személyiségét

először abban az értelemben vesszük, amint az a hitoktatásban közvetlenül megnyilvánul —, szavával és egész magatartásával. Ehhez azonban hozzátartoznak személyiségének mélyebb rétegei és megnyilvánulási formái is, mindaz, ami életét általában jellemzi, ahogyan a mindennapi helyzetekben helytáll. Az egész életet meghatározó általános magatartást nem lehet elválasztani a hitoktatásban „felvett” magatartástól, mert ahogy élünk, úgy hirdetjük az igét. Tehát nincs külön „katekéta-személyiség” és „semleges” pusztán emberi személyiség, mindkettőt ugyanazok a tényezők formálják. Hozzá kell tenni, hogy a katekétának nem kell szükségképpen papnak, szülőnek vagy hivatásos nevelőnek lenni; *minden keresztényre háruló feladat* az ige továbbítása, mivel keresztiségevel komolyan részeseedik Krisztus prófétai küldetésében.

A katekéta *lelkiségének* megalapozását a keresztény titok adja. Mi a keresztény titok? — Isten titkának tanúi és szolgálói vagyunk! (1Kor 2,7—9; 2Kor 5,19.) Isten az emberiség történetében kinyilvánította saját életét, szeretetét és az embert meghívta ebbe az életbe. Ez az Isten és az ember közötti szeretetkapcsolat alapja. Isten Atyaként mutatkozott be nekünk, hogy önmagát adja Fiában. Isten üdvözítő szeretete az emberiség történetébe ágyazottan valósult meg Ábrahámától Jézusig. A *megtestesült Jézus Krisztus személye a keresztény titoknak a középpontja* (Ef 1,4—9; Jn 1,1—18; Jn 14,9—11). Mi Jézus személyében ismerjük meg Isten titkát és szeretetét. Megváltói működésének beteljesítője a Szentlélek, mai megvalósítója pedig az egyház. Az alapvető keresztény titokból kiindulva, az alábbi szempontokból közelíthetjük meg a katekéta személyiségét:

— *Isten szándékának titkát hirdetjük*. Amikor az igehirdetésben Isten titkairól szólnak, tudatában vagyunk Isten megközelíthetlenségének és a mi elégtelenségünknek. Ha Isten nem segítene, nem nyithatnánk szözlásra ajkunkat. Tudatában vagyunk, hogy közvetítő közegek vagyunk: az emberi szó nem teremti, nem is helyettesíti, hanem csak továbbítja a titkot. A hitgagság megközelítésében mindig úton vagyunk. Ezért — a Szentírás szavai sze-

rint — az isteni titok tisztelete és saját elégtelenségünk tudata mélyen áthat minket (csak megjelöljük az alkalmas elmélkedési helyeket: 1Kor 13,12; Mt 11,27; Jn 1,18; 8,9; 8,28—29).

— *Az önmagát kinyilatkoztató Isten szolgálói vagyunk.* A titok nemcsak meghaladja emberi képességeinket, de ugyanakkor Isten ajándéka is számunkra. Meaajándékozott szolgáló vagyunk, akik közvetítenek, követnek, közreműködnek, akik csak küldöttek (vö. Lk. 17,10; 1Kor 9,15). A katekéta önmagát szembesíti az evangéliumi küldöttek lelkületével, így Keresztelő Jánossal (Mk 1,2—3), Fülöp és András apostolokkal (Jn 12,20—22), és mindenk előtt a Szent Szűz lelkületével (Lk 1,39).

— *Isten titkainak szolgálói alázatosak.* A szolgáló ember alapvető erénye az alázat. Ez helyzetéből következik. Isten titkainak hirdetőit is az az alázat jellemzi, ami Jézus tulajdona volt (Jn 7,16; 8,50; 1Tim 1,15—16). Keresztelő János (Jn 1,20) és Szent Pál (2Kor 4,5) követték Jézus alázatát. Az alázat képes olyan légkört kialakítani, amellyel felébreszti az elesettekben a reményt: Isten engem is megszabadíthat! Az alázat ébren tartja Istentől való függésünknek, a kinyilatkoztatás ajándék jellegének, küldetésünk ingyenességének tudatát. Főleg, pedig megvéd attól a veszélytől, hogy visszaéljünk küldetésünk hatalmával.

— *Isten titkainak hordozói felelős személyek.* Nagy kárt okoz, ha Isten szolgálója kitér feladata elől és elrejtőzik, mint Jónás tette (Jón 1). A katekéta mulasztása gátolja Isten tervét, gyengesége sérti Isten erejét (Jer 1,17—19). Ha pedig a szolga elhagyja őrhelyét, botránnyt okoz felebarátai, embertársai lelkében (Ez 33,1—9). A küldetés felelőssége állandó munkálkodást és éberséget kíván. Legyünk mindig készen Isten akaratainak teljesítésére! (1Kor 3,10—16; Jn 17,11—12.)

— *Az igehirdetők hűsége biztosítja Isten titkának érintetlenségét.* Az Isten titka jelenti az Ő igazságát. Az igazsága szolaálatra feltétlen hűséget követel. Jézus egészen hűséges volt Atyjának igazságához (Mt 5,17—19). Isten országának szolgálata egész embert, igazi megterést kíván (Lk 13,4—5). Ne a saját elgondolásunkat tanítsuk, hanem a maguk teljességében Jézus igazságait közvetítsük. Ezért nem „válogathatunk” Jézus tanításában. Sokszor kísértésünk van az „önkényes átalakításokra”, és helytelen alkalmazásokra. Krisztus élő személye a kinyilatkoztatás sértetlenségének biztosítéka, ezért kell nekünk Jézus személyéhez mindig hűségeseknek maradnunk.

— *A katekéta személye jel: felszólítás és felhívás a hitre!* — A katekéta már helyzeténél foava is élő felszólítás, beszédes jele Isten igazságának, úgy, amint ezt a profétáknál láthatjuk (Ez 24,15—24; Oz 1,2; Jer 16,1—8). A profétai magatartásban a valóság viszszavonhatatlan értelmet nyer. Ez a valóság bontakozik ki Jézus személyében, akinek minden szava és tette Isten titkára mutat; csodái felszólítanak a hitre és választás elé állítanak. A jelnek mindig több értelme van: olyan felszólítás, ami a hit szabadságát biztosítja. Számunkra Krisztus kereszti és feltámadása volt a legfőbb Jel, ami állandóan felveti a kérdést: ki Jézus Krisztus? ki vagy te? és mit jelent a keresztséged?

— *A katekéta hite állandó próbatétel előtt áll, szembesítenie kell önmagát Istennel és az emberek világával.* Személyében találkozik Isten embere az evilági élettel, és ezzel osztozik Mestere sorsában. A hit próbája abban áll, hogy vállalja az elutasítást, a meg nem értést, a kritikát, a vádaskodást. Az egyház ma a nyugalanság óráit éli, a próbatétel ezért nehéz. De minél keményebb a próba, annál jobban meanyilvánul a hit bizonyossága. Ilyenkor nagyobb lesz a bizalmunk, mert látjuk, hogy csak Jézusra hagyatkozhatunk és ezért nyugalanság nélkül szolgálhatjuk Isten titkát.

Isten a Szeretet

A keresztyén titkot konkrétan úgy fejezhetjük ki, hogy „Isten a Szeretet” (1Jn 4,8). Gyakorlatilag ez a Szeretet fogja össze a kinyilatkoztatást, a Szentháromsága titkát, az Isten üdvözítő szándékát. Az Atya mindent átad a Fiúnak, a Fiú teljes létét tükrözi az Atyának, a Szentlélek tanúságot tesz Jézusról, és az Atya és a Fiú közössége ajándékozza a Szentlelket. Ebben az isteni Szeretemben részesült az emberisége. Isten Atyánk akart lenni, és ezért nekünk adta evaszülött Fiát. Ez a végtelen Szeretet titka meghaladja értelmünket. Csak úgy tapasztalhatjuk meg, ha mi is a szeretet szintjére helyezkedünk. Isten tehát nem eszme, nem valami meghatározott dolog, nem is egyszerűen egy személy: Isten a Szeretet! Legyünk elővívázatosak, hogy az Isten megnevezésénél nem elvont, vagy bonyolult meghatározást adjunk. A szeretet szintjén, az Isten nyelvén próbáljunk beszélni az élő Istennel. Az isteni Szeretet személyiség-átalakító erejét tömören a katekéta számára így foglalhatjuk össze:

— *Mi a szeretet titkának vagyunk a szolgálói.* „A hittel Krisztus lakjék szívetekben és ti gyökeret verjétek és alapot vessétek a szeretetben” (Ef 3,17). A megélt szeretetre való nevelés átfogja az érzéki világot, az értelmet és az érzelmeket, Ezer érv nem tesz ki egyetlen szeretetből fakadó gesztust. A szeretet azonban igényli az értelmes igazolást. Minden katekézist megelőzően, legfontosabb a szeretet gyakorlata. Ezért nevezik a szeretetet „megelőző”, prékatekézisnek (vö. Mt. 9,35—36; Jn 10,1—14; Ef 4,13—15). — *„Isten velünk van!” — legyünk Isten jelenlétének tanúi!* A szeretet radikális igénye az együttlét. Ezért testesült meg Krisztus és tanítványait is az együttlésre, az együttlésben formálta. Az apostolok követék Jézust, közösségben éltek vele. A szeretetben való együttlét természete szerint *átalakul az egymásért való életté.* Ez pedig tanúságtételre indít a másikért (ApCsel 1,21). Mint igehirdetők — ez minden keresztény feladata is — legyünk a személyközi kapcsolatok emberei. Az életben az igazi kapcsolatok hiányában igen sok emberi érték veszendőbe megy. Emberi együttlétünk megkívánja az Istennel való együttlétet is. A katekéta közvetít Istent és emberek között, Jézusra tekintve együttérez minden emberrel (Jn 17,14—18,19). Különös tekintettel kell lennünk a nehezen megközelíthető, zárkózott emberekre. Ilyenkor szem előtt tartjuk a „lélektani distanciát”. A szeretet „prekatekézise” sok tapasztalatot igénylő, hosszasan tartó folyamat.

— *Az Atya bennünket is „atyává” tesz.* Isten szeretete megajándékozott bennünket és ezzel küldetést nyertünk a további ajándékozásra. A katekéta tanuljon meg „atyi módon” szeretni úgy, hogy tanítványai az ő lelkiségének hatására eljussanak Krisztus szeretetének megismeréséhez. Sajnos, ma mindig inkább a javakat „birtokló” vágyakban élünk, és ezért nem vagyunk a szeretet „állapotában”. Így gyakran nem vagyunk képesek átadni a szeretetet. A másik embert mindig személyes szabadságában közelítsük meg. A „lelki atyaság” szabadon adja azt az életet, amit Krisztustól kapott. Tudjuk, hogy végső soron Isten adhat igazi életet, mindenki más csak közvetítő szolgál. Tudnunk kell azt is, hogy a hit befogadói is „megkaphatják a Szentleket”, ezért joguk van a felszólaláshoz. A szeretet légkörében minden vita vagy tiltakozás párbeszédé nemesedik.

— *Tudjunk személyesen szeretni!* A szeretet sohasem lehet általános és személytelen, hanem ízig-veéig személyes valóság. Ez az igény emberi állapotunk adottsága. Személyes kapcsolat szükséges ahhoz, hogy a hittanuló észrevegye: Isten a szeretet, aki őt is meghívja a szeretet közösségébe. A személyességhez elengedhetetlenül szükséges, hogy a katekéta tanítványát néven nevezze, ismerje konkrét élethelyzetét, személyesen — azaz fel-tétel nélkül — elfogadja, és előzetes jóindulatával megajándékozza mindegyiket. Az Istent tehát a szabad emberi személynek kínáljuk fel, ehhez figyelembe kell venni a másik belső világának igényeit és arányait. A megtanulandó anyag mindig valami személyes üzenetet tartalmazzon, személyes igényeket támasszon. A fogalomalkotás is csak személyes megtapasztalásban lehet az egyén sajátja. Ez a tapasztalás mindig visszanyúl a szeretet-hez, az érzelmi világ mélységeihez és itt próbálja az isteni titkokat közvetíteni. Jézussal együtt segítsük elő a belső átalakulást, így tett Jézus is Zakeussal. A személyes bánásmód tapintatos figyelmet igényel. Tudjuk a másikat meghallgatni és tudjunk idejében elhallgatni. Úgy kell figyelnünk a másikra, mintha rajta kívül semmi egyéb dolognak nem lenne. Meg kell tanulnunk a hiteles felszólítást is. Türelmesen, szelíden, de az igazság igényével hangozzék el felszólításunk. Miközben a megértésre vezetünk, számitásba kell venni a másik értetlenségét is. Ezért sokat kell imádkoznunk azokért, akikkel foglalkozunk. Ha szükséges, határozottan figyelmeztessünk a hibákra és a bűnökre, de mindig tegyünk különbséget a bűn és a bűnös között. Elítéljük a bűnt, de nagyon gyöngéden kezeljük a bűnös személyét. Fel kell ébresztenünk benne a reményt: az Úr téged is megmentett!

— *Gyakoroljuk a közösségi szeretetet!* — Krisztus személyét ma Isten népe képviseli. Egymaga senki sem adhatja Krisztus élő jelenlétét, csak úgy, ha csatlakozik Krisztus hívő közösségéhez. A katekéta személyes hite és elkötelezettsége is csak a közösséggel együtt válik életető erővé. A szeretet ugyanis lényegénél fogva kölcsönösséget és közösséget teremtő erő. És ez a közösség megőrzi a szeretetet. Az életet adó kölcsönös szeretet átjárja az Isten és az ember közötti személyes kapcsolatokat. Az ilyen szeretet nemcsak jel, hanem önmagában is helytálló, nyitott és érthető tény. A kereszténység a személyes szeretet vallása, amely konkrét közösséget teremt Istent és ember, ember és ember között. Isten szentháromsági életének hatékonysága működik a keresztény közösség életében, ezért a hívők közössége kezdettől fogva egy szívet és egy lelket jelentett (ApCsel 4,32). Isten Országának közössége magával hozza a szolgálatok és a funkciók sokféleségét az egy Lélek vezetésével. A katekéta küldetése a tanításon kívül kiterjed minden közösséget érintő területre, még az evlilági dolgokra is. *Nem lehet szakadás a keresztény hivatás és az emberi hivatás között.* A keresztény együttal mindig egy földi közösség tagja is. Elvétnénk hivatásunkat, ha elszakadnánk a világ feltételeitől. Szociális feladatunk eltévelyedne, ha kizárólag egyedekkel foglalkoznánk. A mai társadalmi kérdéseket is be kell vonni az evan-

gelizálásba. Ha ezt elmulasztaná a katekéta, akkor a hívő keresztyén a világban magára maradna, izolálódna és elveszne. A keresztyén igehirdetés egyetemes jellegű és az emberi és keresztyén együttműködés területei adottak: házasságkötés, helyi szokások, ünnepek, betegek, elesettek segítése stb. A mai világ sorsának előbbre vitele közös erőfeszítést követel!

— *Üzenetünk hitelességének próbája az öröm!* — A szeretet titkának szolgálatában nélkülözhetetlen az öröm. Isten üzenete Jó Hír, ezért hirdetőjét is eltölti az öröm! Az öröm és a boldogság a keresztyén igazság megnyilvánulási módja, a keresztyén élet lényege. Ez azonban nem jelent szenvedés és küzdelem nélküli életet. Az öröm és a szenvedés együtt van életünkben. A keresztyén öröm, húsvéti öröm, a szenvedés tüzén és tisztulásán átment öröm, a halál feletti győzelem öröme. Isten titkának első érintése a mi örömünk, amivel eljutunk a szomorúságban élőkhez. A katekéta bizonyosságának tanúja kiáradó belső öröme és lelki derűje. Csak ez az örvendő, irtalmas szeretet képes új élettel megajándékozni a kicsinyeket, a szomorúakat és az elesetteket. Ezért mondjuk, hogy a Szeretet Lelke mindig az Öröm Lelke!

Fila Béla

AZ ÉNEK—ZENE HITRE NYITÓ ÚTJAI ÉS KATEKÉTIKAI LEHETŐSÉGEI

„Mennyit sírtam himnuszaid és énekeid közben, zengő templomod hangjaitól mélyen megindítva! E hangok fülembé ömlöttek, az igazság szétáradt szívemen, kegyes érzés szökött elő belőle, könnyeim folytak s boldog érzés fogott el sirásom közepett” — hangzanak Szent Agoston ismert szavai. E képben: az igazság szétáradt szívemen, csodálatos Vallo-más rejlik: a már megismert, belátott igazság útjára lépő embert Isten a zenén keresztül így szólítja meg: Add nekem a szívedet is! Mert a zene útja a szív útja, az odaadásé, a szolgálaté. Máriának is, a „legyen meg a Te akaratod” után hátra van a szív Igen-jének kimondása a Jegyes hívására. Erzsébet szavaira: „Áldottabb vagy te minden asszony-nál” — tör fel lelkéből a szív válasza, az Ének, mely azóta is zeng és zengeni fog a szí-
vüket odaadók ajkán egy örökkévalóságon át: „Magasztalja, magasztalja az én lelkem az Urat, az én lelkem az Urat!” (Erdélyi Magnificat, Musica sacra II. 21.)

Miről is zeng itt Mária? A lélek magasztal, a szív ujjong, Isten irtalma felemeli az alá-zatosokat, az őt éhezőket végtelen gazdagságával tölti be. De ez csak akkor válik való-sággá bennünk, ha az igazság valóban szétárad szívünkön, teljesen betölti embervoltun-
kat. Ebben lehet segítségünkre a zene. Megoldja nyelvünket, áttüzesíti szívünket, megtanít a magasztalásra, dicsőítésre, szent újjongásra, az Istenben való boldogságra, de az alázatra és az irtalomért való könyörgésre is.

Mire indíthat Isten zengő templomában az ének, vagy bárhol azon kívül is a zene? Az alá-zat, az irtalomért való esedezés, elégtelen voltunk, — rászorultságunk megvallása a Kyriék-ből, Uram irtalmazzokból zeng fel. Kodály Magyar Miséjében az énekszólalm felszálló, de minduntalan visszacsukló dallama a könyörgés, Isten felé kapaszkodás hangja, az orgona alsó szólama leszálló, kromatikus lépéseivel, fájdalmas harmóniájával a meghajlás, alázat, megtörtség kifejezője. Az adventi lelkület magunkra öltésében milyen sokat segít a Harma-tozzatok, Ébredj ember, Ó jöjj, ó jöjj századok óta élő és életető dallama. Hányan érezhették meg, akár hangversenyteremben is Kodály vegyeskarából, a Veni, veni Emmanuel-ből, hogy a mi Adventünk nem a bezárt egüek várakozása, benne zeng az öröm is: „Az Ur közel van.” A remény szülte öröm mily erővel vág bele a botorkáló, tapogatózó dallammenetbe: Gaude, gaude, Meglásd, meglásd, — hangzik a felszólítás —, s nekem meg kellett látnom a fagyott földön, hogy a karácsony melegére vár, a fák csupaszon meredő ágain, hogy az ég felé nyúl-nak, a fáradt arcú ember tekintetében, hogy arcomon az Örömhír nyomát kutajta.

Karácsonyi, húsvéti énekeink nemcsak szövegükben ismétlik, zengik szüntelenül: örven-dezzünk, vigadjunk, ujjongjunk, hanem dallamukkal valóban méltó módon segítenek, emel-nek a szent újjongásra: Vigasságos, hangos, nagy örömünk támadt; Szülte a Szűz szent Fiát, örvendezzünk; Örvendetes napunk támadt... és a sokezer Alleluja ének egész litur-giánkban, melyben Istenhez kiáltunk, szavak nélkül ujjongunk, profétálunk.

A legcsodálatosabb, leggazdagabb egyszólamú dallamkultúra, a gregorián ének; majd az európai polifónia, többszólamúság valamennyi korszaka és századunk sokarcú zenéje ezernyi utat épített és épít ma is a kereső ember számára azért, hogy teljessé teszi ben-ne a hallott hír örömét, boldogságát és megfelelő módot kínálva a bánatban, szenvedés-ben, könyörgésben tud Isten előtti szavában társául, erősítőjéül szegődni. Mert minden

vallásos mű, függetlenül attól, hogy a művészi tudat mely szintjén keletkezett, akár egy „öszönös népművész”, akár az emberi kultúra valamely lángelméjének lelkében, ha valóban személyes, benső élmény indítására keletkezett, akkor Vallomás, Hitvallás arról, Hogyan, Miben, Mennyire élte át kapcsolatát Istennel. Vallomás a lélek misztériumáról, egy Élő kapcsolatról, a természetfölötti és természetes találkozásáról, a kegyelem beletestesüléséről emberi valóságunkba. Ez a kapcsolat, ez a beletestesülés a kereső ember számára óriási lehetőség: ha bele tudunk kapaszkodni, ha rá tudunk hangolódni, tudjuk visszhangozni, akkor megoldódik a mi nyelvünk is, lángra gyúl a mi szívünk is, és az Akkor, Ott jelenlevő isteni kegyelem hatására bennünk is megszülethet az élő kapcsolat, vagy kiteljesedik, továbbépül, mélyül, élőbbé válik.

Jelek ezek a művek arról, hogy a hitben, hitből élő emberben valósággá válik a Szövetség, melyről Jeremiás próféta látomásában ír: „Új szövetséget kötök: szívük bensejébe írom új törvényemet, én Istenüké leszek, ők meg népemé leszenek nekem.” — E más szövetség jegyében fogant mű valóban Jel, mely léteiben a többi ember számára Istenre mutat, megvalósulásában pedig hordozhatja a kapcsolatot, melyen át Isten szól hozzánk, és mi szólhatunk Istenhez. Ezért lehet a liturgikus cselekményben rejlő isteni üzenetnek, és az erre válaszul felhangzó emberi szónak egyaránt méltó foglalatja. De nemcsak Isten és ember szövetségének jele lehet a liturgiában, hanem az abban résztvevők egységének, összetartozásának jele is. „A zene a beszéd után a legfontosabb, amivel a legtöbb ember ki tudja önmagát fejezni, és kapcsolatba tud lépni a többiekkel. Szociológiailag a zene ott válik kiemelkedővé, ahol azt figyeljük meg, hogy a zene milyen erősen társadalmisító művészet. Sokkal inkább feltételezi a személyes kapcsolatot, emberek jelenlétét, mint bármely más művészet. A zene minden formája embertől ered, ember közvetítésével jut el a következő emberig, emberi hangok, „zenei cselekedetek” sora juttatja tovább, tehát emberek találkozása, cselekvő kapcsolat sajátos láncreakciója közvetíti. A zenét így a közösség teremti, és a zene maga is közösségteremtő” — írja Losonczy Ágnes „A zene életének szociológiája” című könyvében.

Az a zene, mely a természetfölötti és természetes találkozásában mint Jel valósult meg, kettős közösséget teremt: horizontálisan a cselekvően jelenlevő emberi közösséget, vertikálisan pedig közösséget teremt a liturgiában, a kinyilatkoztatásban megjelenő misztériummal, az egyház mindenkorai hitével. Szolgáltatának egész léte, jogosultsága és sikere e két irányból fakadó kereszt alakban ölt testet, ebben valósul meg. Így tudja emberivé, a személy számára befogadhatóvá tenni az üdvörtörténet eseményeit, és így képes kiemelni a kereszt metszéspontjában levő embert partikuláris, egyéni létéből egy tágabb, nagyobb létbe, Krisztus titokzatos testének cselekvő közösségébe. — „Szaggatással, préseléssel kimunkálva a kövek / Saját helyükre kerülnek kézi munkálat során / Arra szánva, hogy legyenek szent épület részei.” — hangzik a Templomszentelés ünnepének vesperás himnusza. A szaggatás és préselés e drámai folyamatban, a katekéták kézi munkálatában milyen lehetőséget kínál a zene? A mai szociológia a zene funkcióit az emberi életben betöltött szerepe szerint három csoportba sorolja:

A) *éltető-megerősítő, megújító funkció.* Ez az életben, így a vallásos életben is az aktív részvételt, az emberi tevékenységek támogatását jelenti, az ember életében mint részes és segítő, mint megújító és támogató valóság van jelen.

B) *szórakoztató-lazító funkció.* E szerepében a zene a fáradtságot megszünteti, pihentet, a feszültséget oldja, levezeti, előkészíti az újabb tevékenységre, de megrázó, megtisztító, alakító élményben nem részesít.

C) *feloldást segítő funkció:* az emberi tevékenység és az emberi közösség feladataitól kifáradt embert a zene feloldó-segítő szerepe elfordítja a napi valóságtól, új feszültségeket teremtve helyes irányba köti le a személy energiáit.

A hitoktatáson résztvevő gyermek szempontjából az A) és B) funkció egy olyan lehetőséget kínál, mely az idézett szaggató-préselő munkával látszólag szemben áll: a Játék lehetőségét! A játék a gyermek számára éltető erő, de az előadóművész számára is. A zene lényegéhez tartozik, fontosságát, elválaszthatatlan voltát jelzi, hogy minden hangszeres, — a zenekar is — játszik, eljáttsza a művet. Az orgona billentyűzetét tartó szerkezetet játszóasztalnak hívjuk, hangszínének változásait játékoknak, Van Betlehemes játéknak és van Passió játéknak. A még valószínűen „csak” játszani tudó gyermekekre vonatkozik az Üdvözítő szava: „Ilyeneké a mennyek országa!” Kodály Zoltán utolsó, befejezett művében, a Laudes organi-ban Istent dicsőre énekünkéről így vall: „Canentem ludere amabiliter, ludentem canere laudabiliter, docens breviter, leniter, utiliter, dulciter, humiliter!” — Énekelve játszani kedvesebb, játszva énekelni dicséretesebb, tanít gyorsan, röviden, kedvesen, hasznosan, édesen, alázatosan! — Kínálja a gyermeknek az önként vállalt rendet, helyes ritmust, tartást, fegyelmet. A jó zene mindig a feszültség és oldódás helyes egyensúlyát, arányát teremti meg, dallamban, ritmusban, összecsengésében egyaránt.

A hitoktató számára a zene funkciói elsősorban a felelősséget jelentik, hisz a három igény mindegyike jelentkezhet az egyén, a közösség életében. Nem lehet más az általa tanításra választott zene, mint Jel, Hitvallás az ő ajkán, és az azt átvevő közösség ajkán. Így részese lehet majd Krisztus ígéretében: „Aki megvall engem az emberek előtt azt én is megvallom mennyei Atyám előtt.” De nem egyszerűen csak jel, hanem alkalmas jel. Perye András írja az „Előadóművészet és zenei köznyelv” című művében: „A közösség csak azt képes magáévá tenni, tehát megismételni, megtanulni és ezzel fenntartani, ami igen hasonlatos a már ismerthez. Új tudásanyagot csakis úgy tudunk befogadni, hogy valamilyen módon kapcsoljuk a már meglévő tudásanyaghoz. A legmuzikálisabb afrikai bennszülött sem képes Mozart vonósnégyesét akárcsak hozzávetőlegesen is felfogni, mivel az minden ízében eltér mindenfajta zenétől, amivel az illető addig találkozott.” — A hitoktató számára ez nem a meglévőbe való beletörődést jelenti, hanem a zenei múltban és jelenben meglévő jövő lehetőségének felismerését, e felismerés szükségességét a tanításban, hogy munkája nyomán valóban élet fakadjon: „életük legyen és bőséges legyen!” Művészi felelősséget is jelent, hiteles, élményt adó módon kell az éneket, zenét nyújtania, s ha személyében erre alkalmatlan, találhat ilyet a hallgatók, munkatársak, zenét tanuló gyermekek, felnőttek között.

Kínálja végül az emberi valóság teljesebb megismerését és megismertetését a hit világában is, hiszen a zene valóságos területe az, ami szavakkal, képekkel még nem vagy már nem fejezhető ki. Nehéz beszélni arról, amiről Bartók két utolsó műve lassú tételében, a III. zongoraverseny és a Brácsaverseny Adagio religioso-jában vall, arról a szavak nélküli imáról, melyről Kodály Hegyi éjszakai énekelnek, s amelyek oly hitelessé teszik szavait: „A zene lelki táplálék, és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele: lelki szegénységben él és hal. Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be!”

Tardy László

AZ EVANGELIZÁCIÓ ÉS AZ IGEHIRDETÉS nem lehet egyéni ügy. Kétségtelenül rendkívüli személyiségekre, szentekre van hozzá szükség (. . .). Végeredményben azonban az egész egyház terjeszti a hitet. Az evangélium csak akkor lesz élet és csak úgy ölt testet, ha az Istentől összegyűjtött nép meghallgatja és befogadja. Maga Krisztus tevékenykedik az egyház szívében. — Ha valóban az egyház terjeszti az evangéliumot, akkor vallanunk és hirdetniünk kell, hogy szentségi életet élni többet jelent, mint pusztán erkölcsi igényt, mint a hívő személyes tettét, mint egyéni magába szállás eszközét. Mivel az egész egyház életét a szentségek építik és táplálják, azért az igazi evangelizáció forrásai és csúcsai!

Marty bíboros

HŰSÉG ISTENNEL SZEMBEN ÉS AZ EMBER FIGYELEMBEVÉTELELVEL. Ezt a feladatot az egyház elsősorban a katekézisben hajtja végre (DV 24.). Isten szavából merítve az igazságot, és ragaszkodva a szó világos kifejezéséhez, a katekézis arra törekszik, hogy Isten iránti teljes hűséggel tanítson. Feladatát azonban nem lehet arra korlátozni, hogy régebbi koroktól örökölt formulákat ismételtessen, hanem ezeket a formulákat meg kell értenie, s ha úgy adódik, új módokon, de hűségben a tartalomhoz: a hallgatók szintjéhez igazodva kell elmondania. Az előadás szintje életkorok, műveltségi szintek, eltérő kultúrák szerint igazodik (vö. DV. 8. CD 14.).

Directorium Catechisticum Generale 34. pont

Számunk írói:

Bindes Ferenc plébános, Rábatamási — *Jan Charytanski S.J.* a varsói Kat. Hittudományi Akadémia tanára, a lengyel Püspökkari Katekétikai Bizottság vezetője, Varsó — *Csanád Béla* a Hittudományi Akadémia professzora, a MPK Hitoktatási Bizottsága igazgatója, Budapest — *Fila Béla* plébános, Nagykőrös — *Keszthelyi Ferenc* plébános, Budapest-Nagy-tétény — *Kipke Tamás*, az Új Ember munkatársa, Budapest — *Kiss László* lelkész, Budapest — *Koncz Lajos* rektor, a Hittudományi Főiskola igazgatója, Eger — *Kozma Imre* plébános, Budapest — *Lukács László*, a piarista gimnázium igazgatója, Kecskemét — *Mosolygó Marcell* gk. esperes, paróchus, Sátoraljaújhely — *Nyíri Tamás* a Hittudományi Akadémia professzora, Budapest — *Rédly Elemér* plébános, a MPK Hitoktatási Bizottság titkára, Vértesszőlős — *Széll Margit* tanár, szerk. munkatárs, Budapest — *Tardy László* karnagy, Budapest — *Tomka Ferenc* a Hittudományi Akadémia magántanára, főiskolai tanár, Eger.

INHALT

AUFSÄTZE

BÉLA CSANÁD: Hintergrund und Zeil der Erneuerung des Religionsunterrichts

JAN CHARYTANSKI S.J.: Katechese und Liturgie

TAMÁS NYÍRI: Was bedeutet die Evangelisation in einem sozialistischen Land?

ELEMÉR RÉDLY: Religionsunterricht in unserer pluralistischen Gesellschaft

LAJOS KONCZ: Der Mensch von heute und der Gottesglaube

DURCHBLICKE

Zur sinnvolleren Evangelisation (*Margit Széll*)

FORUM

Die Fortsetzung des Monologs vom Suizid und von der beratenden Seelsorge (*Tamás Kipke*)

Schüler über den Religionsunterricht

UMSCHAU

Der Prediger und die Literatur (*László Lukács*)

Evangelisation und Taufkatechese (*Ferenc Tomka*)

Über die Evangelisation der Liebe (*Imre Kozma*)

Evangelium Jesu und Sendung der Kirche (*László Kiss*)

THEOLOGISCH-SEELSORGLICHE FRAGEN

Welchen Weg baue die Familie den Kindern zum Glauben? (*Marcell Mosolygó*)

Die Katechese als gemeinschaftsbildendes Mittel (*Ferenc Bindes*)

Über die Arbeit der Katechetischen Kommissionen in den einzelnen Diözesen (*Ferenc Keszthelyi*)

Über die Persönlichkeit des Katecheten (*Béla Fila*)

Zum Glauben führende Wege und katechetische Möglichkeiten des Gesangs und der Musik (*László Tardy*)

SOMMAIRE

ETUDES

BÉLA CSANÁD: La rénovation catéchétique: résultats et objectifs

JAN CHARYTANSKI S.J.: Catéchèse et liturgie

TAMÁS NYÍRI: Ce qu'on entend par l'évangélisation dans un pays socialiste

ELEMÉR RÉDLY: L'instruction religieuse dans notre société de caractère pluraliste

LAJOS KONCZ: L'homme d'aujourd'hui et la foi en Dieu

TOUR D'HORIZON

Vers une évangélisation au sens plein de ce terme (*Margit Széll*)

FORUM

La suite du monologue sur le suicide et l'assistance moral (*Tamás Kipke*)

Points de vue des élèves du secondaire sur l'instruction religieuse

PERSPECTIVES

Le prédicateur et les belles-lettres (*László Lukács*)

L'évangélisation et la catéchèse du baptême (*Ferenc Tomka*)

L'évangélisation par l'amour (*Imre Kozma*)

L'évangile de Jésus et la mission de l'Eglise (*László Kiss*)

QUESTIONS THÉOLOGICO-PASTORALES

L'initiation en famille de l'enfant à la foi (*Marcell Mosolygó*)

Les cours de catéchèse — promoteurs des rapports communautaires (*Ferenc Bindes*)

Travaux des Commissions Diocésaines pour la Catéchèse (*Ferenc Keszthelyi*)

La personnalité du catéchiste pour notre temps (*Béla Fila*)

Chant et musique comme moyens d'initiation à la foi et leur application dans la catéchèse (*László Tardy*)

TEOLÓGIA negyedévi folyóirat, megjelenik március, június, szeptember és december közepén. — Laptulajdonos: Actio Catholica Országos Elnöksége. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1053 Budapest, Károlyi M. u. 4—8. III. lépcső 1. 8. (A kéziratot kizárólag ide kell küldeni) — Felelős szerkesztő: dr. Szennay András — Főmunkatárs: dr. Gál Ferenc — Felelős kiadó: dr. Várkonyi Imre. — Egyházi jóváhagyással — Előfizetési díj 1 évre 100,— Ft. Egyes szám ára 25,— Ft. Belföldi előfizetés: Actio Catholica Országos Elnöksége TEOLÓGIA folyóirat, Budapest 62. 511—324 számú csekk számláján. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat útján. Külföldi előfizetési díj 1 évre 10,50 USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54), a Kultúra 024/2 számú számlájára az összeg rendelkezésének (Teológia előfizetés) a feltüntetésével. — Terjeszti a Magyar Posta.

— Minden jog fenntartva. —

79-1785 Pécsi Szikra Nyomda — F. v.: Szendrői György

Index szám

25 821

ISSN 0133-1779